

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

ΙΣΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ – ΙΣΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ
ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ

ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ ΛΟΓΩ ΦΥΛΟΥ ΣΤΑ ΜΜΕ

της Λιής Κουράκου

Απώλεια γυναικείων εδρών στη Βουλή μετά τις εκλογές της 20ης Σεπτεμβρίου 2015

Στις εκλογές της 20ης Σεπτεμβρίου 2015 η γυναικεία εκπροσώπηση στη Βουλή σημείωσε υποχώρηση. Οι 56 γυναίκες που εξελέγησαν σε όλα τα κόμματα, αποτελούν το 19% του εκλογικού σώματος, έναντι των 69 γυναικών βουλευτών της προηγούμενης Βουλής (ποσοστό 23%). Θεωρούμε την υποχώρηση αυτή σημαντική, και πολύ θυμνή, σε καιρούς που η συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική ζωή, και ιδιαίτερα στο πιο σημαντικό κέντρο λήψης αποφάσεων, αποτελεί σημαντικό ζητούμενο για την πρόοδο στις προσπάθειες για την ισότητα των φύλων.

Πού πρέπει να αποδώσουμε αυτή την υποχώρηση; Μα φυσικά στο ότι οι εκλογές της 20/9/15 διεξήχθησαν με λίστα. Και γιατί; Γιατί στις εκλογές με λίστα δεν υπάρχει καμιά ποσόστωση, καμιά δέσμευση για ίση παρουσία ανδρών/γυναικών στη Βουλή. Το ανδρικό κατεστημένο των κομμάτων έδρασε ανενόχλητο, τοποθετώντας περισσότερους άνδρες στις εκλογίμες θέσεις. Το αποτέλεσμα είναι ότι κατεβήκαμε ακόμη ένα σκαλί στην κατάταξη του Ευρωπαϊκού και του Παγκόσμιου Δείκτη Ισότητας, που δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στο κριτήριο «αριθμός γυναικών στη Βουλή». Πόσο δίκιο είχαμε όταν παλεύαμε, (και πετύχαμε), τις ποσοτώσεις!

Αυτή η υποχώρηση μας οδηγεί σε σκέψεις, σε προβλη-

ματισμό, σε αποφάσεις, σε δράσεις. Μας δείχνει ότι επόμενη διεκδίκησή μας προς την Πολιτεία, το Νομοθετικό Σώμα, τα πολιτικά κόμματα, πρέπει να είναι, στην επόμενη αναθεώρηση του Εκλογικού Νόμου να περιληφθεί διάταξη ώστε σε περίπτωση που οι εκλογές γίνονται με λίστα (Ευρωεκλογές, λίστα Επικρατείας, Βουλευτικές Εκλογές με λίστα, όπως στην περίπτωση των εκλογών της 20 /9/15) η παράθεση των ονομάτων στα ψηφοδέλτια να γίνεται με σειρά ένας άνδρας/μία γυναίκα. Το μέτρο αυτό εξ άλλου είναι κοντά στην καμπάνια που κυριάρχησε στις τελευταίες Ευρωεκλογές για συμμετοχή ανδρών/γυναικών στο Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο κατά 50/50%, και δεν είναι πια μακριά από την πραγμάτωσή του σε πολλές χώρες: Σύμφωνα με τον Πίνακα «Γυναίκες στα εθνικά κοινοβούλια» της Διακοινοβουλευτικής Ένωσης (Inter-parliamentary Union) που συγκεντρώνει στοιχεία από 190 χώρες από όλο τον κόσμο (τα στοιχεία είναι της 1ης Σεπτεμβρίου 2015¹), οι γυναίκες συμμετέχουν με πάνω από 50% σε δύο χώρες (Ρουάντα 63,8%, Βολιβία 53.1%), πάνω από 40% σε 12 χώρες, πάνω από 30% σε 31 χώρες. Και όλα αυτά την ώρα που η χώρα μας πέφτει από το 23% στο 19%, ενώ άλλες χώρες ανεβάζουν τα ποσοστά τους και δικαίως περηφανεύονται για την πρόοδο της ισότητας.

Το Πρόγραμμα για την Καταπολέμηση των Στερεοτύπων στα ΜΜΕ

Με το παρόν τεύχος, ο ΣΔΓ ολοκληρώνει τις δράσεις του για το Πρόγραμμα ΕΣΠΑ «Καταπολέμηση των Στερεοτύπων λόγω φύλου όπως παρουσιάζονται στα ΜΜΕ», που εδώ και

δύο χρόνια υλοποιεί. Σε ειδικό Ένθετο παρουσιάζουμε την τελική εκδήλωση και τον απολογισμό των δράσεών μας.

Το πρόγραμμα αυτό το θέλαμε και το πιστεύαμε. Πάντα ο ΣΔΓ

1. <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

είχε επίγνωση του ρόλου που παίζουν τα στερεότυπα στη διαί-
 ώνιση παλιών ξεπερασμένων αντιλήψεων, και συνεπώς στην
 ανάσχεση της ισότητας. Καταρτίσαμε το Πρόγραμμα με προσο-
 χή. Δώσαμε βάρος στην ευαισθητοποίηση και ενημέρωση ερ-
 γαζομένων στον τύπο και την τηλεόραση, τη διαφήμιση, και στη
 νεώτερη γενιά που τώρα σπουδάζει και ετοιμάζεται να εργαστεί
 στα ΜΜΕ. Και φυσικά απευθυνθήκαμε και στο κοινό, ιδιαίτερα
 της επαρχίας, όπου τα στερεότυπα επιμένουν περισσότερο.

Συναντήσαμε εμπόδια. Σε πολλά έφταγε η συγκυρία, όπως στο γεγονός ότι δεν έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον τα ΜΜΕ, που, δικαίως βέβαια, είχαν στραμμένη την προσοχή τους στις πολιτικές εξελίξεις αυτής της περιόδου. Επίσης η κρίση και τα ζητήματα επιβίωσης συνέβαλαν στο να μη δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον το κοινό. Αντίθετα, η νέα γενιά που ετοιμάζεται να εργαστεί στα ΜΜΕ, δέχθηκε την πρόσκλησή μας και παρακολούθησε τα σεμινάρια ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης με ικανοποιητική συμμετοχή. Σημαντικά μας δυσκόλεψε η μεγάλη γραφειοκρατία, που πολλαπλασίασε σε μεγάλο βαθμό τη δουλειά της τεκμηρίωσης και υποβολής των στοιχείων για τις δράσεις. Ευτυχώς στο σημείο αυτό είχαμε συμπαράσταση και βοήθεια από τις υπεύθυνες υπαλλήλους της ΓΓΙΦ, που με τη γνώση των διαδικασιών και πάντα με καλή διάθεση και προθυμία διευκόλυναν το έργο μας. Το σοβαρότερο όμως πρόβλημα που αντιμετωπίσαμε ήταν το οικονομικό. Εκτός από μια πρώτη μικρή προκαταβολή που πήραμε στην έναρξη του προγράμματος, όλα τα άλλα έξοδα (αμοιβές και ασφάλιση προσωπικού, ταξίδια στην επαρχία, ενοικιάσεις χώρων, εκτυπώσεις περιοδικών, Βιβλίου Οδηγού, προσκλήσεων, αμοιβές επιστημόνων και τεχνικών ΗΥ, τρέχοντα κλπ.) αντιμετωπίσε το ΔΣ με συνεισφορά των μελών του από τους πενιχρούς πλέον μισθούς και συντάξεις τους.

Παρά τις δυσκολίες το έργο ολοκληρώθηκε, πιστεύουμε κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Ολόκληρο το ΔΣ του ΣΔΓ συ-

νέβαλε με κάθε τρόπο στην επιτυχία του Προγράμματος. Ιδιαίτερα τα μέλη του ΔΣ που ήταν επιφορτισμένα με τον προγραμματισμό και την πραγμάτωση των δράσεων (Επιστημονική Επιτροπή) και με την οικονομική διαχείριση, εργάστηκαν σκληρά, μεθοδικά και αποδοτικά, και κυρίως εθελοντικά.

Ποια ωφέλεια προκύπτει για την ισότητα από την υλοποίηση αυτού του Προγράμματος; Ποιο αποτύπωμα αφήσαμε;

Εμείς πιστεύουμε ότι η απάντηση στα ερωτήματα αυτά είναι θετική. Όσοι ενδιαφέρθηκαν, ήρθαν και άκουσαν ειδικούς και ειδικές επιστήμονες να εξηγούν τα πώς και τα γιατί των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών, διάβασαν τα δημοσιεύματά μας, αυτές και αυτοί πήραν το μήνυμα ότι οι καιροί άλλαξαν, ότι δεν μπορούν να παρουσιάσουν τη γυναίκα με τρόπο απαξιωτικό, αναχρονιστικό, μεροληπτικό, γιατί αυτό δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και γιατί αυτό πάει πίσω την ισότητα, που είναι ευθύνη όλων να προωθήσουμε, ανδρών και γυναικών, αν θέλουμε πρόοδο, ευημερία, δημοκρατία.

Και τελευταίο, αλλά πολύ σημαντικό, ο «Οδηγός Καταπολέμησης των διακρίσεων λόγω φύλου στα ΜΜΕ». Είναι ένα επιστημονικό πόνημα, που παρουσιάζει πώς αντιμετωπίζεται το πρόβλημα των στερεοτύπων στα ΜΜΕ σε άλλες χώρες αλλά και στη χώρα μας, αναφέρεται σε καλές πρακτικές, και αποτελεί αυτό που λέει ο τίτλος του: πολύτιμο οδηγό για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου στα ΜΜΕ» για την Πολιτεία, όταν αποφασίσει να νομοθετήσει για το θέμα, για τις Ενώσεις Συντακτών όταν θελήσουν να το περιλάβουν στους Κώδικες Δεοντολογίας, για όλους όσοι έχουν λόγο και παρουσία στα ΜΜΕ.

Το πρόγραμμα ΕΣΠΑ ολοκληρώθηκε, όμως το έργο του ΣΔΓ δεν τελειώνει εδώ. Θα συνεχίσουμε να προσπαθούμε για την εξάλειψη των κακών στερεοτύπων στα ΜΜΕ, όπως και για την επίλυση όλων των άλλων θεμάτων της ισότητας των οποίων η επίλυση εκκρεμεί. Αυτό είναι το χρέος μας, αυτή είναι η υποχρέωσή μας

Η επικοινωνία με τον Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας γίνεται μέσω:

Τηλεφώνου: 210-36.26.460

Φάξ: 210-36.16.236

Email: L.Women-rights@otenet.gr

Ιστοσελίδα: <http://www.leagueforwomenrights.gr>

Facebook: <http://goo.gl/misZX3>

Γραφεία του Συνδέσμου: Σκουφά 60, Αθήνα 10680, 1ος όροφος.

Τα γραφεία του Συνδέσμου λειτουργούν καθημερινά 12:00 - 17:00

ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Διοργανώνεται στην Τιφλίδα της Γεωργίας 9-10 Νοεμβρίου 2015

Μετάφραση: Λιλή Κουράκου

Λάβαμε από την Πρεσβεία της Γεωργίας στην Αθήνα, και δημοσιεύουμε ευχαρίστως σε ελληνική μετάφραση, κείμενο αναγγελίας για τη διοργάνωση στην Τιφλίδα της Γεωργίας Διεθνούς Διάσκεψης για την Ισότητα των Φύλων και την Ενδυνάμωση των Γυναικών, το Νοέμβριο του 2015.

Κάθε δράση που προωθεί την Ισότητα των Φύλων ενδιαφέρει το Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, και μας δίνει ελπίδες για δικαίωση των αγώνων των γυναικών παντού στον κόσμο. Συχαίρουμε το κράτος της Γεωργίας για τη σημαντική αυτή πρωτοβουλία, και ευχόμαστε κάθε επιτυχία στη Διάσκεψη της Τιφλίδας.

Το πρωτότυπο κείμενο στην Αγγλική δημοσιεύεται στις σελίδες με τις περιλήψεις στα αγγλικά του παρόντος τεύχους.

«Επιτυγχάνοντας την Ισότητα των Φύλων- Προκλήσεις και ευκαιρίες στη Γειτονική προς την Ευρώπη Περιοχή Πολιτικής»

Διεθνής Διάσκεψη Υψηλού Επιπέδου

Οργανώνεται από το κράτος της Γεωργίας, σε συνεργασία με την ΕΕ και τον ΟΗΕ

Ιστορικό

Το έτος 2015 είναι ένα έτος σταθμός για τις παγκόσμιες, περιφερειακές και εθνικές εξελίξεις στον τομέα της Ισότητας των Φύλων και της Ενδυνάμωσης των Γυναικών. Η αποτίμηση που έγινε παγκοσμίως 20 χρόνια μετά την Πλατφόρμα του Πεκίνου (Beijing+20) για την πρόοδο που έχει επιτευχθεί, έδειξε ότι:

«η πρόοδος υπήρξε αργή και άνιση, ότι μεγάλα κενά παραμένουν και (...) ότι σημαντικά επίπεδα διαφοράς μεταξύ γυναικών και ανδρών και κοριτσιών και αγοριών επιμένουν παγκοσμίως, και ότι πολλές γυναίκες και κορίτσια υφίστανται πολλαπλές και διασταυρούμενες μορφές διακρίσεων, έκθεση σε κινδύνους και περιθωριοποίηση σε ολόκληρο το κύκλο της ζωής τους.»¹

Το έτος 2015 συμπληρώνονται 15 χρόνια από την υιοθέτηση της σημαντικής Απόφασης 1325 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, και με την ευκαιρία αυτή θα επανεξεταστεί η εφαρμογή της σε υψηλό επίπεδο. Το 2015 είναι επίσης ο πρώτος χρόνος της εφαρμογής του Σχεδίου Δράσης για την παρακολούθηση του Προγράμματος Δράσης της Διεθνούς Διάσκεψης για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη πέραν του 2014. Το 2015 είναι ο χρόνος κατά τον οποίο θα λάβει τελική μορφή η ατζέντα για την ανάπτυξη μετά το 2015, με τη δημοσίευση των Στόχων για την Βιώσιμη Ανάπτυξη, που περιλαμβάνει ένα διακριτό στόχο για την επίτευξη ισότητας των φύλων και ενδυνάμωσης όλων των

γυναικών και κοριτσιών (στόχος 5), και διάχυσης της ισότητας των φύλων στους άλλους στόχους/δείκτες. Ο τελικός σκοπός πρέπει να είναι μέχρι το 2030 να έχει επιτευχθεί μια εξελιγμένη ισότητα των φύλων, δικαιώματα και ενδυνάμωση γυναικών και κοριτσιών με σκοπούς και στόχους που θα προάγουν, μεταξύ άλλων, τη μόρφωση, την ίση πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες, γη και άλλα αγαθά, οικονομικές ευκαιρίες, υπηρεσίες υγείας, περιλαμβανομένων σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας και δικαιωμάτων, συμμετοχή στην πολιτική και στη λήψη αποφάσεων, μεταξύ των οποίων η εδραίωση της ειρήνης και η λύση συγκρούσεων, και τελευταίο αλλά σημαντικό, εξάλειψη όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών στην ιδιωτική και τη δημόσια σφαίρα.² Με την υιοθέτηση της Πολιτικής Διακήρυξης της φετινής Επιτροπής για την Θέση των Γυναικών, τα Κράτη Μέλη του ΟΗΕ δεσμεύτηκαν να επιτύχουν ένα «πληνθήτη 50/50 μέχρι το 2030».

Παράλληλα με τη δυναμική που δημιουργήθηκε το 2015, όταν οι κυβερνήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο έβαλαν τα θέματα της Ισότητας των Φύλων και της Ενδυνάμωσης των Γυναικών ψηλά στην πολιτική τους ατζέντα, υπάρχει ικανός αριθμός περιφερειακών δράσεων που λαμβάνουν χώρα στις χώρες που γειτονεύουν με την Ευρώπη, που δημιουργούν περαιτέρω ευκαιρίες για την ενίσχυση της θέσης των γυναικών και την ισότητα των φύλων.

Είναι ακριβώς εν όψει αυτών των εξελίξεων και δράσεων που το Υπουργείο Εξωτερικών της Γεωργίας επιθυμεί να φι-

1. E/CN.6/2015/1.1. Economic and Social Council, Commission on the Status of Women, *Political declaration on the occasion of the twentieth anniversary of the Fourth World Conference on Women*, DRAFT of March 6, 2015, para. 4.

2. A/68/970, General Assembly, Report of the Open Working Group of the General Assembly on Sustainable Development Goals, 12 August 2014, 14.

λοξενήσει μια υψηλού επιπέδου διάσκεψη «Επιτυχάνοντας την Ισότητα των Φύλων- Προκλήσεις και Ευκαιρίες στη Γειτονική προς την Ευρώπη περιοχή πολιτικής» στις 9-10 Νοεμβρίου 2015 στην Τιφλίδα. Η διάσκεψη οργανώνεται σε συνεργασία με την Ανωτάτη Εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Εξωτερικές Υποθέσεις και Πολιτική Ασφάλειας κ. Federica Mogherini, και με Οργανισμούς του ΟΗΕ (UN Women, UNDP και UNFPA).

Γιατί στην Γεωργία;

Το 2015 έχει κηρυχθεί Έτος των Γυναικών από τον Πρόεδρο της Γεωργίας, ως απάντηση στις προκλήσεις που αντιμετώπισε η χώρα στην διάρκεια του 2014. Η Γεωργία έχει δεσμευθεί να υπερσπίζεται τα δικαιώματα των γυναικών και να προάγει την ισότητα των φύλων. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι αξιοσημείωτο ότι η χώρα έχει υπογράψει τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης το 2014 και σχεδιάζει να την επικυρώσει πριν από το τέλος του 2015. Επί πλέον, το Μάρτιο 2015, ο Πρόεδρος της χώρας και ο Πρόεδρος της Βουλής διεκήρυξαν την υποστήριξή τους στην καθιέρωση υποχρεωτικών πολιτικών ποσοστώσεων για να αυξηθεί η συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική, οι δε σχετικές νομοθετικές αλλαγές θα γίνουν αντικείμενο συζήτησης στη Βουλή πριν από το τέλος του 2015. Και τελευταίο αλλά σημαντικό, η Γεωργία ολοκληρώνει την εφαρμογή της πρώτης φάσης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης πάνω στο θέμα Γυναίκες, Ειρήνη και Ασφάλεια (2012-2015), που μας πλούτισε με εμπειρίες και μας δίδαξε πολλά.

Το Υπουργείο Εξωτερικών της Γεωργίας εξασφάλισε αποτελεσματική κινητοποίηση κυβερνητικών δυνάμεων κατά τη διαδικασία της εθνικής αναθεώρησης του Πεκίνο + 20 το 2014, καθώς και κατά την περιοδική εξέταση από την Επιτροπή CEDAW τον Ιούλιο του 2014, της οποίας τα τελικά σχόλια και οι παρατηρήσεις έδωσαν υλικό για ένα νέο σχέδιο πολιτικής και νομοθετικών εξελίξεων προς την κατεύθυνση της ενδυνάμωσης των δικαιωμάτων των γυναικών και της εξάλειψης κάθε μορφής διακρίσεων κατά των γυναικών.

Το 2014 η Γεωργία υπέγραψε τη Συμφωνία Σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι η Γεωργία έκανε ένα τεράστιο βήμα προς την κατεύθυνση της πολιτικής σύνδεσης και της οικονομικής ενσωμάτωσης, ανάπτυξης και μεταρρυθμίσεων, καθώς και ενισχυμένης συνεργασίας με την ΕΕ προς κάθε κατεύθυνση. Δεδομένης αυτής της δυναμικής, το Υπουργείο Εξωτερικών της Γεωργίας είναι πεπεισμένο ότι η Γεωργία είναι σε άριστη θέση να φιλοξενήσει εταίρους από την ΕΕ και τις γειτονικές χώρες για να συζητήσουν σε υψηλό επίπεδο για το ρόλο που οι γυναίκες και η ενδυνάμωση της ισότητας των φύλων παίζουν στις διαδικασίες της δημοκρατικοποίησης, της ανάπτυξης και των μεταρρυθμίσεων.

Στόχοι

Ο κύριος στόχος της Υψηλού Επιπέδου Διάσκεψης είναι να δώσει μια ευκαιρία στους συμμετέχοντες να τοποθετήσουν την ατζέντα της ισότητας των φύλων και της ενδυνάμωσης των γυναικών στο πλαίσιο των διαδικασιών της Γειτονικής προς την Ευρώπη Περιοχής Πολιτικής, εξετάζοντας τις προκλήσεις και συμμετέχοντας στις καλές πρακτικές και εμπειρίες σε σχέση με:

1. Τα βασικά σημεία για την πολιτική και οικονομική ενδυνάμωση των γυναικών προκειμένου να επιτευχθεί η ισότητα των φύλων.

2. Τις γυναίκες ως παράγοντες θετικών αλλαγών στις προσπάθειες για την ειρήνη και την ασφάλεια.

3. Τη συνεργασία και ένωση δυνάμεων για να τεθεί τέρμα στη βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.

Η επιλογή των κεντρικών θεμάτων της Υψηλού Επιπέδου Διάσκεψης βασίζεται στην ανάλυση κοινών προτεραιοτήτων και αναγκών των 16 Γειτονικών προς την ΕΕ χωρών στον τομέα της ισότητας των φύλων και των δικαιωμάτων των γυναικών. Τα ζητήματα αυτά βρίσκονται επίσης στην καρδιά της βιώσιμης ανάπτυξης και της καλύτερης διακυβέρνησης των χωρών αυτών.

Διεξαγωγή εργασιών

Η διάσκεψη θα λάβει χώρα στις 10 Νοεμβρίου 2015, και θα διαρκέσει μια μέρα. Θα προηγηθεί δεξίωση και έκθεση έργων γυναικών ευάλωτων ομάδων υπό την αιγίδα του Προέδρου της Γεωργίας το βράδυ της 9ης Νοεμβρίου 2015.

Η Υψηλού Επιπέδου Διάσκεψη στις 10 Νοεμβρίου θα περιλαμβάνει μια εναρκτήρια συνεδρία, τρία θεματικά panels, και την υιοθέτηση της «Διακήρυξης της Τιφλίδας» και τελικών παρατηρήσεων. Τα θεματικά panels θα οργανωθούν γύρω από τα τρία κεντρικά θέματα όπως αυτά περιγράφονται στην ενότητα «Στόχοι» ανωτέρω.

Συμμετοχή

Περίπου 200 αντιπρόσωποι των Γειτονικών προς την ΕΕ χωρών και της Ένωσης των χωρών της Μεσογείου θα κληθούν να μετάσχουν στην Διάσκεψη, καθώς και εκπρόσωποι της ΕΕ και Κρατών Μελών της ΕΕ. Θα κληθούν επίσης να παρακολουθήσουν τη Διάσκεψη μέλη του κινήματος και γνώστες των θεμάτων των δικαιωμάτων των γυναικών και της ισότητας των φύλων, καθώς και εκπρόσωποι των οργανισμών του ΟΗΕ, του OSCE καθώς και του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Αποτέλεσμα

Αναμένεται ότι οι συμμετέχοντες στη Διάσκεψη θα υιοθετήσουν τη «Διακήρυξη της Τιφλίδας» με συγκεκριμένη δέσμευση για την προώθηση της ισότητας των φύλων και των δικαιωμάτων των γυναικών ως αναπόσπαστο μέρος της βιώσιμης ανάπτυξης της περιοχής των γειτονικών προς την ΕΕ χωρών. Το σχέδιο της Διακήρυξης θα είναι έτοιμο και θα διανεμηθεί στους συμμετέχοντες πολύ πριν από την έναρξη της διάσκεψης.

Το μέλλον της Διάσκεψης

Η Διάσκεψη μπορεί να αποτελέσει την αρχή περαιτέρω δράσεων για θέματα σχετικά με το φύλο, που θα λαμβάνουν χώρα περιοδικά στην περιοχή των γειτονικών προς την ΕΕ χωρών.

Προπαρασκευαστικές Εργασίες

Το Υπουργείο Εξωτερικών της Γεωργίας συγκρότησε μια ομάδα εργασίας για την προπαρασκευασία της Διάσκεψης η οποία, εκτός από εκπροσώπους των σχετικών κρατικών αρχών, περιλαμβάνει εκπροσώπους των: Υπηρεσίας Δημόσιας Άμυνας της Γεωργίας, UN Women, UNDP, UNFPA, Women's Information Center.

Το φύλο στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

της Κούλας Αναγνωστοπούλου-Κουράκου*

Η δύναμη των μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι τόσο μεγάλη, ώστε ολόκληροι τομείς της οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής ζωής εξαρτώνται από αυτόν. Παίζει πρωτεύοντα ρόλο στη διαμόρφωση των αξιών της κοινωνίας και ως εκ τούτου είναι φορέας σημαντικών αλλαγών. Με τα πρότυπα που προβάλλει επηρεάζει τις ανθρώπινες και κοινωνικές συμπεριφορές και συντελεί στην εξέλιξη της κοινωνίας.

Και ενώ οι κοινωνικές δομές αλλάζουν, τα άτομα εξελίσσονται και εκσυγχρονίζονται, η εικόνα της γυναίκας στον τύπο και στα λοιπά μέσα μαζικής ενημέρωσης, πολύ λίγο έχει αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν. Αυτή η εικόνα δείχνει το παραδοσιακό στερεότυπο της γυναίκας ως καλής νοικοκυράς, συζύγου και μητέρας, συμπληρωμένο και από τη γυναίκα διακοσμητικό και σεξουαλικό αντικείμενο. Ακόμα και μέσα την οικογένεια περισσότερο τονίζεται ο υπηρετικός της ρόλος και λιγότερο η πολυπλευρική και ουσιαστική προσφορά της. Προβάλλεται περισσότερο το πρότυπο της εξαρτημένης γυναίκας, της υποταγμένης, της γυναίκας αντικείμενο που το σπουδαιότερο πλεονέκτημα της και το όπλο της για τη ζωή είναι η ομορφιά και η νεότητα.

Η σύγχρονη γυναίκα που σπουδάζει, που έχει επάγγελμα, που διαπρέπει στην επιστήμη και στην επαγγελματική ζωή, κατ'εξάιρεση αναφέρεται στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, τις περισσότερες δε φορές η αναφορά γίνεται για να τονισθούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει αυτή η γυναίκα στο συνδυασμό της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής.

Ακόμη και η καταγραφή των ειδήσεων όταν τελείται κάποιο αδίκημα, αλλιώς παρουσιάζεται η ειδησεογραφία όταν το διαπράττει γυναίκα και αλλιώς όταν το διαπράττει άνδρας: στη πρώτη περίπτωση είναι συνήθεις οι ακραίοι χαρακτηρισμοί και οι υπαινιγμοί για την συγκεκριμένη γυναικεία ψυχασύνθεση.

Σημειωτέον ότι μεγάλη δημοσιότητα δίνεται στις εγκληματικές δραστηριότητες ανδρών σε βάρος γυναικών με κίνητρα σεξουαλικά, όπου από τον τρόπο παρουσίασής τους φαίνεται ότι σε μεγάλη μερίδα ανδρών υπάρχει παγιωμένη αντίληψη για τον εξουσιαστικό ρόλο του άνδρα στη γυναίκα.

Στον τομέα των διαφημιστικών μηνυμάτων η κατάσταση

ση είναι χειρότερη για τη γυναίκα. Οι κυρίαρχες εικόνες γυναικών είναι η νοικοκυρά-μητέρα-σύζυγος, το σεξουαλικό αντικείμενο και το διακοσμητικό στοιχείο. Η αραιή εμφάνιση μοντέρνων εικόνων με παρουσίαση δυναμικών γυναικών που έχουν τον έλεγχο της ζωής του δεν καταργεί τα παραδοσιακά στερεότυπα των φύλων. Οι σημερινές διαφημίσεις έρχονται σε αντίθεση με τη σύγχρονη πραγματικότητα διότι δεν προβάλλουν τα επιτεύγματα των γυναικών στη σύγχρονη κοινωνία και τις απεικονίζουν στους παραδοσιακούς ρόλους ή ως σεξουαλικά αντικείμενα.

Σημειώνουμε εδώ ότι το Ευρωκοινοβούλιο από το έτος 2008 έχει κάνει δεκτή εισήγηση με την οποία ζητούσε από τους διαφημιστές να χρησιμοποιούν λιγότερο σεξισμό στη διαφήμιση και να πάψουν να χρησιμοποιούν τα δυο φύλα σε παραδοσιακούς ρόλους-στερεότυπα.

Με δεδομένη την καθοριστική σημασία του ρόλου που παίζουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη διαμόρφωση της σύγχρονης κοινωνίας, η συγγραφή κειμένων και η μετάδοση εικόνων που υποτιμούν την αξιοπρέπεια της γυναίκας και αμφισβητούν την ισοτιμία της έναντι του ανδρικού φύλου, συντελούν στη διατήρηση και την αναπαραγωγή των στερεότυπων θέσεων για τον ρόλο της γυναίκας στη σύγχρονη κοινωνία. Από το έτος 1995 στην παγκόσμια διάσκεψη του ΟΗΕ για τις γυναίκες στο Πεκίνο, έχει γίνει αποτίμηση του ρόλου των ΜΜΕ παγκοσμίως και υιοθετήθηκαν θέσεις για αυξανόμενη συμμετοχή των γυναικών στα ΜΜΕ σε επίπεδο στελεχών και για προώθηση μιας ισορροπημένης και μη στερεοτυπικής απεικόνισης των γυναικών.

Οι άνδρες κυριαρχούν στο χώρο των ΜΜΕ. Σύμφωνα με παλαιότερη εμπειριστατωμένη έρευνα που εκπονήθηκε το έτος 2011 στην Ουάσιγκτον για λογαριασμό του Διεθνούς Ιδρύματος Γυναικών-στελεχών σε μίντια (International Women's Media Foundation IWMF) διαπιστώθηκε ότι το 73% των διευθυντικών θέσεων παγκοσμίως στο χώρο των ΜΜΕ κατέχεται από άνδρες. Για την εξαγωγή των συμπερασμάτων μελετήθηκαν 500 εταιρείες τηλεόρασης, ραδιοφώνου και εφημερίδες σε 59 κράτη. Τα στοιχεία της έρευνας επικαιροποιήθηκαν αργότερα, όμως οι διαφοροποιήσεις υπέρ των γυναικών δεν ήταν σημαντικές.

Η είσοδος των γυναικών στο χώρο της δημοσιογραφίας μπορεί να βοηθήσει αποτελεσματικά στην αλλαγή της ει-

* Η κα Κούλα Αναγνωστοπούλου – Κουράκου είναι νομικός – οικονομολόγος, τ. Διευθύντρια Ε.Τ.Β.Α. και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Σ.Δ.Γ.

κόνας της γυναίκας στα ΜΜΕ. Όπως αναφέρουν όμως καταξιωμένες γυναίκες δημοσιογράφοι, υπάρχουν πολλά προβλήματα στην εξέλιξη των γυναικών δημοσιογράφων στις ανώτατες βαθμίδες της ιεραρχίας των δημοσιογραφικών μέσων σε όλες τις χώρες ακόμη και στις ΗΠΑ.

Σύμφωνα με την έρευνα που αναφέραμε ανωτέρω, συνολικά οι άνδρες αντιπροσωπεύουν το 65% του εργατικού δυναμικού στα ΜΜΕ και οι γυναίκες το 35%. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στην Ιαπωνία οι άνδρες δημοσιογράφοι είναι πολύ περισσότεροι από τις γυναίκες, έξι άνδρες προς μία γυναίκα. Υπάρχουν περιοχές της Γης όπου η ύπαρξη ακόμα και μιας γυναίκας δημοσιογράφου στην αίθουσα σύνταξης αποτελεί αξιοπερίεργο φαινόμενο.

Στις ΗΠΑ το ποσοστό των γυναικών που κατέχουν υψηλές θέσεις στον Τύπο ανέρχεται, στο 41%. Αντίθετα σε περιοχές όπως η Ασία και η Αυστραλία δεν υπερβαίνει το 13%.

Ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας έχει πρωτοστατήσει στην προσπάθεια καταπολέμησης των στερεοτύπων λόγω φύλου και αγωνίζεται για την παρουσίαση μιας ρεαλιστικής εικόνας της γυναίκας στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Έχει επανειλημμένα τονίσει μέσω δελτίων τύπου και ενημερωτικών κειμένων την ευθύνη των ΜΜΕ για την επιβίωση των παραδοσιακών στερεοτύπων σε βάρος των γυναικών. Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας, υλοποιεί Σχέδιο Δράσης με τίτλο «Συμβολή στην καταπολέμηση των στερεοτύπων λόγω φύλου όπως παρουσιάζονται στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης». Για το σχέδιο αυτό έχουμε αναφερθεί λεπτομερώς σε προηγούμενα τεύχη και στο παρόν τεύχος του περιοδικού μας. Εδώ θα θέλαμε να αναφερθούμε στη συνάντηση της θεματικής Ομάδας Εργασίας Δικτύου Ελένη Σκούρα που έγινε στο Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) την 18η Ιουνίου 2015 με θέμα «Γυναικεία Πολιτική Συμμετοχή και ΜΜΕ. Αναπαραγωγή Σεξιστικών Στερεοτύπων».

Στις ομιλίες που έγιναν τονίσθηκε ότι στις τηλεοπτικές σειρές, τις ενημερωτικές εκπομπές κλπ. οι γυναίκες παρουσιάζονται συχνά αφελείς και πάντως υποδεέστερες των ανδρών. Οι εικόνες παραπέμπουν σε παραδοσιακά πρότυπα και επί της ουσίας τα ΜΜΕ αναπαράγουν σχέσεις εξουσίας και ιεραρχίας. Η ίδια εικόνα παρατηρείται και στην κάλυψη των εκλογών από τα ΜΜΕ. Οι γυναίκες πολιτικοί συνήθως δεν παρουσιάζονται με την επαγγελματική τους ιδιότητα, αλλά γίνονται ως επί το πλείστον αναφορές στην προσωπική τους ζωή. Κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης έγινε αναφορά στο βιβλίο της κας Αθανασάτου «Πολιτική Επικοινωνία-Ζητήματα Επικοινωνίας και Φύλου» στο οποίο αναφέρονται οι συνθετέστερες εκφάνσεις των πρακτικών έμφυλων διακρίσεων στα ΜΜΕ κατά τη διάρκεια προεκλογικών περιόδων:

- Η απουσία ή μειωμένη συμμετοχή των γυναικών στις εκπομπές με προεκλογικό περιεχόμενο, με αποτέλεσμα οι γυναίκες υποψήφιοι που είναι εξ αρχής λιγότερες από τους άνδρες να μην παρουσιάζονται ισόρροπα με αυτούς

κατά τις προεκλογικές περιόδους. Είναι η λεγόμενη «μη ορατότητα» των γυναικών και των απόψεών τους στα ΜΜΕ κατά τις προεκλογικές περιόδους.

- Η απουσία ή περιθωριοποίηση θεμάτων που είναι σημαντικά για τις γυναίκες (ενδοοικογενειακή βία, trafficking κλπ). Ακόμα και όταν καλούνται στα ΜΜΕ γυναίκες, οι διακρίσεις λόγω φύλου είναι παρούσες και εντοπίζονται στο είδος των ερωτήσεων που τους απευθύνονται (ερωτήσεις σχετικές με τους ρόλους συζύγου και μητέρας, με τη συμφιλίωση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής, εστίαση στην εμφάνιση των γυναικών υποψηφίων κλπ). Αυτού του είδους οι ερωτήσεις υποβιβάζουν την πολιτική ικανότητα των γυναικών και σπανίως απευθύνονται σε άνδρες πολιτικούς.
- Στις ενδεικτικές προτάσεις που έγιναν προς διαβούλευση από τους φορείς του Δικτύου περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων:
- Η αξιοποίηση του ευρωπαϊκού κεκτημένου στο χώρο της νομοθεσίας της ισότητας (π.χ. ψήφισμα Α2-95/87 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου). Το ευρωπαϊκό κεκτημένο μπορεί να συμπληρώσει και να διορθώσει τις εθνικές πολιτικές.
- Υλοποίηση θετικών δράσεων. Εκστρατείες ευαισθητοποίησης που προβάλλουν τη σημασία της εκλογής επαρκούς αριθμού γυναικών βουλευτών στέφθηκαν από επιτυχία.
- Η ΕΡΤ να λειτουργήσει ως κέντρο πληροφόρησης για όλους τους τηλεοπτικούς / ραδιοφωνικούς σταθμούς για την καταπολέμηση των σεξιστικών προτύπων.
- Καθιέρωση εκπομπής για την προώθηση του δημόσιου διαλόγου αναφορικά με ζητήματα πολιτικών ισότητας των φύλων με εξασφάλιση ίσης εκπροσώπησης και των δύο φύλων.
- Δημιουργία ντοκιμαντέρ για σημαντικές γυναικείες προσωπικότητες της Ελλάδος.
- Ισόρροπη συμμετοχή ανδρών και γυναικών στα όργανα των δημόσιων και δημοτικών ΜΜΕ.

Η επίδραση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στη δημιουργία κοινωνικών στερεοτύπων σε βάρος των γυναικών είναι τόσο ισχυρή, ώστε και οι ίδιες οι γυναίκες αντί να τα καταπολεμούν καταλήγουν να τα ενστερνίζονται σε σημαντικό βαθμό. Η έλλειψη αποφασιστικότητας για διεκδίκηση υψηλών θέσεων που παρατηρείται σε μερικές γυναίκες στον επαγγελματικό χώρο οφείλεται κατά μεγάλο μέρος στα κοινωνικά στερεότυπα από τα οποία έχουν εμπτισθεί και τα οποία αντιμετωπίζουν με αμφιβολία και σκεπτικισμό την επιτυχημένη επαγγελματικά γυναίκα. Η καταπολέμηση αυτών των στερεοτύπων επιβάλλεται για λόγους ισότητας των φύλων, για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης και για λόγους οικονομικής ανάπτυξης της κοινωνίας μέσω της συμμετοχής στον επαγγελματικό χώρο περισσότερων γυναικών. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης πρέπει να αντιμετωπίσουν με υπευθυνότητα τη μεγάλη δύναμη που έχουν στην κοινωνία.

Σοφία Ράλλη - Καθάρειου

μια ξεχωριστή Ελληνίδα στην Αυστραλία

Νίκη Καητσόγια - Τουρναβίτη*

Ήταν Δεκέμβριος του 1999 όταν συγκλήθηκε στη Θεσσαλονίκη η 3η Συνέλευση του Συμβουλίου του Απόδημου Ελληνισμού (ΣΑΕ.). Στο πλαίσιο της 3ης αυτής συνέλευσης οργανώθηκε για πρώτη φορά από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας, σε συνεργασία με το Υπουργείο Εξωτερικών και τη Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού το πρώτο Φόρουμ για τις απόδημες Ελληνίδες. Σε αυτό είχαν κληθεί να μετάσχουν 104 εκπρόσωποι οργανώσεων γυναικών από τις 5 ηπείρους, προσωπικότητες από την Ελλάδα και εκπρόσωποι των μεγαλύτερων γυναικείων οργανώσεων. Μεταξύ των γυναικείων οργανώσεων ήταν και ο μεγάλος ιστορικός Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, τον οποίον είχα την τιμή και τη χαρά να εκπροσωπήσω και να εκφράσω τη βούληση του Συνδέσμου να αγκαλιάσει τα προβλήματα της απόδημης Ελληνίδας. Το Φόρουμ αποσκοπούσε στο να προκύψουν από τις εργασίες του συγκεκριμένες τοποθετήσεις και συμπεράσματα για τις προοπτικές και την ανάδειξη των θέσεων των απόδημων Ελληνίδων για τον 21ο αιώνα. Κύρια θέματα συζήτησης αφορούσαν: α) την απόδημη Ελληνίδα στα Κέντρα Λήψης των Αποφάσεων στον 21ο αιώνα και β) την απόδημη Ελληνίδα ως γέφυρα επικοινωνίας του οικουμενικού ελληνισμού. Πολύχρωμο και πολύβουο πλήθος γυναικών, που προσπαθούσε να κάνει γνωριμίες, να επικοινωνήσει μεταξύ του. Ανέπνεε κυριολεκτικά το άρωμα του πολιτισμού της χώρας προέλευσής του. Οι γυναίκες από την Ευρώπη, τη Βόρεια Αμερική, τον Καναδά, την Αυστραλία, που ήταν άλλωστε και οι περισσότερες, έδειχναν τη σιγουριά της κοινωνικής ευμάρειας των χωρών τους, αλλά και τη σιγουριά της μεγάλης ελληνικής ομογένειας που αγωνίστηκε και στέριωσε στις κοινωνίες αυτές. Έκτισε τις δικές της κοινότητες, που αρχικά δομήθηκαν γύρω από την Εκκλησία, στη συνέχεια όμως διαφοροποιήθηκαν σε κοινότητες πολιτιστικές, οικονομικές, επαγγελματικές. Και φυσικά κοινότητες με δεσμούς με τη μητέρα πατρίδα. Ένα κοινό στοιχείο όμως που είχαν όλες αυτές οι γυναίκες ήταν ο δυναμισμός και η μαχητικότητά τους. Πραγματικά αγωνίστριες της ζωής με έντονη ευαισθησία για τα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα, όπως κάθε αντιπροσωπεία τα βίωνε στη χώρα προέλευσής της. Κυρίαρχο ζήτημα αναδείχθηκε η διατήρηση της ελληνικής εθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας. Ήταν πραγματικά συγκλονιστική η εισήγηση της Σοφίας Ράλλη-

λη-Καθαρείου, από την Αυστραλία, συντονίστριας του Δικτύου Απόδημων Ελληνίδων Ωκεανίας για το ρόλο των Ελληνίδων της διασποράς:

«Η προσφορά της Ελληνίδας της διασποράς στη διατήρηση των στοιχείων που συνθέτουν τη φυσιογνωμία της Ελληνικής Ομογένειας είναι αναμφισβήτητη. Όμως το δισάκι του Μετανάστη κουβαλάει τα καλά και τα κακά της παράδοσης του λαού μας, που θέλει τη Γυναίκα αιώνια υπομονετική Πηνελόπη και ποτέ δυναμική, διανοούμενη ή φιλόσοφο Υπατία..»

Το πρώτο αυτό φόρουμ των απόδημων Ελληνίδων ανέδειξε τη μεγάλη συμβολή των απόδημων Ελληνίδων τόσο στη διαφύλαξη της ελληνικής ταυτότητας, των αξιών και του πολιτισμού στις εκτός του εθνικού κέντρου χώρες. Γι' αυτή τη συμβολή της τιμήθηκε σε ειδική συνεδρίαση της Βουλής των Ελλήνων κατά την Ημέρα της Γυναίκας της 8ης Μαρτίου 2001. Στη 2η συνάντηση του Δικτύου Γυναικών, στο πλαίσιο της Δ' Παγκόσμιας Συνέλευσης του ΣΑΕ στη Θεσσαλονίκη, του Δεκεμβρίου 2001, τέθηκαν οι βάσεις για στενότερη συνεργασία των οργανώσεων των Ελληνίδων της διασποράς με τη μητέρα πατρίδα. Στο φόρουμ αυτό σχεδιάστηκαν ενέργειες για την ενδυνάμωση της δράσης και των γυναικείων οργανώσεων των αποδήμων και δημιουργίας δεσμών με το εθνικό κέντρο.

Είναι όμως η εθνική μας ταυτότητα –η ελληνικότητα– ένα τόσο μεγάλο αγαθό, που να αξίζει να διατηρηθεί μέσα σ' ένα κόσμο που στενεύει όλο και πιο πολύ; Η ανθρωπότητα δε θα έχει καμιά φυσιογνωμία αν πάψουν να έχουν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία τους οι λαοί που την απαρτίζουν. Η ομοιομορφία θα ήταν αμορφία. Η ζωή του ανθρώπου μέσα σε ένα Έθνος τον κάνει ιστορικά υπεύθυνο. Γιατί γεννά στη συνείδησή του το ερώτημα περί του χρέους του στον κόσμο, ως μιας ζωντανής και δραστήριας μονάδας του Έθνους. Το Έθνος είναι η μορφή που παίρνει ένας λαός όταν γίνεται ιστορικός. Από τη μορφή αυτή κοινωνούν τα μέλη ενός Έθνους. Οι άνθρωποι αποκτούν μια ταυτότητα που ιστορικά και ιδεολογικά καθορίζει την ύπαρξη και συμπεριφορά τους. Και η ιστορική συνέχεια του ελληνικού πολιτισμού από την προϊστορία, την αρχαιότητα, το Βυζάντιο προεκτείνεται ως τη νεότερη Ελλάδα, στηρίζεται με σαφή επιστημονικά στοιχεία και αποτελεί μια σημαντικότερη κατάκτηση που πρέπει να

* Η Νίκη Καητσόγια - Τουρναβίτη είναι Ομότιμη Καθηγήτρια Συνταγματικού Δικαίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

διαφυλάξουμε. Και είναι γεγονός ότι η ιστορία της ανθρωπότητας μέσα σε λίγες δεκαετίες άλλαξε χρόνο και διαστάσεις. Ο χώρος που μέσα του διαδραματίζονται τα ιστορικά γεγονότα έγινε πολύ πιο στενός. Τόσο που δεν μπορεί πια να υπολογιστεί με τα μέτρα των ηπείρων. Ποτέ το παρόν δεν ήταν τόσο φευγαλέο όσο είναι σήμερα. Ποτέ το αύριο τόσο άγνωστο. Έτσι η ευθύνη για τη διατήρηση της ταυτότητάς μας –του καθενός μας ως ατομικής ταυτότητας και όλων μας ως εθνικής ταυτότητας- είναι ίσως πολύ βαρύτερη από την ευθύνη των Ελλήνων σε οποιαδήποτε παλαιότερη εποχή. Ο μέγας κίνδυνος δεν έρχεται απ' έξω. Έρχεται από μέσα μας και είναι ο κίνδυνος να αλλοτριωθούμε από τις σειρήνες της σύγχρονης εποχής που είναι απειλή για την εθνική μας ταυτότητα.

Σ' αυτό το πλαίσιο, που απλά σκιαγραφήσαμε θα ήταν αναγκαία μια αναφορά σε μελέτες που υπάρχουν και στοιχεία που έχουν καταγράψει την παρουσία, την κοινωνική θέση, τη δράση και τη συμμετοχή στον πολιτισμό των χωρών που ζουν κατά χιλιάδες ή και εκατομμύρια Έλληνες. Όμως αυτό είναι ένα τόσο φιλόδοξο εγχείρημα, που δεν είναι δυνατόν να παρουσιαστεί στο μικρό αυτό άρθρο. Υπάρχουν βέβαια πληροφορίες για τα θέματα αυτά κατά χώρα, με αξιολόγηση της πολιτισμικής προσφοράς των Ελλήνων σε αυτές. Ιδιαίτερα για τις χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής και η ιστορική έρευνα έχει αναδείξει μεγάλες προσωπικότητες του παρελθόντος σ' αυτές, που συνέβαλαν σε ύψιστο βαθμό στην ιστορική εξέλιξη της χώρας μας. Οι μεγάλοι ευεργέτες είναι ένα μικρό παράδειγμα αυτής της παρουσίας, αλλά και προσωπικότητες Ελλήνων που έχουν διαπρέψει στις επιστήμες και στις τέχνες πολλών χωρών. Έτσι, περιορίζομαι να παρουσιάσω, τη δράση μιας απόδημης Ελληνίδας, της Σοφίας Ράλλη-Καθαρείου που, όπως ανέφερα πιο πάνω, είχα την τύχη να γνωρίσω και να συνδεθώ μαζί της από την εποχή της τυχαίας γνωριμίας μας στο πρώτο φόρουμ γυναικών του ΣΑΕ.

Η Σοφία Ράλλη-Καθαρείου γεννήθηκε στην Πάτρα όπου τελείωσε τις γυμνασιακές της σπουδές. Στη συνέχεια έλαβε υποτροφίες για τις ΗΠΑ από το Ίδρυμα Fulbright, American Field Services και International Rotary Exchange Student Scheme, για σπουδές στα Πανεπιστήμια των ΗΠΑ Brenau της Γεωργίας και το Πανεπιστήμιο του Κάνσας από τα οποία αποφοίτησε με πτυχίο Πολιτικών Επιστημών και Διεθνών Σχέσεων, σπουδές που διήρκεσαν από το 1957 μέχρι το 1963. Μετά τη μετανάστευσή της στην Αυστραλία το 1968 παρακολούθησε μεταπτυχιακά μαθήματα Φιλοσοφίας και Παιδείας στο New England University, Armidale. Μιλάει καλά αγγλικά, γαλλικά και ισπανικά. Ανήκει σε κείνη την κατηγορία των μεταναστών, που όπως γράφει στο μεγάλο και πολύτιμο έργο του για την πορεία της ανάδειξης Ελλήνων λογοτεχνών στη χώρα αυτή, ο γνωστός καθηγητής του πανεπιστημίου του Charles Sturt της Αυστραλίας, Γιώργος Καναράκης, «Οψεις της Λογοτεχνίας των Ελλήνων της Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας» (2003), «Από τη δεκαετία του 1959 και μετά, ιδιαίτερα από τα μέσα της δεκαετίας του 1960, οι

περισσότερες γυναίκες συγκριτικά με την πλειονότητα των προπολεμικών, ήταν υψηλότερου παιδευτικού επιπέδου. Δεύτερον δεν προέρχονταν πιά σχεδόν αποκλειστικά από μικρές επαρχιακές περιοχές της Ελλάδας. Ταυτόχρονα, η Ελλάδα στην οποία είχαν μεγαλώσει είχε κι' αυτή αλλάξει και συνεπώς πολλές από τις μετανάστριες τις διέκρινε μια πιο σύγχρονη νοοτροπία. Από την άλλη πλευρά, η ζωή στην ξένη χώρα πλήθυνε τα κοινωνικά ερεθίσματά τους και διέυρυνε τις εμπειρίες τους, με αποτέλεσμα αρκετές να επιδιώξουν ακόμα μεγαλύτερη μόρφωση και επαγγελματικές καριέρες.» (σ. 161) Σε αυτήν ακριβώς την κατηγορία ανήκει και η Σοφία Ράλλη-Καθαρείου. Το 1973 διορίστηκε για ένα έτος στο πανεπιστήμιο του Σίδνεϋ ως Tutor και στη συνέχεια στο Ινστιτούτο γλωσσών του Πανεπιστημίου της Νέας Νότιας Ουαλίας ως υπεύθυνη των Ελληνικών για τέσσερα χρόνια. Ακολούθησε ο διορισμός της στη Κρατική Πολυμεθική Ραδιοφωνία / Τηλεόραση, ως υπεύθυνη του Προγράμματος Ίσων Ευκαιριών και Πολυπολιτισμού, που τη φέρνει στον πυρήνα της κρατικής πολιτικής για ισότητα. Την εποχή αυτή γίνεται στην Αυστραλία η προετοιμασία για την ισοπολιτεία των μεταναστριών.

Η επαγγελματική της ενασχόληση με κρίσιμα θέματα ισότητας έδωσε μια νέα διάσταση στη δράση της. Τη φέρνει στην πρωτοπορία των γυναικείων οργανώσεων στη νέα αυτή χώρα, όπου δημιούργησε και την οικογένειά της. Το 1996 ιδρύει την ΟΕΕΓΑ -Οργάνωση Ελληνίδων και Ελληνοκυπρίων Γυναικών Αυστραλίας- πρώτα στο Σίδνεϋ και μετά σε παν-αυστραλιανό επίπεδο. Ως πρόεδρος της οργάνωσης αυτής έρχεται κοντά, όπως είδαμε, στις Ελληνίδες φεμινίστριες και μάλιστα στους υψηλότερους κύκλους των φεμινιστικών δράσεων.

Πέραν αυτών των επαγγελματικών και κοινωνικών δράσεών της, η Σοφία Ράλλη-Καθαρείου έχει να επιδείξει ένα αξιόλογο έργο στην πνευματική ζωή της Αυστραλίας στους τομείς της μυθιστοριογραφίας, της ποίησης, του θεάτρου και κατέχει μια αξιόλογη θέση μεταξύ των Ελλήνων λογοτεχνών και μάλιστα εκείνων που γράφουν τα έργα τους τόσο στην ελληνική όσο και στην αγγλική γλώσσα. Και η ανάδειξη της λογοτεχνικής τους αξίας δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Τα εμπόδια δεν ήταν μόνο της κοινωνικής μειονεκτικής θέσης τους σε σύγκριση με τους Αυστραλούς λογοτέχνες, αλλά και της αρνητικής στάσης αναγνώρισής τους από τους Αυστραλούς λογοτέχνες. Και ασ μη ξενάμε ότι η αναγνώριση του έργου των Ελληνίδων λογοτεχνών συνάντησε ανυπέβλητα εμπόδια, λόγω των προκαταλήψεων και της κυριαρχίας της «ανδρικής κουλτούρας» και στην ίδια την Ελλάδα. Εξάλλου, το «εθνικό κέντρο», αλλά και οι ίδιοι οι Έλληνες λογοτέχνες, όπως μαρτυρεί ο ίδιος ο Καναράκης, δεν έδειξε το οφειλόμενο ενδιαφέρον για την πολιτισμική προσφορά των Ελλήνων.

Ο καθηγητής Καναράκης, στο βιβλίο του που αναφέραμε¹, παρουσιάζει και αξιολογεί το έργο Ελληνίδων συγγραφέων και μεταξύ αυτών ξεχωριστή θέση αναγνωρίζει στη Σοφία Ράλλη-Καθαρείου. «Παρ' όλο ότι η μετά-

1. Σ. 129, 163 και 167.

δοση της ελληνικής ταυτότητας του συγγραφέα συνήθως βλέπουμε να πραγματοποιείται με τρόπο συγχρονικό, δεν αποτελεί ασυνήθιστο, αν και όχι συχνό, φαινόμενο για τον αναγνώστη να βρεθεί προ ενός διαχρονικού είδους προσέγγισης, όπου ο συγγραφέας επιτυγχάνει μια αρμονική σύνθεση παρελθόντος και παρόντος. Η τεχνική αυτή χρησιμοποιείται δεξιοτέχνα από τη θεατρική συγγραφέα Σοφία Ράλλη-Καθαρείου στα δραματικά της έργα *Ιφιγένεια* κάτω από τον Τροπικό του Αιγόκερο και *Τράνζιτο*. Στο πρώτο, η συγγραφέας χρησιμοποιεί το θέμα του αρχαίου ελληνικού μύθου της *Ιφιγένειας*, και συνδέοντάς το με τη σύγχρονη *Ιφιγένεια* –τη μετανάστρια στην Αυστραλία– προσκομίζει μια νέα κοινωνική προσέγγιση στο τραγικό γεγονός της αντίληψης της προσωπικής θυσίας, το ηθικό δίλημμα μεταξύ συναισθήματος και καθήκοντος. Στο δεύτερο θεατρικό έργο, ένα μονόπρακτο μουσικό δράμα που τυπώθηκε στην Αθήνα το 1989 ενώ και αυτού το κεντρικό θέμα έχει σχέση με Έλληνες μετανάστες που ταξιδεύουν για την Αυστραλία στοιβαγμένοι μέσα σ' ένα τροποποιημένο φορτηγό πλοίο, η συγγραφέας μας κρατάει σ' επαφή με την ελληνική αρχαιότητα, κάνοντας, μέσω των σύγχρονων ηρώων της, συχνές συσχετικές συνδέσεις με την *Αντιγόνη*, την *Πανδώρα* και τον *Τειρεσία*, ενώ ταυτόχρονα δένει έντεχνα το όλο έργο με γυναικείο χορό.»

Ειδικά για την προσφορά των Ελληνίδων γράφει: «... από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 οι Ελληνίδες συγγραφείς επωφελήθηκαν και από μια άλλη κίνηση, αυτή του πολυπολιτισμού. Χάρη στην πολιτική αυτή (όπως όλοι οι μετανάστες) δεν ήταν πια υποχρεωμένες να συμφωνούν και να προσαρμόζονται τελείως στους τρόπους της αυστραλιανής κουλτούρας αλλά αντίθετα, ενθαρρύνονταν να διατηρούν τη γλώσσα τους και τις συνήθειες της πατρίδας τους, ενώ από την άλλη πλευρά, οι Αυστραλιανοί άρχισαν να αποκτούν μεγαλύτερο ενδιαφέρον στην ηθογενετική συμβολή των νεομεταναστών γενικά και να εκτιμούν περισσότερο την πολιτισμική ποικιλομορφία του έθνους τους.» Στο τέλος καταλήγει «... θα πρέπει να το νιστεί πως από τις Ελληνίδες συγγραφείς της Αυστραλίας, εκείνες των οποίων η ικανότητα έχει αναγνωρισθεί, είτε μέσα στην ομογένεια είτε στην ευρύτερη αυστραλιανή κοινωνία είτε στην Ελλάδα, στην Κύπρο και σε άλλες χώρες, το έχουν φυσικά κατορθώσει χάρη στο προσωπικό της ταλέντο.»

Βέβαια, η παρουσία της Σοφίας Ράλλη-Καθαρείου στη λογοτεχνία των Ελλήνων της Αυστραλίας, αλλά και ευρύτερα συνεχίζεται. Ίσως το πλέον σημαντικό έργο της είναι το θεατρικό *ΥΠΑΤΙΑ Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ* (2010)², το οποίο προλογίζει ο ομότιμος Κοσμήτορας και καθηγητής του Πανεπιστημίου Ινδιάννα, Purdue, ΗΠΑ δρ Βαγγέλης Κουφουδάκης, για το οποίο γράφει:

«...το θέμα του θεατρικού έργου της Καθαρείου μου θυμίζει το πλούσιο πολιτιστικό παρελθόν του Ελληνισμού. Η Υπατία είναι και αυτή μια κόρη της Ελληνικής διασποράς. Είναι μια σημαντική φυσιογνωμία που έζησε και

πέθανε στην Αλεξάνδρεια. Από την αρχαιότητα η Αλεξάνδρεια ήταν ένα από τα κέντρα της Ελληνικής Κουλτούρας και του Ελληνικού πολιτισμού.

Η Υπατία της Αλεξάνδρειας όμως ξεπερνά την Ελληνική της καταγωγή και τα όρια του Ελληνικού πολιτισμού. Όταν δολοφονήθηκε, γύρω στα 415 μ.Χ. η Υπατία ήταν η πρώτη αξιόλογη γυναίκα Μαθηματικός. Ήταν επίσης μια σοβαρή Νέο-Πλατωνική Φιλόσοφος και Αστρονόμος που χαρτογράφησε ουράνια σώματα, κατασκεύασε ένα αστρονόμετρο και ένα υγρόμετρο. Ως φιλόσοφος, η Υπατία δίδασκε κυρίως τα έργα του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη....»

Η Σοφία Ράλλη-Καθαρείου, ύστερα από μεγάλη ιστορική έρευνα³ παρουσιάζει στο θεατρικό αυτό έργο της, με θαυμάσιο λόγο και πλοκή και τρόπο συναρπαστικό, τα τελευταία χρόνια της ζωής της μεγάλης αυτής γυναίκας φιλοσόφου του 5ου αιώνα, η οποία δολοφονήθηκε με τον πιο άγριο τρόπο από φανατικούς μοναχούς του Σινά, οι οποίοι έδρασαν υποκινούμενοι από τον Πατριάρχη της Αλεξανδρείας Κύριλλο, προβαίνοντας σε βίαιες πράξεις κάθαρσης εναντίον κάθε αλλόδοξου ή εθνικού. Κατηγορήθηκε ως αιρετική, μάγισσα, ακόμη και πόρνη. Σήμερα, όπως γράφει η ίδια στον εκτενή πρόλογο του έργου της, «...η αντικειμενική θεώρηση των γεγονότων, κυρίως λόγω χρονικής αποστάσεως, θα μπορούσε να μας προσφέρει την παρακάτω εικόνα:

Η ρήξη της πολιτείας με την εκκλησία της Αλεξάνδρειας τον 5ο μ.Χ. αιώνα ήταν το αναπόφευκτο χαρακτηριστικό μιας εποχής που συγκρούστηκαν δύο «πολιτικά» συστήματα, της δύουσας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και του ανερχόμενου οργανισμού της Χριστιανικής Εκκλησίας. Το 415 μ.Χ. η Αλεξάνδρεια ζούσε μια εποχή ιδεολογικών συγκρούσεων. Από τη μια μεριά, βλέπουμε το νεοεμφανιζόμενο στοιχείο φανατικών ζηλωτών κατά των χριστιανικών δοξασιών, του κατατρογμού των Εβραίων, των αλλόθρησκων και γενικά της αμφισβήτησης του κλασικού Ελληνικού πνεύματος, και από την άλλη, έχουμε την απελπισμένη προσπάθεια των νεοπλατωνιστών φιλοσόφων να «κρατήσουν στη ζωή» το πνεύμα και το ήθος του Ελληνικού κλασικισμού... «Η τραγικότητα του τέλους της γυναίκας αυτής προσδίδει στην εικόνα της την ρευστότητα της φυσιογνωμίας των μυθικών ηρώων που προσφέρουν στην ανθρωπότητα υποδείγματα αρετής και ήθους αλλά και ανθρώπινων αδυναμιών ενός ψυχονευρωτικού πλέγματος που υπέρκειται τόπου και χρόνου, που δεν είναι τίποτε άλλο παρά η διαχρονική ανθρώπινη ψυχή.» Και είναι αξιοσημείωτη η παρατήρησή της, σήμερα πέντε χρόνια μετά την έκδοση του έργου αυτού, ότι: «Οι πολιτικές, πολιτιστικές και θρησκευτικές συγκρούσεις που χαρακτηρίζουν την Αλεξάνδρεια του 5ου μ.Χ. αιώνα δεν διαφέρουν κατά πολύ από αυτά που συμβαίνουν στη δική μας εποχή.»

Πέραν από την αξιολόγηση του θεατρικού αυτού έργου της Σοφίας Ράλλη-Καθαρείου, το έργο αυτό πρέπει να θεωρηθεί ως μια σημαντική συμβολή στην ανάγκη ιστο-

2. Υπό έκδοση και στην αγγλική

3. Οι τίτλοι των ιστορικών πηγών που μελέτησε αναφέρονται στο τέλος του έργου αυτού και είναι εντυπωσιακοί.

ρικής έρευνας για την ανάδειξη γυναικών φιλοσόφων από την αρχαιότητα και μέχρι τους νεώτερους και σημερινούς χρόνους, γιατί όπως διαπιστώνουν ειδικές για το θέμα έρευνες, υπάρχουν σημαντικές γυναίκες φιλόσοφοι που αγνοήθηκαν από την ιστορική έρευνα. Ο αποκλεισμός των γυναικών από την πνευματική ζωή των αρχαίων κοινωνιών, αλλά και των πολύ νεώτερων μέχρι και τον 20ό αιώνα ήταν κανόνες. Αυτές που η μισαλλοδοξία του ανδρικού κατεστημένου δεν μπόρεσε να διαγράψει ήταν γυναίκες των ανωτέρων τάξεων, που ενάντια στις κοινωνικές συνθήκες των εποχών αυτών πήραν σημαντική μορφή. Μόνο η σχολή του Πυθαγόρα κατά την αρχαιότητα δεχόταν ελεύθερα γυναίκες. Όπως δίδασκε στην περίφημη Σχολή του ο Πυθαγόρας «...η γυνή ως και ο ανήρ τριμερής, συντεθειμένη εκ πνεύματος, ψυχής και σώματος. Είναι δε ισότιμος κατά την αξία ενώπιον του Θεού».⁴

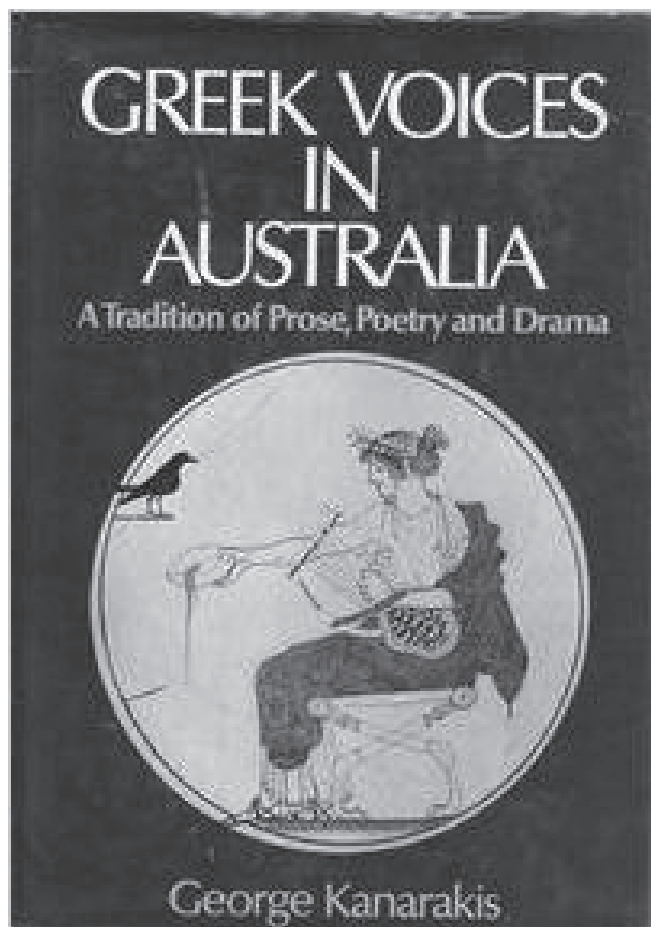
4. Βλ. στο εξαιρετικής αξίας, αλλά και λογοτεχνικής γραφής σύγγραμμα της Κυπρίας ποιήτριας Βέρας Κορφιώτη *ΑΥΤΟΣ ΕΦΑ! ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Ο ΣΑΜΙΟΣ*, έκδ. Feather Star Publishing, Αθήνα 2012, σ. 254 κατάλογο των 17 επιφανέστερων Πυθαγορείων γυναικών φιλοσόφων, τον οποίο συνέταξε ο Αριστόξενος: Τιμύχα.. Φιλτύς, ... Οκκελίω και Εκκελίω, Χειλιωνίς, Κρατησίκλεια Λάκαινα, Θεανώ, Μυία, Λασθένεια Αρκάδισσα, Αβροτέλεια, Εχεκράτεια Φθειαςία, Πεισιρρόδη Ταραντινίς, Θεάδουσα Λάκαινα, Βοιώ Αργεία, Βαβελύκα Αργεία, Κηλαίχημα. Όλες οι γυναίκες εκτός από τις τρεις τελευταίες ήσαν γυναίκες ή κόρες επιφανών ανδρών.

Στην ίδια διαπίστωση καταλήγει και η Ethel M. Kersey, *Women*

Όμως πέρα από τη συμβολή του θεατρικού αυτού έργου της Σοφίας Ράλλη-Καθαρείου για τη μεγάλη και τραγική μορφή της Υπατίας, που το ακραία τραγικό τέλος της συνδέεται χρονολογικά, όπως και επίσημα αναφέρεται, και με την καταστροφή από εμπρησμό της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας, του κέντρου αυτού του κλασικού πολιτισμού, η νεότερη επιστημονική έρευνα στον τομέα των φιλοσοφιών ειδικά ως προς την εξέλιξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η άληθη τραγική μορφή της Αντιγόνης του Σοφοκλέους αναφέρεται στον "αιώνιο", "ανώτερο" λόγο τον οποίον «ουδείς οίδεν εξ ότου εφάνη». Αλλά και ο ίδιος ο Απόστολος Παύλος, ο Μέγας Απόστολος των Εθνών, γνώστης της ελληνικής φιλοσοφίας και της εξέλιξής με τον Πλάτωνα και τους νέο-πλατωνικούς, στους οποίους ανήκε και η Υπατία, έγραφε στην προς Ρωμαίους επιστολή του (2.14):

«Όταν γαρ έθνη τα μη νόμον έχοντα φύσει τα του νόμου ποιή, ούτοι νόμον μη έχοντες εαυτοίς εισί νόμος»

Philosophers. A bio-critical source book, Greenwood Press, New York, 1989. Βλ. ιδιαίτερα Introduction, σ. 1 επ.

Η Υπατία (370-415 ή 416 μ.Χ.) ήταν Ελληνίδα νεοπλατωνική φιλόσοφος, αστρονόμος και μαθηματικός.

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ
ΙΣΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ - ΙΣΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1920

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΩΝ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ ΛΟΓΩ ΦΥΛΟΥ ΟΠΩΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΑΙ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΛΟΓΩ ΦΥΛΟΥ:

Βοηθούν τα Μέσα

Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ)

στην εξάλειψή τους, ή τα αναπαράγουν;

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Ε.Π.
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΜΕΤΕΠΕΞΕΛΙΞΗ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΣΠΑ «ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ ΛΟΓΩ ΦΥΛΟΥ ΟΠΩΣ ΑΥΤΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΑΙ ΣΤΑ ΜΜΕ»

ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Το Πρόγραμμα ΕΣΠΑ «Καταπολέμηση των Στερεοτύπων λόγω φύλου όπως αυτά παρουσιάζονται στα ΜΜΕ», που ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας (ΣΔΓ) υλοποιεί τα δύο τελευταία χρόνια, ολοκληρώθηκε με μια εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου 2015 στο Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων (Αίθουσα Αντώνης Τρίτσης).

Στη διάρκεια των δύο αυτών ετών ο ΣΔΓ εργάστηκε εντατικά (ιδιαίτερα τα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής) με επιμέλεια, με σκέψη, με γνώση του αντικειμένου και σωστή στόχευση. Το Πρόγραμμα περιελάμβανε ποικίλες δράσεις, όπως Σεμινάρια ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης σε απασχολούμενους στα ΜΜΕ και φοιτητές/τριες σχετικών σχολών. Ακόμη εκδηλώσεις με ομιλίες σε Αθήνα και επαρχία με συμμετοχή κοινού και δημοσιογράφων, δημοσιεύσεις άρθρων πάνω στο θέμα των στερεοτύπων, καταχωρήσεις στην ιστοσελίδα του Συνδέσμου, κλπ. Τέλος την έκδοση ενός Βιβλίου-Οδηγού, που αποτελεί ένα επιστημονικό πόνημα πάνω στο θέμα ΜΜΕ και έμφυλα στερεότυπα, με αναλύσεις, πληροφορίες για το πώς αντιμετωπίζεται το πρόβλημα σε άλλες χώρες καθώς και καλές πρακτικές, που εφαρμόζονται. Πιστεύουμε ότι αυτό το Βιβλίο Οδηγός θα αποτελέσει ένα εξαιρετικά χρήσιμο βοήθημα για την καταπολέμηση του φαινομένου των στερεοτύπων στη χώρα μας για τους αρμοδίους της πολιτείας και απασχολούμενους στα ΜΜΕ

Στην τελική εκδήλωση/απολογισμό παρουσιάστηκαν εξαιρετικά ενδιαφέροντα στοιχεία και αναλύσεις για τα στερεότυπα, και ακούστηκαν χρήσιμες απόψεις από αρμόδια χείλη. Τρία μέλη του ΔΣ του ΣΔΓ, μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής για το Πρόγραμμα, τρεις ειδικές επιστήμονες από τον Πανεπιστημιακό χώρο, ένας διακεκριμένος Συγγραφέας/δημοσιογράφος και ένας δημοσιογράφος της τηλεόρασης ανέπτυξαν τις εισηγήσεις τους πάνω στο θέμα. Προηγήθηκαν χαιρετισμοί που υπογράμμισαν τη σημασία της καταπολέμησης των στερεοτύπων για την επίτευξη της ισότητας.

Επειδή οι ομιλίες αυτές αποτελούν σημαντική συμβολή στον προβληματισμό για την εξάλειψη των στερεοτύπων, καταχωρούνται στο παρόν Ένθετο/Αφιέρωμα χωρίς περικοπές με τη σειρά που παρουσιάστηκαν. Η Εκδήλωσή μας επέσυρε την προσοχή του τύπου, με επαινετικά σχόλια. Η Εφημερίδα ΑΥΓΗ αφιέρωσε ολοσέλιδο κείμενο με περιληπτική παρουσίαση όλων των ομιλιών, της δημοσιογράφου Μίνας Κωστοπούλου. Τέλος, η ηλεκτρονική εφημερίδα «Ο ΚΟΝΔΥΛΟΦΟΡΟΣ» δημοσίευσε άρθρο του δημοσιογράφου Γιώργου Ιγνατίου για την εκδήλωση, στο οποίο επαινεί το Σύνδεσμο όχι μόνο για την επιτυχή περαίωση του Προγράμματος, αλλά και για την εν γένει δράση του.

Εισαγωγικές Παρεμβάσεις - Χαιρετισμοί

ΑΛΙΚΗ ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

Πρόεδρος του Ιδρύματος Μαραγκπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου - Επίτημη Πρόεδρος του ΣΔΓ

Αγαπητές φίλες και συνάδελφοι,

Σας συχαίρω από καρδιάς για την τόσο επιτυχή δράση σας για την κατάργηση όλων των διακρίσεων εις βάρος των γυναικών και τη συνεχή συμβολή σας στις ύπουλες αντιδράσεις για την πραγματική ισότητα από όπου και αν αυτές προέρχονται. Δυστυχώς, βρισκόμαστε σε μια εποχή προσπάθειας εφαρμογής πονηρών μεθόδων για την υπονόμευση της πραγματικής ισότητας.

Ως Πρόεδρος του Ιδρύματος Μαραγκπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, είμαι ευτυχής για την καρποφόρο συνεργασία με τον Σύνδεσμο για τα Δικαιώματα της Γυναίκας, του οποίου άλλωστε είμαι και εγώ γέννημα θρέμμα και επίτιμος Πρόεδρος.

(Διαβάστηκε από τον κ. Ηρακλή Ακτύπη, Διευθυντή του Ιδρύματος Μαραγκπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου)

ΛΙΛΗ ΚΟΥΡΑΚΟΥ

Πρόεδρος του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας

Ο ΣΔΓ σας καλωσορίζει την σημερινή εκδήλωση. Σας ευχαριστώ για την παρουσία σας. Ευχαριστώ το Δήμο Αθηναίων, και ειδικά τον Οργανισμό Πολιτισμού Αθλητισμού και Νεολαίας, για τη φιλοξενία στον ωραίο αυτό χώρο.

Συνοψίζουμε με την εκδήλωση αυτή τη δουλειά μας πάνω στο θέμα της εξάλειψης των στερεοτύπων, ένα πρόγραμμα ΕΣΠΑ που η ΓΓΙΦ μας ανέθεσε να υλοποιήσουμε, και την ευχαριστούμε γι' αυτό. Για την υλοποίηση του προ-

γράφματος αυτού εργάστηκε και συνέβαλε όλο το Διοικητικό Συμβούλιο με πολύ μεράκι, αλληλά και με πάρα πολλές δυσκολίες, κυρίως οικονομικές. Για να ξεπεραστούν οι δυσκολίες αυτές πολλές φορές το μεράκι δεν έφτανε, χρειάστηκε ηρωισμός εκ μέρους κυρίως της επιστημονικής Επιτροπής και της υπεύθυνης για τα οικονομικά. Τα καταφέραμε τελικά, και ελπίζουμε από τις δράσεις μας να προκύψει κάποια ωφέλεια στην Ελληνική κοινωνία.

Κυρίες και κύριοι, η ισότητα των φύλων, την οποία ο ΣΔΓ υπηρετεί εδώ και 100 περίπου χρόνια, δεν είναι πια ένα αίτημα μόνο γυναικείο. Είναι μια αδήριτη ανάγκη, όπως το επισημαίνουν όλοι οι σοβαροί διεθνείς οργανισμοί και όπως το ζητούν όλες οι διακηρύξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Χωρίς απελευθερωμένο και ενεργό το γυναικείο δυναμικό δεν μπορεί να υπάρξει ούτε ευημερία των κοινωνιών, ούτε αληθινή δημοκρατία, ούτε πραγματική ελευθερία των ανθρώπων.

Βέβαια, πραγματική, πλήρης ισότητα, δεν έχει επιτευχθεί ακόμη σε καμιά χώρα. Όμως εκεί όπου έγιναν ειλικρινείς προσπάθειες, τα αποτελέσματα ήταν πολύ θετικά, και οι χώρες που το επεχείρησαν είχαν θετικές επιπτώσεις τόσο στην οικονομία τους, όσο και στο πνεύμα δημοκρατίας και δικαιοσύνης.

Στην Ελλάδα, η κρίση των τελευταίων 5 ετών ήταν αιτία όχι μόνο ανάσχεσης της προόδου, αλλά και κάποιας οπισθοδρόμησης για την ισότητα. Η γυναικεία ανεργία που έφτασε κάποια στιγμή σε ύψη ρεκόρ, έφερε τη γυναίκα πίσω στη μη αμειβόμενη εργασία των οικιακών και της φροντίδας των μελών της οικογένειας, αναβιώνοντας έτσι τις στερεοτυπικές αντιλήψεις για το ρόλο και τη θέση της. Το φαινόμενο αυτό το βιώσαμε στην καθημερινή μας ζωή, το δείχνουν όμως και οι δείκτες, όπως ο δείκτης ισότητας του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων, που δείχνει την Ελλάδα στις τελευ-

ταίες θέσεις από πλευράς προόδου για την ισότητα.

Γνωρίζουμε τώρα πια ότι σοβαρό εμπόδιο στην επίτευξη της πλήρους και ουσιαστικής ισότητας αποτελούν οι στερεοτυπικές αντιλήψεις για τη θέση και το ρόλο της γυναίκας. Δεν λέμε ότι δεν έχει γίνει μεγάλη πρόοδος στην εξάλειψη τέτοιων αντιλήψεων, πρόοδος που την πέτυχαν οι γυναίκες με τις επιδόσεις τους στις επιστήμες, στα επαγγέλματα, στην κοινωνική δράση, ακόμη και στον πολιτικό στίβο. Όμως υπάρχουν ακόμη στερεότυπα που επιμένουν, και τα ΜΜΕ διαδραματίζουν ένα σοβαρό ρόλο στη διαιώνισή τους. Τα μηνύματα που προβάλλονται μέσα από ορισμένες εκπομπές, ιδιαίτερα τις μεσημεριανές ώρες, από τη διαφήμιση, από τα σίριαλ, τις γελοιογραφίες και την επιλογή θεμάτων στον έντυπο τύπο, συχνά υποβαθμίζουν τη γυναίκα, κάποτε είναι σεξιστικά, παραμορφώνουν το χαρακτήρα και τη συμπεριφορά της, παραγνωρίζουν τη συμβολή της στην οικογένεια και στον κοινωνικό στίβο, και διαιωνίζουν στην κοινωνική συνείδηση αντιλήψεις παλιών εποχών.

Να λοιπόν γιατί επιλέξαμε να ασχοληθούμε στο ΣΔΓ με τα στερεότυπα, και με το ρόλο που διαδραματίζουν τα ΜΜΕ στη διαιώνισή τους. Θα πω ένα οφειλόμενο ευχαριστώ στα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής κυρίες Λάουρα Μαράτου Αλιπράντη, Ειρήνη Φερέτη, Χαρά Καραγιαννοπούλου, Θεοδώρα Παπαδοπούλου, καθώς και στην υπεύθυνη οικονομικής διαχείρισης του Προγράμματος κ. Κούλα Αναγνωστοπούλου Κουράκου για την εργασία, την επιμέλεια και υπαγωγή που επέδειξαν οργανώνοντας και διαχειριζόμενες το πρόγραμμα, ασυνήθιστη για εθελοντική προσφορά.

Ευχαριστούμε τις ειδικές και τους ειδικούς επιστήμονες που θα αναπτύξουν το θέμα. Ένα μεγάλο ευχαριστώ στην κ. Μαρία Δελθθανάση, που με τόση ευγένεια δέχθηκε να συντονίσει την αποψινή εκδήλωση. Σας αφήνω σε έμπειρα χέρια και σας ευχαριστώ πολύ.

ΦΩΤΕΙΝΗ ΚΟΥΒΕΛΑ

Γενική Γραμματέας Ισότητας των Φύλων

Το σχέδιο δράσης που παρουσιάζεται σήμερα, απαντά στην ανάγκη εξάλειψης των έμφυλων διακρίσεων που συναντώνται πολύ συχνά στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Στην Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων έχουμε πρωταρχικό στόχο τον σχεδιασμό δράσεων και την εφαρμογή τους για την καταπολέμηση των στερεοτυπων και την ανάδειξη της ισότητας σε όλους τους τομείς της κοινωνικής και πολιτικής ζωής.

Οι εξουσιαστικές σχέσεις ανάμεσα στα κοινωνικά φύλα, τους άνδρες και τις γυναίκες, οι διάφορες προκαταλήψεις, οι βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις και τελικά, οι πολυποικίλες διακρίσεις που συνδέονται με τα φύλα, συνιστούν σημαντικό δημοκρατικό έλλειμμα.

Για εμάς, αποτελεί μία ακόμα άμεση προτεραιότητα η με πολυπληθούς τρόπους ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της ελληνικής κοινής γνώμης στα θέματα της ισότητας και της άρσης των έμφυλων διακρίσεων. Προς την

κατεύθυνση αυτή μπορούμε να δούμε πανελλαδικές καμπάνιες, βραβεία σε δημοσιογράφους, τηλεοπτικούς παραγωγούς και Μέσα, σε σχολές δημοσιογραφίας και ΜΜΕ όλων των επιπέδων με την ένταξη σχετικών διδακτικών περιεχομένων-ενοτήτων, ενίσχυση κινηματογραφικών δημιουργιών, ενθάρρυνση κρατικών και δημοτικών θεάτρων για παρουσίαση ανάλογων παραγωγών κ.λπ.

Κυρίως μας ενδιαφέρει η κατανόηση της σημασίας που έχει αυτή για την κοινωνική δικαιοσύνη, την ελευθερία, και για την ποιότητα της Δημοκρατίας.

Ο ρόλος των ΜΜΕ είναι καθοριστικός στη διαμόρφωση της έμφυλης ατομικής και συλλογικής συνείδησης.

Πρόκειται για μέσα που αναπαράγουν τις έμφυλες σχέσεις εξουσίας και ιεραρχίας και τα ιδεολογήματα που τις περιβάλλουν, βρίσκονται σχεδόν στο σύνολό τους σε ανδρικά χέρια και πολύ συχνά διαμορφώνουν εικόνες γυναικών που συνδέονται με αναχρονιστικά πρότυπα,

«κατασκευασμένη» θηλυκότητα, προσβολή/στρέβλωση της γυναικείας σεξουαλικότητας κλπ.

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων προκειμένου να προωθήσει το ρόλο της γυναίκας ως **ισότιμο ενεργό πολίτη - μητέρα - εργαζόμενη** αναλαμβάνει να αξιοποιήσει μια σειρά από θεσμικά και άλλα μέτρα και εργαλεία πολιτικής, όπως:

A. Την οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου (gender mainstreaming) σε όλα τα μέτρα και τις πολιτικές που σχεδιάζει και υλοποιεί η Κυβέρνηση, με ταυτόχρονη θέσπιση διαδικασιών και κριτηρίων για την αποτίμηση των επιπτώσεων που έχουν τα συγκεκριμένα μέτρα σε κάθε φύλο.

B. Την υιοθέτηση «θετικών δράσεων», μέσω αναμορφωμένου και επικαιροποιημένου σε τομείς άμεσης προτεραιότητας, **Εθνικού Σχεδίου Δράσης Ισότητας των Φύλων (ΕΣΔΙΦ)**. Η εφαρμογή και τα ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα του, θα παρακολουθούνται τακτικά και θα δημοσιοποιούνται σύμφωνα με τις αρχές της διαφάνειας και της δημόσιας λογοδοσίας.

Η ενεργή εμπλοκή των ίδιων των συλλογικοτήτων των γυναικών καθώς και η αξιοποίηση όλων των γνωστικών πόρων για το σχεδιασμό του, θα διασφαλίσουν τη μέγιστη δυνατή κοινωνική συναίνεση και οικειοποίηση του από μεγάλα τμήματα του γυναικείου πληθυσμού.

Όσον αφορά την Συλλογική Συνείδηση και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης προβλέπονται τα εξής:

- Συνεργασία με όλους τους κοινωνικούς φορείς που προωθούν την έμφυλη ισότητα. Την φεμινιστική επιστημονική και ερευνητική κοινότητα, τη διανόηση, όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και επαγγελματίες στο πεδίο των μέσων ενημέρωσης και τα κινήματα-συλλογικότητες των ίδιων των γυναικών.
- Λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων και ρυθμίσεων στα πεδία αρμοδιότητας των συνεργαζόμενων κυβερνητικών και μη κυβερνητικών φορέων, για την αλληλαγία της σχετικής «μιντιακής» κουλτούρας με την εξάλειψη των σεξιστικών απεικονίσεων, που θα συμβαδίζει με την προβολή και την παρουσίαση των έμφυλων ζητημάτων και των θεμάτων που αφορούν στις γυναίκες, με τρόπο που δεν θα τις προσβάλλει και που δεν αναπαράγει και δεν δημιουργεί διακρίσεις και ανισότητες με βάση το φύλο.

MARIA ΣΤΡΑΤΗΓΑΚΗ

Αντιδήμαρχος Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Πρόνοιας και Ισότητας στο Δήμο Αθηναίων.

Με μεγάλη χαρά δέχθηκα την πρόσκληση του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας να χαιρετήσω την τελευταία εκδήλωση του Προγράμματος ΕΣΠΑ με τίτλο «Καταπολέμηση των στερεοτύπων λόγω φύλου όπως παρουσιάζονται στα ΜΜΕ», που υλοποίησε με επιτυχία ο Σύνδεσμος κατά τη διετία 2013-2015. Στο Δ.Σ. του Συνδέσμου υπήρξα μέλος για 10 χρόνια 1999-2009.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΜΕ

- Ρητή ένταξη στις υποχρεώσεις του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης η μέριμνα για την εφαρμογή της έμφυλης ισότητας στα ΜΜΕ.
- Συνεργασία με το Συμβούλιο Ελέγχου Επικοινωνίας για την επανεξέταση του Ελληνικού Κώδικα Διαφήμισης και Επικοινωνίας (2007) και την ένταξη νέου παραρτήματος που θα εξειδικεύει την παρουσίαση των διαφημίσεων με την οπτική του φύλου.
- Εναρμόνιση με την Οδηγία 2007/65/ΕΚ αναφορικά με την άσκηση τηλεοπτικών δραστηριοτήτων με στόχο τη συμπερίληψη ειδικής διάταξης σχετικά με την ισότητα των φύλων.
- Ισόρροπη συμμετοχή ανδρών και γυναικών στα όργανα των δημόσιων ΜΜΕ και δημιουργία στο πλαίσιό τους θεσμικής Επιτροπής Ισότητας.
- Παρέμβαση στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο που αφορά τα ΜΜΕ για την κατοχύρωση της ισότητας και την υπέρβαση του σεξισμού.
- Σεμινάρια για την ισότητα των φύλων στο προσωπικό της Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης και Επικοινωνίας.
- Οι εγκύκλιοι, οι δημοσιεύσεις και οι ανακοινώσεις της Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης και Επικοινωνίας πρέπει να αφορούν και τα δύο φύλα και ο λόγος που αρθρώνεται να είναι ο αντίστοιχος.
- Δημιουργία Τμήματος ή Επιτροπής παρακολούθησης της εφαρμογής της ισότητας των φύλων, μέσα στη Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας.

Έχω ήδη πραγματοποιήσει συνάντηση με τον Υπουργό Επικρατείας, Νίκο Παππά και του παρουσίασα τις θέσεις και τις προτάσεις μας με την παρότρυνση να εφαρμοστούν άμεσα στη δημόσια τηλεόραση, την ΕΡΤ και να διαχυθούν και στα υπόλοιπα ΜΜΕ.

Την επόμενη εβδομάδα θα συναντήσω και τον Πρόεδρο της ΕΡΤ για να του υποβάλω τις προτάσεις μας και να αναδειχτούν τα θέματα της ισότητας και της έμφυλης βίας.

Επίσης σπουδαίο ρόλο μπορεί να παίξει και το κανάλι της Βουλής. Έχουμε ήδη στείλει στην προηγούμενη Πρόεδρο τα Βουλής με επιστολή, τις προτάσεις μας και θα επιδιώξουμε συνάντηση με το νέο Πρόεδρο της Βουλής μόλις αναλάβει τα καθήκοντα του.

Θα ήθελα να αναφέρω σύντομα δύο ζητήματα: Το πρώτο έχει να κάνει με την ισότητα των φύλων στη σημερινή μου δημόσια θέση, της αντιδημάρχου Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Πρόνοιας και Ισότητας στο Δήμο Αθηναίων. Το δεύτερο έχει να κάνει με το πρόγραμμα ΕΣΠΑ για την ενίσχυση των ΜΚΟ σε θέματα ισότητας των φύλων, που ολοκληρώνεται το 2015 και δυστυχώς δεν βλέπω να έχει μέλλον!

Αναφορικά με την συμμετοχή των γυναικών στα κέντρα λήψης των αποφάσεων, σας ενημερώνω ότι στο Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Αθηναίων σήμερα έχουμε 35% γυναίκες στο σύνολο, ενώ στην πλειοψηφική παράταξη «Δικαίωμα στην Πόλη» του Γιώργου Καμίνη εκλέχθηκαν 45% γυναίκες.

Έχουμε Πρόεδρο ΔΣ γυναίκα, την Νέλλη Παπαχελά ενώ επικεφαλής της παράταξης της αξιωματικής αντιπολίτευσης «Ανοικτή Πόλη» είναι η Ελθίνα Αγγελιοπούλου. Επίσης ορίστηκαν αρχικά από τον Δήμαρχο 5 Αντιδήμαρχοι Γυναίκες στους 10 (50%), δηλαδή εκτός από εμένα ορίστηκαν επίσης η Πηνελόπη Γκούμα, η Αμαλία Ζέπου, η Μαρία Ηλιοπούλου και η Εύα Κοντοσταθάκου η οποία στη συνέχεια αποχώρησε.

Ως προς τις πολιτικές του Δήμου, εκτός από την συνεχιζόμενη πολιτική στήριξης των κακοποιημένων γυναικών που άρχισε, όπως θυμάστε, την δεκαετία του 1980 με πρωτοβουλία της πολυγαπημένης μας Ρένας Λάμψα, τότε Γενικής Γραμματέως Ισότητας, αναπτύσσουμε σήμερα εξειδικευμένες πολιτικές στον τομέα αυτό. Όπως γνωρίζετε, ο Δήμος Αθηναίων έχει υπογράψει την Ευρωπαϊκή Χάρτα για την Ισότητα των Φύλων στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Σήμερα σχεδιάζουμε ολοκληρωμένο έργο για την εφαρμογή της

Χάρτας σε συνεργασία με την Διαπαραταξιακή Επιτροπή του Δημοτικού Συμβουλίου για την Ισότητα των Φύλων η οποία συγκροτήθηκε για πρώτη φορά σε αυτή την περίοδο.

Στον Δήμο λοιπόν, πάμε καλά, και προωθούμε την ισότητα των φύλων στα μέτρα του δυνατού, δεδομένων των ασφυκτικών και πολύπλευρων κοινωνικών αναγκών που έχουμε να αντιμετωπίσουμε στην καθημερινότητά μας!

Σχετικά με το μέλλον του προγράμματος στήριξης των γυναικείων οργανώσεων στο οποίο εντάχθηκε χρηματοδοτικά το έργο σας για τα ΜΜΕ, δεν είμαι καθόλου αισιόδοξη. Όπως γνωρίζετε το Πρόγραμμα αυτό, το ΕΣΠΑ, είχε προγραμματίσει η κυρία Τσουμάνη το 2009 και στη συνέχεια σχεδιάστηκε και προκηρύχθηκε το 2011. Πολλές γυναικείες οργανώσεις έκαναν μεγάλη προσπάθεια να προσαρμοσθούν στις προδιαγραφές του. Φοβάμαι ότι η μεγάλη εμπειρία που αποκτήθηκε πλέον στη διαχείριση του ΕΣΠΑ (με όλες τις μεγάλες δυσκολίες που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν λόγω βαριάς γραφειοκρατίας) κινδυνεύει να πάει χαμένη. Ένα παρόμοιο πρόγραμμα είναι απαραίτητο στο νέο ΕΣΠΑ γιατί η συμβολή των γυναικείων οργανώσεων στα προγράμματα προώθησης της ισότητας των φύλων, είναι εξαιρετικά σημαντική και θα πρέπει να υποστηρίζεται με κάθε τρόπο!

Φωτογραφία από την τελική εκδήλωση. Δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα Αυγή 3/10/2015

Την τελική εκδήλωση του Προγράμματος στο Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων συντόνισε η δημοσιογράφος **Μαρία Δελθανόση**, Αρχισυντάκτρια, Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων

Το Σχέδιο Δράσης: Το πλαίσιο, οι στόχοι και η πορεία του

Λάουρα Μαράτου - Αλιμπράντη

Δρ. Κοινωνιολογίας, Β΄ Αντιπρόεδρος του ΣΔΓ

Η μεγάλη ανάπτυξη της τεχνολογίας τελειοποίησε τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, πράγμα που διευκόλυνε την παγκόσμια επικοινωνία και ότι μπήκαμε σε μια νέα φάση λειτουργίας τους. Η άμεση και συνεχής ενημέρωση, που αποκτά τόση ευρύτητα όσο και μαζικότητα, μετουσιώνεται σε πρωταρχικό εφόδιο για κάθε άτομο που θέλει να ενη-

μερώνεται. Πράγματι, οι δυνατότητες που μας παρέχουν σήμερα τα ΜΜΕ, αποτελούσαν απλησίαστα οράματα μόλις πριν από μια δεκαετία.

Τα ΜΜΕ (τύπος, ραδιόφωνο, τηλεόραση και διαδίκτυο) επιτελούν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο σήμερα στην ενημέρωση, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των πολιτών

καθώς και στη διαμόρφωση των κοινωνικών αντιλήψεων απέναντι σε καίρια κοινωνικά ζητήματα.

Με τις εξελίξεις αυτές, η **ενημέρωση** ξεπερνά τα καθιερωμένα πεδία, δηλαδή αυτά της ενημέρωσης πάνω στα πολιτικά, επιστημονικά και κοινωνικά δρώμενα και αποκτά ένα διαφορετικό χαρακτήρα. Τα ΜΜΕ διαδραματίζουν και ρόλο διαμορφωτή της κοινής γνώμης και αναπαραγωγού απόψεων και αντιλήψεων. Συχνά αναπαράγουν, συντηρούν ή και δημιουργούν στερεότυπα για τα δυο φύλα, τα οποία συνήθως ασυνείδητα δεν αμφισβητούνται. Τα δε στερεότυπα, όπως είναι γνωστό, αποτελούν τη βαθύτερη αιτία των ανισοτήτων σε βάρος των γυναικών που επιμένουν ακόμη στην κοινωνία μας.

Σε διεθνές επίπεδο έχει διαπιστωθεί ότι όλες οι μορφές και τύποι επικοινωνίας εξακολουθούν να προβάλλουν στερεότυπες κοινωνικές αναπαραστάσεις, εικόνες και πρότυπα για τις κατάλληλες κατά φύλο συμπεριφορές. Παρατηρείται αυξανόμενη παρουσία γυναικείων «σεξουαλικοποιημένων» εικόνων στη διαφήμιση στα ΜΜΕ και γίνεται συστηματική χρήση του γυναικείου σώματος για την προώθηση προϊόντων. Παράλληλα, οι γυναίκες εξακολουθούν να έχουν μειωμένη παρουσία στις ανώτερες θέσεις διοίκησης και στα κέντρα λήψης αποφάσεων στους οργανισμούς ΜΜΕ.

Το ζήτημα αυτό είναι πολυδιάστατο. Τεράστιες είναι οι προοπτικές και οι προκλήσεις των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης αλλά και μεγάλοι οι κίνδυνοι για το ρόλο τους αν δεν υπάρξουν σοβαρές αντιμετώπισεις και αντίστοιχες θεσμικές ρυθμίσεις και παρεμβάσεις από την πολιτεία.

Το Σχέδιο Δράσης με τίτλο: "Συμβολή στην καταπολέμηση των στερεοτύπων λόγω φύλου όπως παρουσιάζονται στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης-ΜΜΕ"

Ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας/ ΣΔΓ θέλοντας να συμβάλει ενεργά στον προβληματισμό και στην ανάδειξη των ζητημάτων αυτών στη χώρα μας, ανταποκρίθηκε στην Προκήρυξη της ΓΓΠΦ (στο πλαίσιο της Κατηγορίας Πράξης 3.2.4. «Υποστήριξη των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Γυναικείων Οργανώσεων)» (Α' & Β' Κύκλου 2012) και υπέβαλε πρόταση που εγκρίθηκε και υλοποίησε το Σχέδιο Δράσης με τίτλο: "Συμβολή στην καταπολέμηση των στερεοτύπων λόγω φύλου όπως παρουσιάζονται στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης-ΜΜΕ", κατά την περίοδο 2013-2015, το οποίο περιλάμβανε πολλές δράσεις και ενέργειες.

Εννοιολογικό πλαίσιο

Ένας ευρύτατα αποδεκτός ορισμός που χρησιμοποιήσαμε σχετικά με «τα στερεότυπα λόγω φύλου» ως εννοιολογικό πλαίσιο στο έργο είναι αυτός που έχει υιοθετηθεί από τα Ηνωμένα Έθνη και αναφέρει ότι «τα στερεότυπα έχουν ως βάση τις κοινωνικά κατασκευασμένες αντιλήψεις, πρακτικές και πεποιθήσεις» και ότι συχνά βασίζονται σε πολιτισμικές και θρησκευτικές αντιλήψεις ενώ προβάλλουν σχέσεις εξουσίας. Στο ίδιο πλαίσιο είναι και ορισμός του Συμβουλίου της Ευρώπης που αναφέρει

ότι τα στερεότυπα αποτελούν ένα σύνολο γενικευμένων απόψεων και προκαθορισμένων αντιλήψεων, σύμφωνα με τις οποίες τα άτομα διαχωρίζονται σε συγκεκριμένες ομάδες βάσει φύλου, τους άνδρες και τις γυναίκες. Παράλληλα, τους αποδίδονται εκ των προτέρων βάσει του φύλου τους, διαφορετικά επαγγέλματα, αξία, διαφορετικές ευθύνες και υποχρεώσεις σε κάθε τομέα της δημόσιας (κοινωνία, εκπαίδευση, απασχόληση) και της ιδιωτικής ζωής (οικογένεια).

Στόχοι της δράσης

Οι βασικοί στόχοι του έργου ήταν η **ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η πληροφόρηση** των νέων επιστημόνων (απόφοιτων ή φοιτητών-τριών Σχολών ΜΜΕ, ΙΕΚ Δημοσιογραφίας, Διαφημιστών-τριών), των νέων δημοσιογράφων, απασχολούμενων και άνεργων, των μελών των Γυναικείων Οργανώσεων αλλά και του ευρύτερου κοινού ανεξαρτήτως φύλου **σχετικά με τα ζητήματα των υφιστάμενων διακρίσεων** λόγω φύλου και των πρότυπων συμπεριφοράς που προβάλλονται στα ΜΜΕ (στον έντυπο και στον ηλεκτρονικό τύπο). Συγκεκριμένα πως αυτά παρουσιάζονται μέσω των ΜΜΕ και αναπαράγουν τα σεξιστικά πρότυπα αλλά και με ποιους τρόπους μπορούν να αρθούν οι αρνητικές εικόνες και αναπαραστάσεις στα ΜΜΕ.

Ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν

Κατά τη διετία 2013-2015 στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου πραγματοποιήθηκαν ποικίλες ενέργειες:

- **Συμβουλευτική σε νέους και νέες.** Ομαδικές συναντήσεις
- Εκτύπωση **ενημερωτικού φυλλαδίου** για τη Δράση.
- Υλοποίηση 2 **εκπαιδευτικών θεματικών εργαστηρίων** σε νέους δημοσιογράφους και απασχολούμενους-ες στο χώρο των ΜΜΕ.
- Διοργάνωση 5 **εκδηλώσεων ευαισθητοποίησης** στο ευρύτερο κοινό στην Αθήνα και στην περιφέρεια (Κηφισιά, Λάρισα, Αυλώνα Ωρωπού, Κόρινθο, Αθήνα) με τη συνεργασία τοπικών φορέων.
- Διοργάνωση 2 **εκδηλώσεων για την απονομή Βραβείων** σε Δημοσιογράφους που πρόβαλαν συστηματικά την ισότητα των φύλων στον έντυπο και στον ηλεκτρονικό τύπο.
- **Εκτύπωση 4 Τευχών του Περιοδικού του ΣΔΓ «Ο Αγώνας της Γυναίκας»** με ειδικά Ένθετα σχετικά με το έργο υλικό και άρθρα των μελών της επιστημονικής επιτροπής του έργου.
- **Συνεργασία με Περιφερειακά ΜΜΕ** (έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου): Λάρισα, Βόλος, Καρδίτσα, Μεσολόγγι.
- Συγγραφή ενός βιβλίου **«ΟΔΗΓΟΥ καταπολέμησης των διακρίσεων λόγω φύλου στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης/ΜΜΕ»**.

Στόχοι του Οδηγού

Ειδικότερα, οι στόχοι του Οδηγού που αποτελεί και το βασικό Παραδοτέο του έργου είναι:

- **Η πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου:** εργαζόμενοι-ες και άνεργοι-ες δημοσιογράφοι, και απασχολούμενοι-ες στο χώρο των ΜΜΕ (διαφημιστές, παραγωγοί εκπομπών, σχεδιαστές ιστοσελίδων κλπ.) σε θέματα έμφυλων διακρίσεων στα ΜΜΕ.

- **Η πληροφόρηση και ενημέρωση τους για το ρόλο και τις δράσεις των διεθνών και περιφερειακών θεσμών, οργανισμών και εθνικών φορέων πολιτικών ισότητας** (CEDAW, UN-Women, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - FEMM Επιτροπή, Συμβούλιο της Ευρώπης, ΓΓΙΦ, ΚΕΘΙ, ΕΣΡ κλπ.) στον τομέα των ΜΜΕ.

- **Η πληροφόρηση και ενημέρωση για το θεσμικό πλαίσιο, για τις παρεμβάσεις** καθώς και για τις Καλές πρακτικές που έχουν εφαρμοστεί σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο για την καταπολέμηση των στερεοτύπων λόγω φύλου στα ΜΜΕ.

- **Η διατύπωση προτάσεων πολιτικής** για μια εθνική πολιτική καταπολέμησης των στερεοτύπων λόγω φύλου στα ΜΜΕ, την προώθηση της ισότητας των δύο φύλων και τη

χρήση μη-σεξιστικής γλώσσας στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο.

- **Η ενίσχυση του δημόσιου διαλόγου** μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων μερών δηλ. των φορέων της πολιτείας (αρμόδια Υπουργεία, φορείς ελέγχου των ΜΜΕ), των οργανώσεων των δημοσιογράφων και επαγγελματιών των ΜΜΕ κλπ και της κοινωνίας των πολιτών (γυναίκες και άλλες οργανώσεις) για την προώθηση ενός συνεκτικού πλαισίου για τον περιορισμό του φαινομένου αυτού.

Μέσα από τις ενέργειες που πραγματοποιήσαμε στο πλαίσιο του έργου διαπιστώθηκε ότι υπάρχει μεγάλη ανάγκη για εκπαίδευση, ενημέρωση και κριτική ματιά στα ποικίλα οπτικοακουστικά μηνύματα του τύπου, στο περιεχόμενο και στο ρόλο που πρέπει να επιτελούν τα ΜΜΕ σήμερα.

Το Σχέδιο Δράσης που υλοποίησε ο ΣΔΓ ελπίζουμε ότι θα συμβάλει στην αρχή της προώθησης της ισότητας των δύο φύλων στον τομέα των ΜΜΕ, που οι εργαζόμενοι οφείλουν να την προωθούν και να την υπηρετούν μέσα από την προβολή θετικών, σύγχρονων εικόνων, προτύπων και αναπαραστάσεων των δύο φύλων.

Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Δράσεις για την καταπολέμηση των στερεοτύπων φύλου στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης: Σκέψεις και προβληματισμοί

Χαρά Καραγιαννοπούλου

Λέκτωρ Παντείου Παν/μίου, Ειδ. Γραμματέας του ΣΔΓ

Τα στερεότυπα λόγω φύλου αναπαράγονται στα ΜΜΕ με διάφορους τρόπους: α) μέσω της προβολής των γυναικών στους παραδοσιακούς ρόλους (συζύγου-νοικοκυράς και μητέρας) και της αποσιώπησης σύγχρονων ρόλων που αυτές αναλαμβάνουν (ως εργαζόμενες, επιστήμονες, πολιτικοί, επιχειρηματίες κλπ.), β) μέσω της προβολής του γυναικείου σώματος ως σεξουαλικού αντικειμένου, γ) μέσω της προβολής των γυναικών ως θυμάτων και δ) μέσω της χρήσης σεξιστικής γλώσσας και όρων.

Η προβολή των γυναικών με αυτόν τον τρόπο από τα ΜΜΕ συνιστά μορφή διάκρισης και απειλή για τα δικαιώματά τους. Η αναγνώριση αυτού του γεγονότος είναι η κοινή βάση πάνω στην οποία εδράζονται οι δράσεις των διεθνών και των Ευρωπαϊκών θεσμών και φορέων αλλά και της κοινωνίας των πολιτών, που προωθούν την ισότητα φύλου.

Οι δράσεις και οι πρωτοβουλίες που έχουν ληφθεί από τους διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς και φορείς, έχουν διττή στόχευση, πρώτον την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων μέσω κατασταθτικών δράσεων και δεύτερον την πρόληψη του φαινομένου μέσω προληπτικών μέτρων.

Εν συντομία θα αναφερθούν οι δράσεις που έχουν υλοποιηθεί από Οργανισμούς και φορείς τόσο σε διεθνές όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Ο ΟΗΕ έχει υιοθετήσει δύο βασικά κείμενα αναφοράς που αποτελούν τον καμβά πάνω στον οποίο υφαίνονται όλες οι υπόλοιπες δράσεις διεθνώς και περιφερειακά, τη «Σύμβα-

ση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών» (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women, [CEDAW]) το 1979 και την «Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου» (Beijing Platform for Action) το 1995. Η Πλατφόρμα Δράσης αποτελεί το πρώτο διεθνές κείμενο που αναγνωρίζει το χώρο των ΜΜΕ ως έναν από τους σημαντικούς τομείς της δημόσιας ζωής. Έτσι ανάμεσα στους 12 Στρατηγικούς Στόχους για την επίτευξη της ισότητας που θέτει η Πλατφόρμα, περιλαμβάνεται το Σημείο Προτεραιότητας «Γυναίκες και ΜΜΕ». Στο πλαίσιο αυτό, συστήνεται στα κράτη-μέλη η λήψη σειράς δράσεων όπως: α) η ενημέρωση και εκπαίδευση με στόχο την καλύτερη και πιο ισορροπημένη προβολή των ποικίλων ρόλων που αναλαμβάνουν οι γυναίκες, β) η υλοποίηση εκστρατειών ευαισθητοποίησης του κοινού και εκπαίδευσης των δημοσιογράφων και των εργαζομένων των ΜΜΕ για τα θέματα φύλου, γ) η θέσπιση νομοθεσίας ενάντια στην προβολή πορνογραφικού υλικού και βίας κατά των γυναικών, δ) η υιοθέτηση κωδίκων δεοντολογίας, ε) η προβολή των γυναικών που κατέχουν υψηλές θέσεις ευθύνης και διαπρέπουν στο χώρο εργασίας και στ) η προώθηση και προβολή ισότιμων ρόλων των γυναικών και των ανδρών μέσα στην οικογένεια.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης αποτελεί ένα διακρατικό οργανισμό 47 κρατών-μελών, με κύριο στόχο την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως αυτά ορίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ανα-

γνωρίζοντας λοιπόν πως τα στερεότυπα φύλου υπάρχουν και αναπαράγονται στα ΜΜΕ αλλά και στοχεύοντας στην εξάλειψή τους, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει υιοθετήσει από το 2002 ως σήμερα τρεις Συστάσεις, ένα Ψήφισμα και έχει διαμορφώσει τη «*Στρατηγική του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Ισότητα Φύλου 2014-2017*».

Το 2002 υιοθέτησε τη *Σύσταση 1555 Σχετικά με την εκόνα των Γυναικών στα ΜΜΕ* όπου κατέθεσε προτάσεις για υιοθέτηση θεσμικού και νομικού πλαισίου. Το 2007 υιοθέτησε τις *Συστάσεις 1557 και 1799*. Και οι δύο αφορούσαν τη Διαφήμιση. Η πρώτη αναγνώριζε την απουσία νομικού πλαισίου για τη διαφήμιση και πρότεινε νομοθεσία που θα επιτρέψει την εφαρμογή του δικαιώματος ένδικης προσφυγής από οργανώσεις και πρόσωπα που θεωρούν πως θίγονται και πρόετρεπε στην υπογραφή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της CEDAW. Η δεύτερη πρότεινε την σύνταξη Ευρωπαϊκού Κώδικα Δεοντολογίας για τα ΜΜΕ.

Το 2010 προέβη στο Ψήφισμα 1751 για την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ τα οποία θεωρεί μορφή διάκρισης με πολλαπλές και σοβαρές αρνητικές συνέπειες.

Βέβαια, κύρια θέση στις δράσεις του καταλαμβάνει η «*Στρατηγική του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Ισότητα Φύλου 2014-2017*» η οποία έχει θέσει την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων ως έναν από τους κύριους στόχους της. Θεωρεί ότι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος καταπολέμησης των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ είναι η ισοροπημένη και ουδέτερη (απαλλαγμένη δηλαδή από στερεότυπα λόγω φύλου) προβολή των γυναικών και των ανδρών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχοντας προσυπογράψει, ως οντότητα, την Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου, αναγνωρίζει τον τομέα των ΜΜΕ ως χώρο έμφυλων διακρίσεων και δεσμεύεται να δράσει με στόχο την απαλοιφή τους.

Έτσι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία αποτελεί το κύριο νομοθετικό όργανο της Ε.Ε. και ειδικότερα η Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης και Καταναλωτών (DG Justice, Consumers), που είναι αρμόδια για την προώθηση της ισότητας των φύλων, θέσπισε το 2010 «*Οδηγία για τις Υπηρεσίες των Οπτικοακουστικών Μέσων*» (*Audiovisual Media Services Directive, 2010/13/ΕΕ*). Η Οδηγία αυτή αποτελεί το μοναδικό νομοθετικό δεσμευτικό κείμενο της Ε.Ε.¹ Σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας, τα ΜΜΕ δεν μπορούν να μεταδώσουν οπτικοακουστικό υλικό που εισάγει ή προάγει έμφυλες διακρίσεις και θίγει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Τα κράτη-μέλη οφείλουν να

1. Η οδηγία αυτή έχει ενσωματωθεί στην ελληνική νομοθεσία με το Προεδρικό Διάταγμα Αρ. 109, έτος: 2010, ΦΕΚ: Α 190 20101105 με τίτλο την «Εναρμόνιση της ελληνικής ραδιοτηλεοπτικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2010/13/ΕΕ (ΕΕ L 95 της 15.4.2010) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, με την οποία κωδικοποιήθηκαν οι διατάξεις της Οδηγίας 89/552/ΕΟΚ (ΕΕ L 298 της 17.10.1989) του Συμβουλίου, όπως ίσχυε μετά την τελευταία τροποποίησή της από την Οδηγία 2007/65/ΕΚ (ΕΕ L 332 της 18.12.2007) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων.

μεριμνήσουν σχετικά ώστε το περιεχόμενο των εκπομπών να μην έχει αρνητικές επιπτώσεις στη σωματική και πνευματική ανάπτυξη των ανηλίκων (ιδιαίτερα λόγω της προβολής βίαιου ή πορνογραφικού υλικού).

Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου λειτουργεί η Επιτροπή Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ισότητας Φύλου (FEMM Committee on Women's Rights and Gender Equality) η οποία συνιστά την αρμόδια επιτροπή για την καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων λόγω φύλου και την προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών. Η Επιτροπή αυτή έχει υιοθετήσει 2 Ψηφίσματα και έχει εκπονήσει μια Μελέτη σχετικά με το ρόλο της διαφήμισης και των ΜΜΕ στην αναπαραγωγή των έμφυλων διακρίσεων και στερεοτύπων.

Το 2008 υιοθετήθηκε το Ψήφισμα «*Πώς το Μάρκετινγκ και η Διαφήμιση Επηρεάζουν την Ισότητα μεταξύ Ανδρών και Γυναικών*». Σε αυτό τονίστηκε η προσβολή που υφίστανται άνδρες και γυναίκες όταν παρουσιάζονται σε συγκεκριμένους ρόλους και έγινε σαφής αναφορά στις πολύ αρνητικές συνέπειες των προβαλλόμενων προτύπων ομορφιάς (πρότυπα μοντέλων) στην υγεία των νεαρών κοριτσιών (ανορεξία, βουλιμία, γενικά ψυχοσωματικές διαταραχές). Το 2013 στο Ψήφισμα που υιοθετήθηκε από την FEMM Committee, σχετικά με την «*Έκθεση Προόδου για την Ισότητα μεταξύ Γυναικών και Ανδρών στην ΕΕ το 2013*» το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υπογραμμίζει ότι τα έμφυλα στερεότυπα στα ΜΜΕ αναπαράγονται συνεχώς, προωθώντας εκτός των άλλων και την έμφυλη βία. Το 2013 εκπονήθηκε από το Τμήμα Πολιτικής C (Policy Department C) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μελέτη με τίτλο: «*Οι Γυναίκες και τα Κορίτσια ως Υποκείμενο Προσοχής των ΜΜΕ και των Διαφημίσεων: Η Κατάσταση στην Ευρώπη, Καλές πρακτικές και Νομοθεσίες*».

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μέσω των δράσεων και μελετών του προτείνει ένα πιο αυστηρό και συνεκτικό νομοθετικό πλαίσιο, που θα προβλέπει: α) την απαγόρευση προβολής κάθε διαφημιστικού ή άλλου περιεχομένου στα ΜΜΕ το οποίο δε συνάδει με την αρχή της ισότητας των ανδρών και γυναικών και γενικά κρίνεται ακατάλληλο, β) την επιβολή πιο αυστηρών προστίμων στους φορείς που είναι αρμόδιοι για τη μετάδοση του ακατάλληλου περιεχομένου, γ) την σύνταξη πιο ολοκληρωμένων ορισμών του όρου «έμφυλες διακρίσεις» στα νομοθετικά κείμενα και στους κώδικες δεοντολογίας και δ) ενεργό συμμετοχή γυναικείων ΜΚΟ και οργανώσεων στον έλεγχο και την εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ως κύριο συντονιστικό όργανο των πολιτικών της Ε.Ε., διατυπώνει κείμενα Συμπερασμάτων όπου προβαίνει σε Συστάσεις προς τα κράτη-μέλη σχετικά με τις διάφορες πολιτικές της Ε.Ε. Σχετικά με την πολιτική ισότητας της Ε.Ε., έχει υιοθετήσει κείμενο Συμπερασμάτων για την «*Αντιμετώπιση των Έμφυλων Στερεοτύπων στην Κοινωνία*» όπου τονίζει τη συμβολή των ΜΜΕ και της διαφήμισης στη μετάδοση και την αναπαραγωγή των παραδοσιακών στερεοτύπων και εικόνων των ανδρών και των γυναικών. Οι συστάσεις του προς τα κράτη-μέλη για την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων περιλαμβάνουν: α) την καλύτερη ενημέρωση και εκπαίδευση του κοινού μέσω ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμά-

των, ώστε να εμπεδώσει τις αρνητικές συνέπειες που έχουν τα έμφυλα στερεότυπα στη διαμόρφωση των αντιλήψεών του για τους ρόλους των δύο φύλων, β) την πιο ουσιαστική συμβολή των ΜΜΕ στην προώθηση προτύπων και εικόνων ανδρών και γυναικών, που ανταποκρίνονται στους σύγχρονους ρόλους τους και είναι απαλλαγμένα από τα έμφυλα στερεότυπα.

Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (European Institute for Gender Equality -EIGE) είναι ένας αποκεντρωμένος ευρωπαϊκός οργανισμός με έδρα το Vilnius της Λιθουανίας που ιδρύθηκε με στόχο την ενίσχυση και προώθηση της ισότητας των δυο φύλων. Προβάνει στη διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων πολιτικής για κάθε τομέα της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής, όπου οι γυναίκες υφίστανται διακρίσεις και παρέχει τεχνική βοήθεια στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, αναλύοντας και εξετάζοντας κάθε φορά τα θέματα της Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνου, που η εκάστοτε Προεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου θέτει ως προτεραιότητα. Επίσης, το EIGE συμβάλλει στη διαμόρφωση των πολιτικών ισότητας μέσω των κειμένων και των αναλύσεων των καλών πρακτικών που εφαρμόζουν τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. και καλύπτουν όλους σχεδόν τους τομείς καταπολέμησης των διακρίσεων κατά των γυναικών, ανάμεσά τους και αυτών που παρατηρούνται στα ΜΜΕ. Η σημαντικότερη συμβολή του EIGE στην προώθηση της ισότητας φύλου είναι το καινοτόμο και ιδιαίτερα χρήσιμο μεθοδολογικό εργαλείο που έχει συνθέσει, τον «Δείκτη Μέτρησης Ισότητας Φύλων» (Gender Equality Index). Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων έχει επίσης εκπονήσει μελέτη, στο πλαίσιο της αξιολόγησης της εφαρμογής της Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνου στην ΕΕ, η οποία αφορούσε τον Στρατηγικό Στόχο «Γυναίκες και ΜΜΕ». Η μελέτη με τίτλο: «*Προωθώντας την Ισότητα Φύλων στα Κέντρα Λήψης Αποφάσεων στους Οργανισμούς των ΜΜΕ*» διερευνά τη συμμετοχή και τις δυνατότητες πρόσβασης των γυναικών σ' αυτά και αναλύει τα ποσοστά των γυναικών και των ανδρών που απασχολούνται σε ΜΜΕ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα. Αν και η παρούσα μελέτη, στοχεύει περισσότερο στην ανάδειξη του ζητήματος της μικρής εκπροσώπησης των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων στον εργασιακό χώρο των ΜΜΕ και των υφιστάμενων ανισοτήτων μεταξύ των δύο φύλων, συνδέεται άμεσα με την καταπολέμηση των έμφυλων στερεότυπων στα ΜΜΕ, καθώς η υπό-εκπροσώπηση των γυναικών συμβάλλει στην περαιτέρω αναπαραγωγή των έμφυλων στερεότυπων από ΜΜΕ.

Ο μεγαλύτερος οργανισμός-ομπρέλα των γυναικείων ΜΚΟ σε επίπεδο Ε.Ε είναι το Ευρωπαϊκό Λόμπυ Γυναικών. Σε αυτόν συμμετέχουν πάνω από 2000 ευρωπαϊκές γυναικείες οργανώσεις (από όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. και από 3 από υποψήφια προς ένταξη κράτη) και 20 αυτοτελείς ευρωπαϊκές οργανώσεις. Το Λόμπυ έχει προχωρήσει σε σχετικές δράσεις με στόχο την περαιτέρω αφύπνιση τόσο της Ε.Ε. όσο και των κρατών-μελών αναφορικά με τις συνέπειες της ύπαρξης και αναπαραγωγής των στερεοτύπων φύλου στα ΜΜΕ. Συγκεκριμένα, το 2006, το Λόμπυ συμμετείχε ενεργά στη αναθεώρηση της Οδηγίας «*Τηλεόραση χωρίς σύνορα*»², δίνον-

2. Η αναθεωρημένη Οδηγία «*Τηλεόραση χωρίς σύνορα*» του

ντας ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών, την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας και την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ και στη διαφήμιση. Εκτός αυτού έχει προβεί σε σειρά συγκεκριμένων συστάσεων προς την Ε.Ε. οι οποίες, μεταξύ άλλων, προβλέπουν: α) τη θέσπιση νέας νομοθεσίας που θα εξασφαλίζει την ισότητα ανδρών και γυναικών στην εκπαίδευση και στα ΜΜΕ, β) την απαγόρευση προβολής και αναπαραγωγής κάθε είδους πορνογραφικού υλικού αλλά και διαφημιστικών τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, κάνοντας χρήση του σώματος των γυναικών ως σεξουαλικού αντικειμένου, γ) τη σύσταση μιας ομάδας ειδικών, αρμόδιας για τον έλεγχο του περιεχομένου που προβάλλεται στα ΜΜΕ και για την παραλαβή παραπόνων από το κοινό σχετικά με την προβολή περιεχομένου που αναπαράγει έμφυλα στερεότυπα, δ) την προώθηση και χρηματοδότηση σχετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και προγραμμάτων επιμόρφωσης για τους επαγγελματίες των ΜΜΕ και ε) την περαιτέρω ενίσχυση της έρευνας και αξιολόγησης των στατιστικών δεδομένων σχετικά με την προβολή των γυναικών και κυρίως των γυναικών που ανήκουν σε ειδικές κατηγορίες όπως οι γυναίκες με ειδικές ικανότητες ή οι γυναίκες μειονοτικών ομάδων (π.χ. μουσουλμάνες).

Συμπερασματικές σκέψεις

Το ζήτημα της καταπολέμησης των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ εξακολουθεί να συνιστά μια σύγχρονη πρόκληση, ιδιαίτερα σήμερα που πρότυπα και εικόνες έχουν ένα ευρύτατο κοινό αποδεκτών. Οι διεθνείς και ευρωπαϊκοί θεσμοί έχουν αναγνωρίσει ρητά το πρόβλημα των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ ως μορφή διάκρισης κατά των γυναικών στα διάφορα νομοθετικά και μη κείμενα που έχουν υιοθετήσει (συμβάσεις, Οδηγίες, Μελέτες κλη) και έχουν αναπτύξει ένα ισχυρό «οπλοστάσιο» εργαλείων πολιτικής (κείμενα, προτάσεις, πολιτικές), που μπορούν να αξιοποιήσουν τα κράτη-μέλη για την ουσιαστική αντιμετώπιση του ζητήματος.

Οι διεθνείς και οι ευρωπαϊκοί θεσμοί επισημαίνουν πως η ευθύνη της δράσης κατανέμεται μεταξύ της πολιτείας και της κοινωνίας των πολιτών. Η πολιτεία οφείλει να μεριμνήσει για την θέσπιση ενός ειδικού συνεκτικού κανονιστικού πλαισίου (νόμων και κωδίκων δεοντολογίας) που θα λειτουργεί αποτρεπτικά στην αναπαραγωγή έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ μέσω επιβολής κυρώσεων. Η δε κοινωνία των πολιτών οφείλει να ενημερώσει και να ευαισθητοποιήσει το κοινό για τη φύση των στερεοτύπων λόγω φύλου, τον τρόπο με τον οποίο αυτά αναπαράγονται μέσω των ΜΜΕ και τις συνέπειες που προκύπτουν για τις κοινωνίες στις οποίες απευθύνονται τα μηνύματα αυτά. Επίσης είναι ευθύνη της κοινωνίας των πολιτών, στο πλαίσιο της λογοδοσίας, να ασκεί πιέσεις για την υιοθέτηση μέτρων που θα παρεμποδίζουν την διαιώνιση και διάδοση των έμφυλων στερεοτύπων και να ελέγχει την πορεία αυτών, ώστε να είναι δυνατές διορθωτικές παρεμβάσεις.

² 2006 αποτελεί την Οδηγία του 2010 για τις υπηρεσίες των οπτικοακουστικών μέσων (Audiovisual media services Directive, 2010/13/EE) που αναφέρθηκε παραπάνω.

Από αριστερά: Φ. Κούβελα, Λ. Μαρατού-Αθηπράντη, Π. Τσοχιάς, Μ. Δεληθανάση, Χ. Καραγιαννοπούλου και Ε. Τσέλιου

Το ζήτημα των έμφυλων διακρίσεων στα ΜΜΕ και η αντιμετώπισή τους στον Ελληνικό χώρο

Ευριδίκη Τσέλιου

Πολιτική Επιστήμων - Ερευνήτρια, ΜΑ

Όπως ανέφερε και η κ. Καραγιαννοπούλου προηγουμένως, το διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο των πολιτικών ισότητας έχει θέσει τις κύριες κατευθυντήριες γραμμές για την ουσιαστική και αποτελεσματική αντιμετώπιση του ζητήματος των έμφυλων διακρίσεων στα ΜΜΕ. Με άλλα λόγια, το διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο αποτελεί τον «καμβά» πάνω στον οποίο όλα τα κράτη οφείλουν να σχεδιάζουν τις δράσεις και τις πρωτοβουλίες τους για την αντιμετώπιση του ζητήματος.

Κατά συνέπεια και η χώρα μας, ως κράτος-μέλος των διεθνών και ευρωπαϊκών οργανισμών, οφείλει να ενεργήσει και να αντιμετωπίσει τις έμφυλες διακρίσεις στα ΜΜΕ σύμφωνα με τις δεσμεύσεις που απορρέουν από το διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο. Παράλληλα, άλλη μια πηγή από την οποία η χώρα μας θα μπορούσε να αντλήσει παραδείγματα ουσιαστικής και αποτελεσματικής αντιμετώπισης του ζητήματος είναι οι καλές πρακτικές που έχουν εφαρμόσει άλλες χώρες, τόσο εντός (Ισπανία, Ιρλανδία, Μάλτα) όσο και εκτός Ε.Ε. (Αυστραλία, Καναδάς). Οι καλές πρακτικές ουσιαστικά αποτελούν παραδείγματα δράσεων που έχουν εφαρμοστεί με επιτυχία στις χώρες αυτές και έχουν επιφέρει σημαντικά αποτελέσματα, πάντα όμως βάσει των αξιών που ορίζει το διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Πριν προβώ στην ανάλυση των δράσεων που έχει πραγματοποιήσει έως σήμερα η χώρα μας για την αντιμετώπιση των έμφυλων διακρίσεων στα ΜΜΕ καθώς και στις περαιτέρω πρωτοβουλίες που θα μπορούσε να αναλάβει, αξίζει να αναφερθώ στις υποχρεώσεις που προβλέπει το διεθνές και

ευρωπαϊκό πλαίσιο για τη χώρα μας, προκειμένου να γίνει και πιο στοχευμένη η ανάλυσή μου.

Το διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο λοιπόν συνιστάται στα εξής:

- Στην άμεση ενσωμάτωση και την αποτελεσματική εφαρμογή της διεθνούς και ευρωπαϊκής σχετικής νομοθεσίας
- Στη θέσπιση και την υιοθέτηση ειδικής νομοθεσίας και Κωδίκων Δεοντολογίας κατά των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ
- Στην ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των απασχολούμενων στα ΜΜΕ αλλά και των αποδεκτών των μηνυμάτων τους, για το ζήτημα της προβολής και αναπαραγωγής των έμφυλων στερεοτύπων και τις αρνητικές τους συνέπειες.

Βάσει λοιπόν του πλαισίου αυτού, σε ποιό σημείο βρίσκεται η Ελλάδα σήμερα και τι περαιτέρω ενέργειες θα μπορούσε να κάνει;

Σε επίπεδο ενσωμάτωσης και υιοθέτησης της σχετικής νομοθεσίας, η χώρα μας έχει πραγματοποιήσει ουσιαστικά βήματα: έχει υιοθετήσει με νόμο το θεμελιώδες διεθνές κείμενο για την αντιμετώπιση των διακρίσεων, τη Σύμβαση του ΟΗΕ για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών των Διακρίσεων Κατά των Γυναικών (CEDAW) από το 1983 (N1342/1983), έχει προσυπογράψει από το 1995 την Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου ενώ σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχει ενσωματώσει στο εθνικό της δίκαιο (με το Π/Δ 109/2011) την Οδηγία της Ε.Ε. (2010/13/ΕΕ) για τις υπηρεσίες των οπτικοακουστικών μέσων.

Επομένως, σε επίπεδο υιοθέτησης του βασικού διεθνούς και ευρωπαϊκού νομοθετικού πλαισίου, η χώρα μας πάει καλά. Τι γίνεται όμως σε επίπεδο θέσπισης των ειδικών διατάξεων και ειδικής νομοθεσίας για την καταπολέμηση των έμφυλων διακρίσεων;

Στο σημείο αυτό, επιτρέψτε μου να αναφέρω πως ορίζεται το περιεχόμενο της ειδικής νομοθεσίας για την καταπολέμηση των έμφυλων διακρίσεων (δηλαδή τι πρέπει ακριβώς να περιλαμβάνει) από το διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Η ειδική νομοθεσία θα πρέπει να:

- Εδράζεται στο σεβασμό της αρχής ισότητας των φύλων και στο σεβασμό της προσωπικότητας του ατόμου.
- Περιλαμβάνει συγκεκριμένους ορισμούς για τα έμφυλα στερεότυπα και τις έμφυλες στο χώρο των ΜΜΕ.
- Αντιμετωπίζει τις έμφυλες διακρίσεις στα ΜΜΕ ως ξεχωριστή τομέα/ διακριτό τομέα διακρίσεων κατά των γυναικών και όχι ως μία εκ των ποικίλων διακρίσεων που υφίστανται οι γυναίκες ορίζει ως παράνομη την προβολή από τα ΜΜΕ κάθε οπτικοακουστικού ή διαφημιστικού υλικού ή περιεχομένου το οποίο προβάλλει ή προωθεί τις έμφυλες διακρίσεις ή προσβάλλει την προσωπικότητα των ανθρώπων/ ιδιαίτερα των γυναικών, προβάλλοντας τις ως σεξουαλικά αντικείμενα.
- Προβλέπει ένα πιο αυστηρό ποινικό πλαίσιο με θέσπιση ποινών και χρηματικών προστίμων καθώς και την απομάκρυνση όσων των αρμόδιων φορέων ΜΜΕ που είναι υπεύθυνοι για την προβολή, διακίνηση, προώθηση ή εκμετάλλευση οπτικοακουστικού ή διαφημιστικού υλικού που προωθεί τις έμφυλες διακρίσεις.
- Προβλέπει την ενεργή συμμετοχή των εθνικών φορέων και θεσμών πολιτικών ισότητας στη διαμόρφωση της ειδικής νομοθεσίας καθώς και τη διασφάλιση του δικαιώματος άσκησης ένδικης προσφυγής για αυτούς τους φορείς σε περιπτώσεις που διαπιστώνουν προβολή υλικού από τα ΜΜΕ, που προωθεί τις έμφυλες διακρίσεις με όποιο τρόπο.
- Περιλαμβάνει συγκεκριμένα κριτήρια για τον τρόπο προβολής των δύο φύλων στα ΜΜΕ, έτσι ώστε τα δημόσια και ιδιωτικά ΜΜΕ να έχουν στη διάθεσή τους έναν οδηγό-πλαίσιο για το σχεδιασμό και την προβολή των προγραμμάτων τους.

Το πιο πρόσφατο παράδειγμα που μπορούμε να αναφέρουμε σχετικά με την θέσπιση ειδικών διατάξεων ή ειδικής νομοθεσίας είναι ο νόμος για τη λειτουργία της ΕΡΤ (Ν4324/2015) ο οποίος περιλαμβάνει διατάξεις που αναφέρονται στο σεβασμό της προσωπικότητας του ατόμου και στην προστασία των ανηλίκων από την έκθεσή τους σε ακατάλληλο για αυτά περιεχόμενο.

Πέρα όμως από τη θέσπιση ειδικής νομοθεσίας, είναι αναγκαία και η θέσπιση Κωδίκων Δεοντολογίας ή Κατευθυντήριων Γραμμών (όπως ανέφερα και πιο πάνω) οι οποίοι να καθορίζουν με σαφήνεια τον τρόπο και τις αρχές λειτουργίας των οργανισμών των ΜΜΕ (δημόσιων και ιδιωτικών).

Ποια είναι όμως τα κριτήρια που έχει θέσει το διεθνές

και ευρωπαϊκό πλαίσιο για τη θέσπισή τους;

- Να προωθούν και να διασφαλίζουν με κάθε τρόπο την ισόρροπη προβολή των δύο φύλων στα ΜΜΕ
- Να προβλέπουν την προβολή όλων των ποικίλων σύγχρονων ρόλων που οι γυναίκες και οι άνδρες έχουν σήμερα στη δημόσια και ιδιωτική ζωή αλλά και την προβολή διαφόρων ηλικιών, επαγγελμάτων, ικανοτήτων και οικογενειακών μοντέλων (πλουραλισμός) ώστε να μη θεωρείται κανένα φύλο ότι μειονεκτεί ή βρίσκεται σε πιο δυσμενή θέση σε σχέση με το άλλο ή ότι είναι λιγότερο ικανό σε σχέση με το άλλο.
- Να απαγορεύουν τη χρήση σεξιστικής γλώσσας και να προτρέπουν στην υιοθέτηση εκφράσεων και άλλων τρόπων αναφοράς που προωθούν την ισότητα των δύο φύλων.
- Να προβλέπουν την αυξημένη παρουσία των γυναικών στα πάνελ των συζητήσεων και στις ενημερωτικές εκπομπές καθώς και τη συμμετοχή τους σε θέσεις ευθύνης και στα διοικητικά συμβούλια των οργανισμών των ΜΜΕ.

Με βάση τα παραπάνω κριτήρια, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τα εξής βήματα που έχει πραγματοποιήσει η χώρα μας σχετικά με τη θέσπιση Κωδίκων Δεοντολογίας:

- Τον Κώδικα Δεοντολογίας που έχει θεσπίσει το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης από το 2003 και προβλέπει την απαγόρευση προβολής προσώπων με τρόπο που ενθαρρύνει τις έμφυλες διακρίσεις σε βάρος τους ενώ απαγορεύει την προβολή κάθε σεξιστικού μηνύματος ή χαρακτηρισμού.
- Τον Κώδικα Δεοντολογίας που έχει θεσπίσει η ΕΡΤ ο οποίος απαγορεύει τις διακρίσεις βάσει φύλου
- Τις Αρχές Δεοντολογίας που έχει θεσπίσει η Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΣΗΕΑ) από το 1998, οι οποίες προβλέπουν το σεβασμό της προσωπικότητας των πολιτών, την απαγόρευση των διακρίσεων βάσει φύλου ενώ προτρέπουν τους δημοσιογράφους να προβαίνουν σε προσεκτική παρουσίαση των γεγονότων και να προστατεύουν τους ανηλίκους από την έκθεσή τους σε ακατάλληλο για αυτά περιεχόμενο.

Όμως, η θέσπιση του ειδικού συνεκτικού θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου αποτελεί τον έναν κύριο άξονα για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των έμφυλων διακρίσεων στα ΜΜΕ. Ο άλλος κύριος άξονας είναι η ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση του κοινού και όλων των ενδιαφερόμενων και αρμόδιων φορέων της πολιτείας και της κοινωνίας των πολιτών σχετικά με το ζήτημα των έμφυλων στερεοτύπων και των πολλαπλών αρνητικών συνεπειών τους. Δεν θα μπορούσαμε διαφορετικά να εφαρμόσουμε αποτελεσματικά το νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο που πρέπει να θεσπιστεί, εάν η πολιτεία και οι αρμόδιοι φορείς της κοινωνίας των πολιτών (γυναίκες ΜΚΟ, σωματεία και ενώσεις δημοσιογράφων και επαγγελματιών ΜΜΕ) δεν συμμετάσχουν ενεργά στη μετουσίωση του σε κατάλληλες πολιτικές.

Στο σημείο αυτό, θα ήταν παράλειψη να μη σημειώσουμε το πολύ σημαντικό και αξιόλογο έργο που έχει πραγματοποιήσει και συνεχίζει να πραγματοποιεί η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (ΓΓΙΦ) αφενός μέσω της

διατύπωσης συγκεκριμένων προτάσεων πολιτικής και αφετέρου μέσω των διάφορων ενημερωτικών της δράσεων και προγραμμάτων για θέματα φύλου και ΜΜΕ. Άλλωστε, όπως μας ανέφερε και πριν από λίγο και η κ. Κούβελλα, οι βασικοί άξονες του έργου που υλοποιεί η ΓΓΠΦ συντάσσονται με τις κατευθύνσεις που έχει θέσει το διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο για τη θέσπιση Κωδίκων Δεοντολογίας και για μια πιο στοχευμένη αντιμετώπιση του ζητήματος.

Επιπλέον, το Κέντρο Ερευνών για θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) έχει εκπονήσει σειρά μελετών για την αντιμετώπιση του φαινομένου των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ, με ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο προβολής των γυναικών στα ΜΜΕ και στα πρότυπα των γυναικών που κυριαρχούν σε αυτά. Η πιο πρόσφατη μελέτη του ΚΕΘΙ εστιάζει επίσης σε ζητήματα επικοινωνίας και φύλου, την οποία έχει επιμεληθεί η κ. Αθανασάτου και θα μας την αναλύσει διεξοδικά στην επόμενη συνεδρία.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι ναι όντως η Ελλάδα έχει πραγματοποιήσει αρκετά ουσιαστικά βήματα στην αντιμετώπιση των έμφυλων διακρίσεων στα ΜΜΕ, δηλαδή:

Έχει αναγνωρίσει το ζήτημα των στερεοτύπων λόγω φύλου στα ΜΜΕ ως σοβαρό πρόβλημα με ιδιαίτερα πολλαπλές αρνητικές συνέπειες.

Έχει πραγματοποιήσει θεσμικές και νομοθετικές παρεμβάσεις βάσει του διεθνούς και ευρωπαϊκού πλαισίου, με κύρια έμφαση στους τρόπους έκφρασης των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ και στις αρνητικές συνέπειες που προκύπτουν για τις κοινωνίες στις οποίες απευθύνονται τα μηνύματα αυτά.

Οι αρμόδιοι φορείς της πολιτείας και της κοινωνίας των πολιτών έχουν διατυπώσει συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικής για την ουσιαστική αντιμετώπιση του προβλήματος, οι

οποίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση πάνω στην οποία οι φορείς αυτοί θα μπορούσαν να συν-διαμορφώσουν το απαιτούμενο νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο.

Η χώρα μας χρειάζεται να αποκτήσει ένα πιο ισχυρό και συνεκτικό πλαίσιο βάσει των κατευθύνσεων που έχουν χαράξει οι διεθνείς και ευρωπαϊκοί θεσμοί αλλά και οι άλλες χώρες με τις καλές πρακτικές τους. Παράλληλα, απαιτείται η αποτελεσματική και συντονισμένη συνεργασία όλων των ενδιαφερόμενων μερών της κοινωνίας για την περαιτέρω ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των δημοσιογράφων, των επαγγελματιών των ΜΜΕ αλλά και όλων των πολιτών σχετικά με τα έμφυλα στερεότυπα και τις αρνητικές τους συνέπειες. Η κατάλληλη εκπαίδευση και ενημέρωση θα συμβάλει καθοριστικά στην ανάπτυξη των κατάλληλων θεσμικών αντανakλαστικών για την αναγνώριση των έμφυλων στερεοτύπων και για την έγκαιρη αντιμετώπισή τους.

Άρα, η Ελλάδα χρειάζεται να συντονιστεί προς δύο κατευθύνσεις: τόσο σε εσωτερικό επίπεδο, να επιτευχθεί ο κατάλληλος συντονισμός των αρμόδιων φορέων της πολιτείας και της κοινωνίας των πολιτών όσο και σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο με τις υποχρεώσεις και δεσμεύσεις που απορρέουν από το διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Ο παρών Οδηγός εγγράφεται στο πλαίσιο της προσπάθειας αυτής και ο ρόλος του είναι διττός, όπως ανέφερε και η κ. Αλιπράντη, δηλαδή: να αποτελέσει εφαλτήριο για την περαιτέρω ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού και των επαγγελματιών στα ΜΜΕ καθώς και για τη διαμόρφωση του κατάλληλου πλαισίου μέσω της διατύπωσης συγκεκριμένων προτάσεων πολιτικής, ώστε τα ΜΜΕ να μετατραπούν από μέσο προώθησης των έμφυλων διακρίσεων σε μέσο προώθησης της ισότητας των φύλων.

«Προβολή γυναικών θεμάτων από τα ΜΜΕ στις ΗΠΑ και την Ευρώπη»

Τσολιάς Παναγιώτης
Δημοσιογράφος, Γραφείο Τύπου ΕΡΤ

Η επανάσταση των νέων μέσων τις δύο τελευταίες δεκαετίες, μεταξύ άλλων, μετέβαλε άρδην και το δημοσιογραφικό λειτουργήμα, τόσο ως προς τη μεθοδολογία της δημοσιογραφικής έρευνας, όσο και στις απεριόριστες δυνατότητες διάδρασης και διάχυσης περιεχομένου. Η ψηφιακή «ισότητα» στην αμφίδρομη πλέον σχέση συντάκτη – αποδέκτη, έδωσε μια νέα διάσταση στο πεδίο του δημοκρατικού διαλόγου και της πλουραλιστικής ενημέρωσης. Στο πλαίσιο αυτό, θα ήταν αναμενόμενο να έχουν διαρραγεί αρκετές αγκυλώσεις και στερεοτυπικές αντιλήψεις του παρελθόντος: μεταξύ άλλων θα θεωρείτο αυτονόητη η ποιοτικά και ποσοτικά αναβαθμισμένη προβολή γυναικών θεμάτων από τα ΜΜΕ, καθώς και η βελτίωση των όρων ερ-

γασίας των γυναικών στην ραδιοτηλεοπτική και διαδικτυακή αγορά. Πόσο όμως τα γεγονότα επιβεβαιώνουν ανάλογες προσδοκίες.

Οι γυναίκες στα αμερικανικά ΜΜΕ

Η πλέον πρόσφατη σχετική έρευνα που έχουμε στη διάθεσή μας, είναι αυτή που διεξήγαγε το αμερικανικό Woman's Media Center¹ και η οποία δημοσιεύθηκε στον δι-

1. Μη Κυβερνητική Οργάνωση, η οποία από το 2005 εξετάζει την προβολή, τη συμμετοχή και τις συνθήκες εργασίας γυναικών στα αμερικανικά ΜΜΕ. Τα αναλυτικά πορίσματα της έρευνας είναι διαθέσιμα στη διεύθυνση <http://bit.ly/1mp2K44>. Τα στοιχεία της έρευνας αντλήθηκαν από την ανάλυση 27.758 δειγμά-

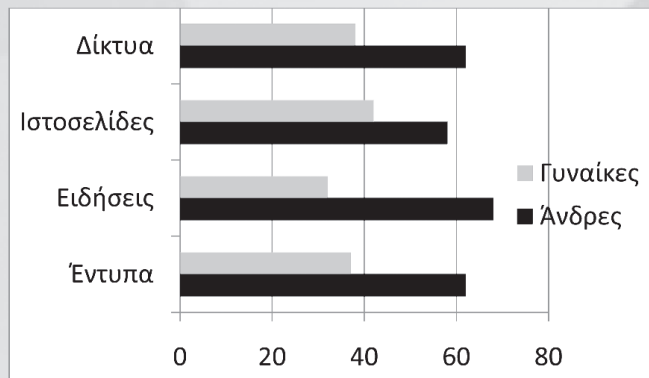
εθνή Τύπο στις αρχές Ιουνίου 2015.

Η συγκεκριμένη έρευνα αποδεικνύει ότι πρέπει να διανύσουμε αρκετό ακόμα δρόμο για την επίτευξη της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών στη συμμετοχή και προβολή από τα Μέσα.

Αν και έχει επιτευχθεί μικρή πρόοδος στην ποσόστωση ανά κλάδο ρεπορτάζ, συναντάται απόλυτη επικράτηση των ανδρών – συνολικά 62,1% έναντι 37,3% των γυναικών - στην αναφορά του ονόματος συντάκτη/συντάκτριας ρεπορτάζ από το Μέσο στο οποίο εργάζονται. Ιδίως στο αθλητικό ρεπορτάζ, το σχετικό ποσοστό των γυναικών μειώθηκε από το 17% σε 10% μέσα στο 2014.

Το 2014 μειώθηκε ο αριθμός των γυναικών σε θέσεις στελεχών, ενώ δύο από τις πιο αναγνωρισμένες δημοσιογράφους των ΗΠΑ, η Diane Swyer (ABC) και η Jill Abramson (NY Times) απολύθηκαν και αντικαταστάθηκαν από άνδρες.

Πίν. 1: Αναφορά ονόματος συντάκτη ανά Μέσο

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και κάποιες ακόμα «πικρές» αλήθειες της έρευνας:

1. Η βιομηχανία της ενημέρωσης δεν πέτυχε τίποτα προς την κατεύθυνση της δίκαιης ποσόστωσης:

Η παρουσία γυναικών στον τηλεοπτικό χρόνο των κεντρικών δελτίων Ειδήσεων καλύπτει μόνο το 32% - το ανάλογο ποσοστό στην αρθρογραφία γυναικών δημοσιογράφων στα έντυπα αγγίζει το 37%

Το 2014 η αναφορά του ονόματος γυναικών δημοσιογράφων σε έντυπο και ηλεκτρονικό ρεπορτάζ αυξήθηκε μόνο κατά 1%. Στη NY Times το 67% των δημοσιογράφων που δημοσιεύουν επωνύμως το ρεπορτάζ είναι άνδρες.

2. Οι άνδρες κυριαρχούν στο «βαρύ πυροβολικό» του ρεπορτάζ»:

Πολιτικό ρεπορτάζ: 65%

των περιεχομένου από την 01.10.14 έως και τις 31.12.14. Για τη συλλογή του δείγματος χρησιμοποιήθηκε περιεχόμενο από 10 εθνικής κυκλοφορίας εφημερίδες, τα κεντρικά δελτία ειδήσεων των εθνικών τηλεοπτικών σταθμών, δύο ενημερωτικά δίκτυα και τέσσερα κύρια ενημερωτικά sites. Για τις ανάγκες της έρευνας, χρησιμοποιήθηκε μόνο περιεχόμενο (έντυπο, οπτικο-ακουστικό και διαδικτυακό) που έφερε την υπογραφή του συντάκτη του, αποκλείστηκαν δε ρεπορτάζ που ήταν προϊόντα συλλογικής εργασίας ή δεν επισημαίνονταν με αναφορά στον συντάκτη.

Επιστημονικό ρεπορτάζ: 63%

Διεθνές πολιτικό ρεπορτάζ: 64%

Δικαστικό – αστυνομικό ρεπορτάζ: 67%

Η ποσόστωση τηρείται μόνο στο καλλιτεχνικό και το κοσμικό (lifestyle – infotainment) ρεπορτάζ, καθώς και στην κάλυψη θρησκευτικών – εκκλησιαστικών θεμάτων.

3. Η αρθρογραφία γνώμης είναι ανδρική υπόθεση:

Η αναλογία ανδρών/γυναικών στη δημοσίευση editorials ανέρχεται στο 7/4.

Οι άνδρες σχολιαστές στις πρωινές ενημερωτικές εκπομπές του Σαββατοκύριακου φτάνουν το 70%.

4. Η βιομηχανία της ψυχαγωγίας αναπαράγει συντηρητικά – παραδοσιακά στερεότυπα:

Τα στελέχη του Hollywood είναι κατά κύριο λόγο λευκοί (93%) άνδρες (83%)

Οι κεντρικοί πρωταγωνιστικοί ρόλοι καλύπτονται από γυναίκες μόνο κατά 12%, ποσοστό που ανέρχεται σε 30% για μικρότερους ρόλους.

Οι βασικές ειδικότητες τεχνικού και καλλιτεχνικού προσωπικού πίσω από τις κάμερες (σεναριογράφοι, σκηνοθέτες, παραγωγοί κ.α.) καλύπτονται από γυναίκες σε ποσοστό 20-25% για το 2014. Για το 2013 το ανάλογο ποσοστό κυμαινόταν από 24-34%.

Κατά την παραγωγή των 250 πιο εμπορικών ταινιών του 2014, το ποσοστό των ανδρών που κάλυψε τις νευραλγικές ειδικότητες μπροστά και πίσω από την κάμερα ανήλθε στο 83%.

Η θέση της γυναίκας στα ευρωπαϊκά ΜΜΕ

Παρά τις επιμέρους έρευνες από ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται επί του εν λόγω πεδίου, καθώς και από θεσμοθετημένους φορείς της Ε.Ε. ή σε εθνικό επίπεδο, δεν υπάρχει κάποια ανάλογη συγκεντρωτική μελέτη για τη θέση των γυναικών στα ευρωπαϊκά ΜΜΕ.

Χρήσιμα όμως είναι τα εξαγόμενα συμπεράσματα από την «Παγκόσμια Επισκόπηση για την κατάσταση των γυναικών στα ΜΜΕ», έρευνα του Διεθνούς Ιδρύματος για τις Γυναίκες στα ΜΜΕ (IWMF - International Women's Media Foundation)², ιδίως αυτά που αφορούν στην Ευρώπη.

Η έρευνα εστιάζει σε τρεις μεγάλες γεωγραφικές περιοχές (Ανατολική, Δυτική Ευρώπη και Σκανδιναβία), χωρίς να προβαίνει σε αναγωγή των ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων πανευρωπαϊκά και – κυρίως – χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις επιπρόσθετες αρνητικές επιπτώσεις της προϋούς κρίσης στη διετία που ακολούθησε της διεξαγωγής της. Παρ' όλα αυτά, προξενεί εντύπωση η κατάρριψη πολ-

2. Μη Κυβερνητική Οργάνωση με έδρα την Ουάσινγκτον. Ιδρύθηκε το 1990 και στοχεύει στην ενίσχυση του ρόλου των γυναικών στη δημοσιογραφία και τα ΜΜΕ εν γένει. Η έρευνα διεξήχθη μεταξύ των ετών 2011 – 2013. Τα στοιχεία συνελέγησαν από ομάδα περισσότερων των 150 ερευνητών, οι οποίοι συνεργάστηκαν με στελέχη περίπου 500 επιχειρήσεων σε 59 κράτη όλο του κόσμου, βάσει ενός 12σέλιδου ερωτηματολογίου. Αναλυτικά στοιχεία διατίθενται στη διεύθυνση <http://bit.ly/1MRxIQ6>.

λών στερεοτύπων της κοινής γνώμης για την αναμενόμενη κατάσταση ανά γεωγραφική περιοχή

Ειδικότερα, στην Ανατολική Ευρώπη (Βουλγαρία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λιθουανία, Πολωνία, Ρουμανία, Ρωσία, Ουκρανία), η κατάσταση για τις γυναίκες στα media φαίνεται πως είναι αρκετά θετική, με ισχυρές τάσεις προς την τήρηση της ισότητας των φύλων:

- Οι μισθοί των ανδρών και γυναικών σε όλα τα επαγγελματικά επίπεδα είναι σχεδόν ισόποσοι, το ίδιο ισχύει και το επίπεδο εργασιακής ασφάλειας

- Τα Βουλγαρικά ΜΜΕ ξεχωρίζουν και στη συγκεκριμένη περιοχή, καθώς και σε όλη σχεδόν την Ευρώπη, για το εξαιρετικά υψηλό επαγγελματικό επίπεδο των θέσεων που κατέχουν γυναίκες.

- Οι γυναίκες που απασχολούνται σε ΜΜΕ της Εσθονίας απολαμβάνουν υψηλό βαθμό ισότητας.

- Στην Ουγγαρία, οι γυναίκες καταλαμβάνουν μόνο το 13,3 % των θέσεων ευθύνης σε ΜΜΕ. Παρά την υποεκπροσώπηση, οι περισσότερες γυναίκες σε ενημερωτικά Μέσα απασχολούνται με εργασιακή ασφάλεια και σε τακτικές θέσεις πλήρους απασχόλησης.

- Οι γυναίκες βρίσκονται σε ιδιαίτερα ισχυρή θέση στη Ρωσία, αφού σημειώνεται σχεδόν απόλυτη ισοτιμία σε θέσεις διοίκησης, ενώ οι καταλαμβάνουν το 33% σε θέσεις πολιτικής ευθύνης που σχετίζονται με τα media.

Σχετικά υψηλός βαθμός ισότητας των φύλων σε όλα τα επαγγελματικά επίπεδα σε επιχειρήσεις ΜΜΕ τηρείται και στις Σκανδιναβικές χώρες (Δανία, Φινλανδία, Νορβηγία, Σουηδία), όμως μόνο το ήμισυ των συμμετεχουσών εταιρειών έχουν υιοθετήσει πολιτικές καλών πρακτικών για την ισότητα των φύλων και την αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης στον εργασιακό χώρο.

Η Δανία και η Νορβηγία έχουν λιγότερες γυναίκες σε ανώτατες επαγγελματικές βαθμίδες (34 και 35 % αντίστοιχα) από ό,τι η Φινλανδία και η Σουηδία (51 και 49 αντίστοιχα).

Σχεδόν απόλυτη ισοτιμία στην ποσόστωση ανδρών – γυναικών παρατηρείται στη Δυτική Ευρώπη (Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο), αν και από την έρευνα προκύπτουν αξιοσημείωτα συμπεράσματα:

- Η χαμηλή εκπροσώπηση των γυναικών στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή εντοπίζεται κατά κύριο λόγο στα ανώτατα κλιμάκια διοίκησης και πολιτικής διακυβέρνησης, με τις γυναίκες να καταλαμβάνουν μόνο το 25% των θέσεων.

- Ενώ σχεδόν όλες οι εταιρείες που συμμετείχαν στην έρευνα συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις της ΕΕ για την χορήγηση άδειας μητρότητας και άλλων κοινωνικών παροχών, μόνο τα δύο τρίτα των εφαρμόζουν πολιτικές για την ισότητα των φύλων, και λιγότεροι από τους μισούς για την αντιμετώπιση της σεξουαλικής παρενόχλησης στους χώρους εργασίας.

- Οι γυναίκες στα γαλλικά ΜΜΕ απασχολούνται σχεδόν σε ίσο βαθμό με τους άνδρες, αλλά βρίσκονται σε σαφώς κατώτερο επίπεδο όσον αφορά στις απολαβές και την επαγγελματική τους ανέλιξη

- Στη Γαλλία, οι άνδρες έχουν ελαφρώς μεγαλύτερη εργασιακή ασφάλεια από τις γυναίκες, οι οποίες κατέχουν περισσότερες θέσεις εργασίας μερικής απασχόλησης ή συνάπτουν συμβάσεις ορισμένου χρόνου/έργου.

- Ο αριθμός των γυναικών στα γερμανικά ΜΜΕ προσεγγίζει αυτόν των ανδρών, ωστόσο, συναντούν πολύ μεγαλύτερη δυσχέρεια στην επαγγελματική τους εξέλιξη. Το φαινόμενο αυτό εντείνεται στα ισπανικά ΜΜΕ, όπου οι γυναίκες δημοσιογράφοι φαίνεται ότι αντιμετωπίζουν σοβαρά εμπόδια στην ανάρρησή τους σε ανώτερα επαγγελματικά επίπεδα.

- Στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι γυναίκες αντιμετωπίζουν εμπόδια σε ανώτερες θέσεις, δείκτης που φαίνεται να εξισορροπείται στο κατώτερο επαγγελματικό επίπεδο: Ενώ ο μισθός ανδρών και γυναικών εργαζομένων είναι σχεδόν ίσος σε χαμηλόβαθμους υπαλλήλους, οι αποκλίσεις από τον μέσο όρο υπέρ των ανδρών είναι σημαντικές για τα υψηλότερα μισθολογικά κλιμάκια.

Η ελληνική εμπειρία – η περίπτωση της ΕΡΤ

Το ελληνικό ραδιοτηλεοπτικό και διαδικτυακό τοπίο διακρίνεται δυστυχώς από καθεστώς αναρχίας, με σημαντικά νομικά κενά, μη επαρκείς διαδικασίες και – ως εκ τούτου – ελλιπείς θεσμικούς φορείς που να ελέγχουν την τήρηση της δεοντολογίας από πλευράς των ΜΜΕ. Είναι δε ανυποχρητικό ότι ακόμα και θεσμοί όπως το ΕΣΡ περιορίζονται κυρίως στην «θεραπεία» αντιδεοντολογικών παρεκβάσεων, χωρίς να υπάρχει μια συστημ(α)τική πρόληψή τους.

Στην Ελλάδα, οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης επέφεραν την αλματώδη άνοδο της ανεργίας και την απαξίωση – ουσιαστικά – της εργασίας. Στο πλαίσιο της επικοινωνιακής αντιμετώπισής της, αξιοποιήθηκε η «βολική» επαναφορά σε παραδοσιακούς έμφυλους ρόλους – μεταξύ αυτών και το πρότυπο της «γυναίκας – νοικοκυράς», δηλαδή της ενασχόλησης μόνο με τις οικιακές φροντίδες, μακριά από την αγορά εργασίας, με την πρόσκτηση των μέσων βιοπορισμού να επαφίεται στον άνδρα- σύζυγο – πατέρα.

Η διάχυση και ενίσχυση αυτού του μοντέλου από τα ελληνικά ΜΜΕ εκφράζεται πολυσιχδώς, με την προβολή σεξιστικών διαφημίσεων αλλά – κυρίως – γυναικείων χαρακτήρων σε ψυχαγωγικά προγράμματα, που ανταποκρίνονται στις ανωτέρω περιγραφείσες προδιαγραφές: εκπομπές μαγειρικής ή οικιακών ενασχολήσεων που απευθύνονται μόνο σε γυναικείο κοινό, gossip προγράμματα με παρουσιάστριες που εκπροσωπούν ένα πτωχευμένο πλεόν star system, συγκεκριμένα μηνύματα για τις θετικές διαστάσεις που θα μπορούσαν να έχουν παραδοσιακοί ρόλοι της γυναίκας στις σύγχρονες συγκυρίες.

Από αυτόν τον κανόνα φαίνεται ότι εξαιρείται σε μεγάλο βαθμό η ΕΡΤ, η οποία κατάφερε σε ικανοποιητικό επίπεδο να μην επιτρέψει την παρείσφρηση ανάλογων προτύπων στο περιεχόμενό της.

Η ΕΡΤ καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να τηρείται απαρέγκλιτα η δεοντολογία στην ισότιμη συμμετοχή γυναικών στο πρόγραμμα. Εξάλλου, εκ του θεσμικού της

ρόλου η δημόσια ραδιοτηλεόραση τηρεί στο ακέραιο την κείμενη νομοθεσία περί ισότητας στα ΜΜΕ.

Για την πρακτική εφαρμογή της νομοθεσίας, βάσει και των προβλεπομένων από τον νόμο 4173/2013, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με τον 4324/2015, η δημόσια ραδιοτηλεόραση έθεσε σε ισχύ Κώδικα Δεοντολογίας³ - το μόνο ελληνικό ΜΜΕ που θέσπισε και τηρεί δικό του κώδικα - ο οποίος διέπει το σύνολο του ραδιοτηλεοπτικού και πολυμεσικού περιεχομένου της.

Σε σχέση με το ενημερωτικό της περιεχόμενο, η ΕΡΤ τηρεί την πλήρη ισοτιμία στην παρουσίαση των εκπομπών, καθώς από την επαναληψιμότητα της στις 11 Ιουνίου 2015 ορίστηκαν ζεύγη ανδρών - γυναικών στην παρουσίαση της πρωινής και μεσημβρινής ενημερωτικής ζώνης. Ισοτιμη και αναλογική είναι και η παρουσία γυναικών, προσκεκλημένων στα πάνελ των εκπομπών, σε πιστή τήρηση των σχετικών οδηγιών του ΕΣΡ.

Σε οργανωτικό επίπεδο, μέχρι την ανάδειξη των οριστικών υπευθύνων πολλές γυναίκες τοποθετήθηκαν σε επιτελικές θέσεις (προσωρινές διευθύνσεις, αρχισυνταξία, συντονισμός τμημάτων), ενώ έντονη είναι η παρουσία γυναικών σε «ανδροκρατούμενα» ρεπορτάζ, όπως το αθλητικό, το κοινοβουλευτικό και το πολιτικό

Ακόμα πιο σημαντική είναι η συνεισφορά της ΕΡΤ στην

3. Αν και δεν γίνεται σαφής αναφορά σε θέματα ισότητας φύλου, το άρθρο 6 («Δυσμενείς διακρίσεις»), προβλέπει ρητώς ότι τα προγράμματα της ΕΡΤ «δεν επιτρέπεται να ενθαρρύνουν τον εξευτελισμό, την κοινωνική απομόνωση ή τις δυσμενείς διακρίσεις βάσει ιδίως του φύλου, της φυλής, της εθνικότητας, της γλώσσας, της θρησκείας, της ιδεολογίας, της ηλικίας, της ασθένειας ή αναπηρίας, της σεξουαλικής ταυτότητας ή του επαγγέλματος», ενώ «δεν επιτρέπεται η προβολή μειωτικών, ρατσιστικών, ξενοφοβικών ή σεξιστικών μηνυμάτων και χαρακτηρισμών, καθώς και μισαλλόδοξων θέσεων».

ισότητα των φύλων όσον αφορά στο ψυχαγωγικό και πολιτιστικό της πρόγραμμα, εκεί που υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος να υπεισέλθουν λάθρα σεξιστικά ή ρατσιστικά μηνύματα:

- Στις εκπομπές της ΕΡΤ για τη νεανική επιχειρηματικότητα και τις νέες μορφές οικονομικής δραστηριότητας, η γυναίκα παρουσιάζεται ως ισότιμο μέλος στην αγορά εργασίας, συνεισφέρει ισότιμα στο οικογενειακό εισόδημα, πρωτοπορεί στην καινοτομία ακριβώς όπως οι άνδρες, διαπρέπει στην επιστήμη εντός και εκτός συνόρων όπως και οι άντρες συνάδελφοί της.

- Στα πολιτιστικά προγράμματα και τις εκπομπές λόγου, παρουσιάζεται το έργο Ελληνίδων και ξένων εικαστικών, μουσικών, ηθοποιών, καλλιτεχνών ισότιμα και αντικειμενικά. Μακριά από έμφυλες διακρίσεις, το έργο των ανθρώπων του πολιτισμού και της Τέχνης προσεγγίζεται σε όλες του τις διαστάσεις με ισότιμο και αντικειμενικό τρόπο.

- Στη μυθοπλασία και τη διαφήμιση, απαγορεύεται αυστηρώς η προβολή περιεχομένου που περιέχει οποιοδήποτε μήνυμα που προάγει τις διακρίσεις, ακόμα και αν αυτό είναι λανθάνον.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι παρά τα όποια θετικά βήματα προς τα εμπρός, ο δρόμος για την ισότιμη προβολή και συμμετοχή των γυναικών στα ΜΜΕ σε παγκόσμιο, πανευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, είναι ακόμα μακρύς και ανηφορικός. Η ειρωνεία της ιστορίας: ο εισηγητής του φεμινισμού στην Ελλάδα ήταν ο δημοσιογράφος Παναγιώτης Σοφιανόπουλος (1786 - 1856). Πρώτος σοσιαλιστής, ο Σοφιανόπουλος υποστήριξε, μέσα από τα έντυπά του, προωθημένες απόψεις, μεταξύ των οποίων και αυτές της ισότιμης συμμετοχής των γυναικών στην παιδεία, την πολιτική, τη διακυβέρνηση, την παραγωγή και, φυσικά, τη δημοσιογραφία. Μετά από ενάμιση αιώνα, ο λόγος του παραμένει - δυστυχώς - τραγικά επίκαιρος.

Η εξέλιξη της θέσης της γυναίκας και η αντιμετώπισή της από τα ΜΜΕ

Θεόδωρος Καρζής

Δημοσιογράφος - Συγγραφέας

Σε μια τόσο ευρεία συζήτηση περί στερεοτύπων λόγω φύλου δεν θα ήταν ίσως άσκοπη και μια σύντομη αναδρομή στην ιστορική πορεία αυτών των στερεοτύπων. Διότι, όπως ξέρουμε, η γνώση του παρελθόντος συντελεί στην ορθή αντιμετώπιση του παρόντος και στον ασφαλή σχεδιασμό του μέλλοντος.

Ο διαχωρισμός των δύο φύλων σε «πρώτο» και «δεύτερο», σε «ισχυρό» και «ασθενές», έχει ρίζες πανάρχαιες. Ξεκινάει από την προϊστορική περίοδο της ανθρωπότητας, τότε που η σωματική ρώμη του κάθε όντος καθόριζε και τις πιθανότητες επιβίωσής του. Κι επειδή η φύση συμ-

βαίνει να έχει προικίσει το αρσενικό φύλο με περισσότερη σωματική ρώμη από το θηλυκό. φυσικό ήταν το πρώτο να επιβληθεί στο δεύτερο και να το καταστήσει υποχείριό του.

Έκτοτε, στον ατέρμονα χρόνο των αιώνων και των χιλιετιών, η ανθρωπότητα συνεχίζει την πορεία της, πραγματώνοντας διαδοχικές μετεξελίξεις και μεταμορφώσεις σε όλους τους τομείς του βίου ατόμων και λαών. Αλλά και με δύο εξαιρέσεις: τον πόλεμο, που ποτέ δεν έπαψε να υπάρχει και να συσσωρεύει συμφορές στον κόσμο· και την ανδροκρατία, που παρέμεινε σταθερή και αμετακίνητη —σε

αρκετούς λαούς μέχρι και σήμερα, σε άλλους μέχρι τον περασμένο αιώνα.

Για τη διαιώνιση του ανδροκρατικού καθεστώτος, ασφαλώς δεν θα ήταν ποτέ δυνατόν να ευθύνονται τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, ανύπαρκτα και άγνωστα στους ανθρώπους έως πριν από μερικές δεκαετίες. Ευθύνονται όμως, κατά σημαντικό μέρος, οι διάφορες θρησκευτικές εξουσίες και μάλιστα περισσότερο οι μονοθεϊστικές παρά οι πολυθεϊστικές. Γιατί κανείς δεν αγνοεί ότι το αρχαίο ελληνικό Δωδεκάθεο διακονούσαν λειτουργοί και των δύο φύλων, ιερείς και ιέρειες· ενώ από το μονοθεϊστικό λειτουργικό οι γυναίκες εξαρχής αποκλείστηκαν, κάτι που ισχύει μέχρι σήμερα. Αλλά και στη γενικότερη σχέση των δύο φύλων, η θέση του μονοθεϊσμού ήταν αυτή που καθορίζεται από τον απόστολο Παύλο στην Προς Εφεσίους επιστολή του: «Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθαι ὡς ἐν Κυρίῳ». Και, ακόμη: «Ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα». Αν, τώρα, συνέβαινε να τεθεί το ερώτημα: γιατί να υποτάσσονται και γιατί να φοβούνται, η απάντηση εμπεριέχεται σε μίαν άλλη αποστολική επιστολή, την Προς Κορινθίους: «Οὐκ ἐπλάσθη ἄνῆρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα».

Αυτή ακριβώς η υποβάθμιση του γυναικείου φύλου από τη θρησκευτική εξουσία ήταν που προκάλεσε και την ασύλληπτη μεσαιωνική τραγωδία σε βάρος των γυναικών. Οι άρρενες χριστιανοί της εποχής αποφάνθηκαν ότι για όλα τα δεινά τους, λιμούς και λοιμούς, σεισμούς και καταποντισμούς, υπαίτια ήταν κάποια θηλυκά όντα, οι αποκαλούμενες «μάγισσες», συνεργάτριες του Διαβόλου, οι οποίες έσπερναν τη συμφορά πετώντας πάνω σε σκουοπέυλη. Για να επαληθευτεί αναδρομικά η θεωρία του Ιωσήφ Γκέμπελς, ότι «όσο μεγαλύτερο είναι ένα ψέμα, τόσο ευκολότερα γίνεται πιστευτό». Εξαπολύθηκε ο τρομερότερος διωγμός της Ιστορίας, διάρκειας δύο τουλάχιστον αιώνων, κατά τον οποίο κάπκαν ζωντανοί σχεδόν 10 εκατομμύρια άνθρωποι, στη συντριπτική τους πλειονότητα γυναίκες.

Ακολουθεί η περίοδος της ευρωπαϊκής Αναγέννησης, που είναι αναγέννηση για το πνεύμα, για τις τέχνες και για μίαν αναδύομενη αστική τάξη. Όχι και για τις γυναίκες, οι οποίες παραμένουν υποταγμένες στην αντρική εξουσία. Τουλάχιστον όμως δεν τις στέλνουν πια στην πυρά, ενώ ακούγονται και κάποιες σποραδικές φωνές υπέρ του καταπιεσμένου φύλου.

Έτσι φτάνουμε στο 19ο αιώνα, οπότε το φύλο αυτό βρίσκεται περιπεπλεγμένο στα δίχτυα της Βιομηχανικής Επανάστασης, που καρδιά της είναι η Αγγλία. Εκεί, τώρα, οι εργοστασιάρχες, μαζί με την εισαγωγή των νέων τους μηχανημάτων, εισάγουν στα εργοστάσια, για πρώτη φορά, και χιλιάδες γυναίκες από το εξαθλιωμένο προλεταριάτο, για φτηνότερο μεροκάματο και εξαντλητικότερη εργασία. Μια ελάχιστη νηική καινοτομία, που σύντομα θα επεκταθεί σε όλη την Ευρώπη.

Όστόσο, θα μπορούσε κανείς να πει και για την περίπτωση αυτή, ότι «οὐδὲν κακὸν ἀμιγές καλοῦ». Η εργοδοσία σίγουρα δεν είχε σκεφτεί (ούτε και είχε λόγος να σκεφτεί) ένα στοιχειώδη κοινωνικο-οικονομικό κανόνα: ότι όποιος κερ-

δίζει ο ίδιος το ψωμί του κερδίζει de facto και την ανεξαρτησία του —ή έστω ένα μέρος της. Και πράγματι, οι μεγάλες μάζες των γυναικών που είχαν εξορμήσει στην αγορά εργασίας μπορούσαν τώρα, από τη θέση μιας νέας ισχύος, να διεκδικήσουν την ιστιμία με τον άρρενα εργαζόμενο, αν όχι και το δικαίωμα της ψήφου.

Η διεκδίκηση δεν υπήρξε εύκολη, γιατί προαιώνια στερεότυπα δύσκολα ανατρέπονται, το ξέρουμε καλά σ' αυτή την αίθουσα. Με πρωτοπόρες πάντα τις Αγγλίδες, πραγματοποιήθηκαν διαδηλώσεις υπέρ της γυναικείας ψήφου, ακολούθησαν συγκρούσεις, έπεσε νεκρή και η πρώτη ακτιβίστρια. Οπωσδήποτε όμως, στην Ευρώπη, η τελική δικαίωση ήρθε ύστερα από τους δύο παγκόσμιους πολέμους, με ορισμένες πολιτικές εξουσίες να νομοθετούν τη γυναικεία ψήφο μετά τον πρώτο και άλλες μετά το δεύτερο.

Σήμερα, στο σύνολο των κρατών του κόσμου, η κατάσταση από πλευράς στερεοτύπων παραμένει ρευστή. Η μεν γυναικεία ψήφος είναι κατά μέγιστο μέρος νομοθετημένη, η δε συμπεριφορά του άρρενος προς το θήλυ ποικίλλει από χώρα σε χώρα. Ας μην ξεχνάμε ότι στην Ινδία, οι γυναίκες ψηφίζουν μεν, αλλά και πέφτουν θύματα ομαδικών βιαιοπραγιών μέσα σε λεωφορεία· ότι στο Πακιστάν και το Αφγανιστάν, μαθήτριες εκτελούνται από τους Ταλιμπάν, επειδή τόλμησαν να πάνε στο σχολείο· και ότι στη νεότευκτη διεθνή πληγή του αυτονομαζόμενου «Ισλαμικού Κράτους», αθώα κορίτσια απάγονται, υποδουλώνονται, βιάζονται, βασανίζονται, υποβάλλονται στους έσχατους εξευτελισμούς.

Όσο για την Ελλάδα, σε μας η πρώτη φεμινιστική κίνηση σημειώνεται στις αρχές του 20ού αιώνα, με πρωταγωνίστρια την Καλλιπρόνη Παρρέν, περιστοιχισμένη όμως και από σπουδαία αρσενικά ονόματα της εποχής. Όπως: Μιλιτιάδης Μαθακάσης, Γρηγόριος Ξενόπουλος, Λάμπρος Πορφύρας, Ιωάννης Γρυπάρης, Ανδρέας Καρκαβίτσας. Αλλά και Κωστής Παλαμάς, ο οποίος μάλιστα αφιέρωσε στίχους του στη φεμινιστική ιδέα:

Χαίρε Γυναίκα εσύ, Αθηνά, Μαρία Ελένη, Εύα.

Να η ώρα σου! Τα ωραία φτερά δοκίμασε κι ανέβα.

Και καθώς είσαι ανάλαφρη και πια δεν είσαι σκιάβα, προς τη μελλόμενη άγια γη πρωτύτερα εσύ τράβα.

Ετοίμασε τη νέα ζωή, μιας νέας χαράς υφάντρα

κι ύστερ' αγκάλησε, ύψωσε και φέρε εκεί τον άντρα!

Το δικαίωμα ψήφου για τις Ελληνίδες θεσπίστηκε στα μέσα του 20ού αιώνα, συγκεκριμένα το 1952. Έκτοτε, η ισότητα των φύλων παραμένει συνταγματικά καταχρωμένη, χωρίς πάντως αυτό να σημαίνει ότι δεν σημειώνονται παραβιάσεις —αρκετές μάλιστα. Η καταγγελία και αποτροπή αυτών των παραβιάσεων θα έπρεπε να είναι, δεοντολογικά, μία από τις υποχρεώσεις των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Τα οποία, ωστόσο, δεν φαίνεται να την τηρούν. Γι' αυτό και βρισκόμαστε εδώ απόψε, γι' αυτό ακούσαμε ήδη και θ' ακούσουμε ακόμη τις εκλεκτές ομιλήτριες να επικεντρώνονται στο θέμα της καταπολέμησης των στερεοτύπων. Αυτός ο αγώνας, που είναι αγώνας απαραίτητος και «έκ τῶν ὦν οὐκ ἄνευ», αποτελεί κι έναν φόρο τιμής προς τον πολιτισμό του 21ου αιώνα.

Διαμεσολαβημένη Μορφή Επικοινωνίας και Φύλο

Μαριάννα Ψύλλα

Αν. Καθηγήτρια, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Στις σύγχρονες πολυσύνθετες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες τα μέσα επικοινωνίας κατέχουν έναν νευραλγικό ρόλο, τόσο στην κατασκευή νοήματος, όσο και στην απόκτηση πληροφορίας και γνώσης, εντέλει στην ίδια τη συγκρότηση της δημόσιας σφαίρας. Το διαμεσολαβημένο γεγονός συνιστά μια μορφή νοηματοδότησής του, μέσω της αφήγησης του από τα μέσα επικοινωνίας. Πέρα από τη διαδικασία παραγωγής ενός μηνύματος που αναφέρεται στην εκφορά κωδικοποίησής του, η διαδικασία της ανάγνωσης και της ερμηνείας ολοκληρώνει τη νοηματοδότηση μιας πράξης εντάσσοντας τη στο πλαίσιο μιας επικοινωνιακής πρακτικής που υλοποιείται στο δημόσιο χώρο επιδρώντας παράλληλα και στην ιδιωτική σφαίρα της κάθε υποκειμενικότητας. Αναδύονται έτσι ζητήματα που σχετίζονται με την ιδιωτική σφαίρα, το χώρο του προσωπικού, όπου η υποκειμενικότητα διερευνά τη θέση της στην εσωτερικότητα, ανακινώντας το διάλογο σε σχέση με την εξωτερικότητα και σε τελευταία αναλυση μόνον μέσω της προβολής αυτού του διαλόγου και της μεταξύ τους σχέσης αναπροσδιορίζεται τόσο η ιδιωτική σφαίρα όσο και η δημόσια σφαίρα

Το φύλο ως ερευνητική συνιστώσα ενδυναμώνει τη θεώρηση της δυναμικής των σχέσεων και της δημόσιας δράσης, αποδίδοντας μια νέα διάσταση στη διερεύνηση του πολιτικού και του δημόσιου χώρου στη συνδιαλλαγή του πάντα με τον ιδιωτικό βιωμένο κόσμο. Σε τι συνίσταται όμως ο βιωμένος κόσμος σύμφωνα και με την πρόταση του Γερμανου στοχαστή J. Habermas;¹ Ο βιωμένος κόσμος συνιστά τον τόπο της επικοινωνίας και της αμοιβαίας αναγνώρισης, εκεί όπου η επικοινωνία επιδεικνύεται καθημερινά, είναι ο τόπος όπου γίνεται το μοίρασμα των εμπειριών, συνιστά έναν ορίζοντα και παράλληλα παρέχει ένα απόθεμα πολιτισμικών αυτονόητων από το οποίο αντλούν τα κοινά αποδεκτά ερμηνευτικά πρότυπα όσοι συνδιαλέγονται, προσπαθώντας να αρθρώσουν τις δικές τους ερμηνείες

Τα μέσα επικοινωνίας δημιουργούν έναν συμβολικό μεντιακό χώρο διοχετεύοντας πολλαπλά μηνύματα προς τους αποδέκτες, πάντα στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης μετάφρασης των γεγονότων η οποία υποδηλώνει τη συνθετότητα παραμέτρων που διέπουν τη λογική λειτουργίας και υπόστασης του κάθε μέσου, επιφέροντας προφανώς συνέπειες και στη διαμόρφωση του ευρύτερου δημόσιου χώρου του οποίου εξάλλου αποτελεί μέρος. Τα μέσα επικοινωνίας συντελούν με αυτόν τον τρόπο στην *κατασκευή του κοινωνικού δεσμού και της κοινωνικής και πολιτισμικής μνήμης* αλλά ταυτόχρονα συντελούν και στην απόκτηση *προσωπικής μνήμης*, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο και στην κατασκευή της πο-

λιτισμικής ταυτότητας. Η αποκωδικοποίηση λοιπόν που λαμβάνει χώρα στο επίπεδο της πρόσληψης και της απόδοσης νοήματος από τον αναγνώστη καθίσταται μια ενεργητική και δημιουργική πράξη εφόσον όλοι οι παράγοντες του επικοινωνιακού γίγνεσθαι διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο. Τα μέσα επικοινωνίας λειτουργούν έτσι όχι μόνον ως χώροι μετάδοσης και κυκλοφορίας μηνυμάτων, αλλά συνιστούν παράλληλα συμβολικές υποστάσεις και ταυτότητες που βρίσκουν έκφραση στο δημόσιο χώρο μέσα από διαδικασίες θέσεως, αναπαραστάσεων και αναγνώρισης, όπου ως είναι αυτονόητο εμπλέκεται και η προσωπικότητα του κάθε δρώντος σε μια αέναη συνδιαλλαγή. Μέσω των πρακτικών επικοινωνίας τα μηνύματα εγγράφονται στην κουλτούρα και τη γλώσσα μιας κοινωνίας αποδίδοντας και στους δρώντες μιας επικοινωνιακής πράξης μια κοινωνικότητα η οποία, υλοποιείται με τη σημασιοδότηση των πρακτικών. Μέσω της αφήγησης και της ερμηνείας η εκφορά γίνεται λόγος που εγγράφεται στη μνήμη αποκτά επικοινωνιακή διάσταση και ιστορικότητα, συνδέεται με άλλους λόγους και αναπαριστάνει με συμβολικό τρόπο αξίες, ιδέες και κουλτούρα.

Πως εμπλέκεται λοιπόν η συνιστώσα φύλο στη λογική της διαμεσολαβημένης μεντιακής σφαίρας παρέχοντας τη δυνατότητα ενός αναστοχασμού τόσο στη λειτουργία του δημόσιου χώρου όσο και στην επανεξέταση της διαμεσολαβητικότητας μέσω της αφήγησης της μεντιακής σφαίρας;

Τα ΜΜΕ ως φορείς μετάδοσης ιδεών, γνώσεων, αναπαραστάσεων μεταφέρουν στερεότυπα, εικόνες, πεποιθήσεις, δίνοντας έτσι τόπο σε διαφορετικές χρήσεις που ποικίλουν αναλόγως με το φύλο, από την άλλη, όπως ήδη τονίστηκε παραπάνω, τίθεται θέμα νοηματοδότησης, άρα απόδοσης σημασίας μέσω της ερμηνείας που αποδίδεται στη διαδικασία της πρόσληψης του μεντιακού περιεχομένου. «Η πάλη του νοήματος δεν είναι μια απλή πολυφωνική διαπάλη ίσων αλλά ανταγωνιστικών πλαισίων αναφοράς»² όπως υποστηρίζει και η ολλανδέζα θεωρητικός του φεμινισμού Λήζμπετ βαν Ζόουνεν. Αυτή η άποψη υποστηρίζει, ότι *η συνεχής κατασκευή του κοινωνικού φύλου* στην οποία τα υποκείμενα, άνδρες και γυναίκες μετέχουν ενεργά, αναδεικνύει την έννοια του *διαπραγματεύσιμου νοήματος* σε συγκεκριμένα κοινωνικο-πολιτιστικά πλαίσια αναφοράς όπου αναδύονται και συγκεκριμένες φυλετικές, κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις *εξουσίας*. Γίνεται έτσι άμεσα αντιληπτή η στενή σχέση ανάμεσα στην κοινωνική κατασκευή του φύλου και του διαπραγματεύσιμου νοήματος της *κουλτούρας*, προβάλλοντας ζητήματα *ταυτότητας φύλου* μέσα σε ένα συνεχώς εξελισσόμενο κοινωνικό πλαίσιο που τελεί υπό συνεχή κατασκευή.

1. Αναφορά στο δίτομο έργο του συγγραφέα, *Théorie de l'agir communicationnel, tome 1. Rationalité de l'agir et rationalisation de la société, tome 2 Critique de la raison fonctionnaliste*, Fayard, Paris, 1987

2. Liesbet van Zoonen, «Φεμινιστικές θεωρήσεις των μέσων» στο James Curan & Michael Gurevitch, *ΜΜΕ και Κοινωνία*, Πατάκνης, Αθήνα, 2001 σ. 71

Εκλαμβάνοντας από τη μια το φύλο ως κοινωνική κατασκευή που βρίσκεται σε συνεχή εξέλιξη, η σημασία που προσλαμβάνει το φύλο εξελίσσεται σε σχέση με τα πολιτικά, κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα από την άλλη ο μεντιακός χώρος συνιστά και αυτός μια κοινωνική κατασκευή εφόσον η τεχνολογία που συνιστά το τεχνικό υπόβαθρό τους αποτελεί και αυτή μια κοινωνική κατασκευή.

Η J.Jouet τονίζει ότι όπως το φύλο και οι τεχνολογίες της επικοινωνίας είναι δυναμικές κοινωνικές κατασκευές που δεν είναι σταθεροποιημένες.³ Η αντίληψη περί κοινωνικής κατασκευής του φύλου, οι τεχνολογικές εξελίξεις στο χώρο της επικοινωνίας και της πληροφόρησης, η ολοένα αυξανόμενη πρόσβαση των γυναικών στο δημόσιο και ειδικότερα το μεντιακό χώρο οδηγούν στις μέρες μας στη διεύ-

3. Josiane Jouet, «Technologies de Communication et Genre. Des relations en construction», στο *Réseaux*, 120, αφιέρωμα στο θέμα Une Communication Sexuée? σσ. 53-86

ρυνση νέων πεδίων έρευνας εισάγοντας τη διερεύνηση όχι μόνον της γυναικείας ταυτότητας αλλά και ταυτόχρονα και της ανδρικής ταυτότητας. Η διάσταση του φύλου σε αυτήν τη διαδικασία διαβούλευσης του μεντιακού με το κοινωνικό-πολιτικό πεδίο οδηγεί στην προσέγγιση της ιδιωτικής σφαίρας με τη δημόσια σφαίρα, τείνει στη σύγκλιση της κουλτούρας με την πολιτική, προβάλλει τη σημασία της δημόσιας δράσης και του λόγου, θέτει σε διάλογο αντιτιθέμενα συμφέροντα, επανακαθορίζει σχέσεις. Η συνιστώσα κοινωνικό φύλο βρίσκεται στο επίκεντρο αυτού του στοχασμού, σκιαγραφώντας στη σύλληψη της αυτή τη δυναμική νέα διάσταση τόσο στο πεδίο όπου διαμορφώνονται συλλογικότητες όσο και σε αυτό που η υποκειμενικότητα ζητά τη συγκρότησή της. Δημόσιος χώρος και διαμεσοληβημένος-μεντιακός χώρος βρίσκονται σε συνεχή διαλεκτική.

Από αριστερά: Μ. Στρατηγάκη, Λ. Μαράτου - Αληπράντη, Π. Τσολιάς, Μ. Δεληθανάση

Έμφυλη Βία και ΜΜΕ

Ειρήνη Φερέτη

Κοινωνιολόγος Εγκληματολόγος

Η σημερινή μέρα για όλες εμάς που αναλάβαμε και φέραμε σε πέρας αυτό το πρόγραμμα είναι πολύ ιδιαίτερη με πλήθος ανάμικτων συναισθημάτων αλλά και κάποιων ερωτημάτων. Άραγε τι περισσότερο θα μπορούσαμε να είχαμε κάνει και πόσο καλύτερα; Σίγουρα αισθανόμαστε την ικανοποίηση ότι προσπαθήσαμε με όλες μας τις δυνάμεις μέσα στις δεδομένες συνθήκες και συγκυρίες και σίγουρα ήταν μια πολύτιμη εμπειρία σε ένα εξαιρετικά σημαντικό πεδίο για την προώθηση της ισότητας, ένα πεδίο που είναι κυρίαρχο στη σύγχρονη ζωή, τα ΜΜΕ.

Στο δικό μου τομέα εξειδίκευσης - τη βία κατά των γυναικών, την πλέον ακραία μορφή ανισότητας και παραβία-

σης των Δικαιωμάτων των Γυναικών - ο ρόλος των ΜΜΕ είναι διττός, θα μπορούσαμε να τον χαρακτηρίσουμε και «διπρόσωπο», με την έννοια ότι από τη μία πλευρά, τα ΜΜΕ με την αναπαραγωγή των στερεοτύπων με τις αναρίθμητες προσβλητικές απεικονίσεις του γυναικείου φύλου, υπονομεύουν τη θέση της γυναίκας και από την άλλη, με την τεράστια διεισδυτικότητα και πρόσβαση που έχουν σε εκατομμύρια αποδεκτών μπορούν σε ελάχιστο χρόνο να διαδώσουν, να ευαισθητοποιήσουν, να ενημερώσουν με τον πιο άμεσο τρόπο για τις πιο σοβαρές παραβιάσεις και διακρίσεις σε βάρος των γυναικών. Ας δούμε λοιπόν κάποια από τα δεδομένα και τις δυνατότητες:

Τα ΜΜΕ επιτελούν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση και **ευαισθητοποίηση** των πολιτών και **καθώς και στη διαμόρφωση των** κοινωνικών αντιλήψεων απέναντι σε **κοινωνικά φαινόμενα** όπως είναι οι διάφορες μορφές βίας κατά των γυναικών: η ενδοοικογενειακή βία, η σεξουαλική βία, ο βιασμός, η πορνεία, η πορνογραφία, ο ακρωτηριασμός των γεννητικών οργάνων, το trafficking και η σεξουαλική παρενόχληση στον εργασιακό χώρο.

Τα φαινόμενα αυτά γνωστά και ως **‘κοινωνικά προβλήματα’** είναι, σύμφωνα με τον κοινωνιολογικό ορισμό, υπαρκτές καταστάσεις, οι οποίες παραβιάζουν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, έρχονται σε σύγκρουση με τις κυρίαρχες κοινωνικές αξίες στη συνείδηση της πλειονότητας των πολιτών και απαιτούν δράση για την καταπολέμηση και ει δυνατόν μακροπρόθεσμα για την εξάλειψή τους.

Οι ‘προβλητές’ των ΜΜΕ στα κοινωνικά αυτά προβλήματα, μέσα από ειδησεογραφία, δημοσιογραφικές έρευνες, ειδικά άρθρα, εκπομπές και εκστρατείες πρόληψης και ενημέρωσης, έχουν σε σημαντικό βαθμό λειτουργήσει θετικά, όχι μόνο στο να διαλύσουν το ‘μυστήριο’ και την ‘μυστικότητα’ που χαρακτηριστικά περιβάλλουν τέτοιου είδους φαινόμενα αλλά και στο να τα τοποθετήσουν στην επικαιρότητα με πολλαπλούς αποδέκτες.

Οι συνεχιζόμενες διακρίσεις και οι ανισότητες σε βάρος των γυναικών σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης, η ιστορία και τα επιτεύγματα του Γυναικείου Κινήματος καθώς και η αναγνώριση της βίας, σε επίπεδο διεθνών οργανισμών, συμβάσεων και εθνικών νομοθεσιών, ως την πλέον ακραία και βάνουσα παραβίαση των δικαιωμάτων των γυναικών, αποτελούν σημαντικά κεφάλαια μελέτης αλλά και δράσης και κινητοποιήσεων σε παγκόσμια κλίμακα.

Ένα νέο και ενθαρρυντικό στοιχείο στις κινητοποιήσεις αυτές είναι η καλλιέργεια της αντίληψης ότι αφορούν το σύνολο της κοινωνίας και όχι μόνο τις γυναίκες. Η συμμετοχή των ανδρών και η νέα έκδηλη οπτική ότι η ισότητα τους αφορά, σύμφωνα με την παγκόσμια εκστρατεία του ΟΗΕ, HeForShe, τοποθετεί νέες βάσεις και δημιουργεί προσδοκίες για καλύτερα αποτελέσματα.

Σχετικά με τις διαστάσεις του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών ενδεικτικά αναφέρονται κάποια πρόσφατα στοιχεία, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) που παρουσιάστηκε τον Μάρτιο του 2014 στις Βρυξέλλες. Η μελέτη αυτή έδειξε ότι 1 στις 3 γυναίκες στην Ευρώπη έχει πέσει θύμα σωματικής ή σεξουαλικής επίθεσης. Στη συγκεκριμένη έρευνα συμμετείχαν 42.000 γυναίκες, δηλαδή 1500 από καθεμία εκ των 28 χωρών.

13 εκατομμύρια γυναίκες είχαν κακοποιηθεί σωματικά στη διάρκεια του έτους. 3,7 εκατομμύρια είχαν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση στο ίδιο διάστημα. Το ποσοστό στην Ελλάδα ανέρχεται στο 25%.

Είναι αλήθεια ότι τα θέματα ισότητας των φύλων και οι διαφορετικές μορφές ανισότητας δεν προβάλλονται επαρκώς ή συχνά απουσιάζουν από την θεματολογία των ΜΜΕ.

Παρά το γεγονός αυτό, ο ρόλος των ΜΜΕ απέναντι στο φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών σε όλες του τις εκφάνσεις μπορεί να είναι πολυπλευρος και πολύτιμος. Ενδεικτικό παράδειγμα όπως προανέφερα είναι οι εκστρατείες πρόληψης και ευαισθητοποίησης, οι οποίες σε πολλές χώρες αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής πολιτικής για την καταπολέμηση τέτοιων φαινομένων.

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα καλών πρακτικών που φέρνουν το ευρύ κοινό αντιμέτωπο με εικόνες και μηνύματα που απαιτούν μια άλλη ματιά, μια νέα αντίληψη, μια βαθύτερη γνώση. Φέρνουν την κοινωνία αντιμέτωπη με μια ζοφερή πραγματικότητα και απαιτούν από άτομα, θεσμούς και κυβερνήσεις να αφουγκραστούν τα θύματα, να ανταποκριθούν στις ανάγκες τους αλλά και να δημιουργηθούν οι συνθήκες που δεν θα επιτρέπουν την θυματοποίηση των γυναικών.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα καλών πρακτικών που εφαρμόζονται σε ευρωπαϊκές χώρες είναι: η παρότρυνση και η δέσμευση των δημοσιογράφων και επαγγελματιών των ΜΜΕ να υπερασπίζονται με κάθε τρόπο τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των γυναικών θυμάτων καθώς και των παιδιών τους, η αποφυγή προβολής των γυναικών θυμάτων ως υπεύθυνων για την θυματοποίησή τους – μια κλασική «δικαιολογία» που επιστρατεύεται σε πολλές μορφές έμφυλης βίας – και η απαγόρευση της προβολής της έμφυλης βίας ως φυσιολογική, αναμενόμενη και κοινωνικά αποδεκτή.

Παρόμοια θετική επιρροή ασκεί και η δημοσιογραφική έρευνα, η οποία όταν γίνεται με σοβαρότητα και δεοντολογία συμβάλλει στην ουσιαστική ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης καθώς και των υπευθύνων στα αρμόδια κέντρα λήψης αποφάσεων μέσα από τις απόψεις των ειδικών επιστημόνων και επαγγελματιών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση της Κούνεβα στην οποία η δημοσιογραφική έρευνα προβάλλει τη βία, την εκμετάλλευση, τη μαύρη εργασία, την τραγική κατάσταση και τα δεινά που υπέστη αυτή η γυναίκα.

Έχει ιδιαίτερη σημασία να τονιστεί ότι, προκειμένου ο ρόλος των ΜΜΕ στην πρόληψη της βίας κατά των γυναικών να είναι αποτελεσματικός, πρέπει να αποτελεί συστηματικό μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου δράσης με τις απαιτούμενες υποστηρικτικές δομές και παροχή υπηρεσιών για τα θύματα και τις οικογένειές τους.

Είναι σαφές ότι η έλλειψη ή η ανεπάρκεια αυτών των δομών δεν είναι δυνατόν να αναπληρωθεί απλά με την επικοινωνία και την πληροφόρηση. Πρέπει τα θύματα να ξέρουν πού μπορούν να απευθυνθούν και όταν απευθυνθούν στα κατάλληλα πλαίσια να λάβουν την αναγκαία βοήθεια.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα του περιεχομένου των μηνυμάτων που χρησιμοποιούνται στα ΜΜΕ για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας είναι:

1) οι ποινικές κυρώσεις που επιβάλλονται στους δράστες (γνωστοποίηση της ισχύουσας νομοθεσίας και της αυστηροποίησης των ποινών),

2) η κοινωνική αποδοκιμασία για τέτοιου είδους πράξεις και συμπεριφορές (είναι άναδρο να χτυπάς μια γυ-

ναίκα, - real men don't hit women). Στα μηνύματα αυτά συχνά χρησιμοποιούνται δημοφιλείς καλλιτέχνες και αθλητές προκειμένου να έχουν μεγαλύτερη απήχηση.

3) ενθάρρυνση των θυμάτων και του φιλικού/συγγενικού περιβάλλοντος να καταγγέλλουν τα περιστατικά που έρχονται στην αντίληψή τους και να αναζητούν βοήθεια (τηλεφωνικές γραμμές, κέντρα υποστήριξης).

Η εκστρατεία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας 'Δεν είσαι η μόνη, δεν είσαι μόνη' αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα στη χώρα μας.

Ο κυρίαρχος ρόλος των ΜΜΕ στην συντήρηση και αναπαραγωγή των ανδρικών και γυναικείων στερεοτύπων μαζί με την αυξανόμενη προβολή της βίας, —η οποία τις περισσότερες φορές περιβάλλεται με την αίγλη της ισχύος και της εξουσίας— λειτουργεί προς την αντίθετη κατεύθυνση από αυτή της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συντροφικότητας και του σεβασμού των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η βία δυστυχώς είναι διάχυτη στην τηλεόραση, στις ταινίες, στα βιντεοπαιχνίδια με αποτέλεσμα η εκτίμηση από τις αρχές της δεκαετίας του '80, ότι ένα παιδί μέχρι την ενηλικίωσή του θα έχει δει κάποιες χιλιάδες φόνους στην τηλεόραση να παραμένει αληθινή.

Όμως, η διαρκής και προσεκτική αξιοποίηση της δύναμης των ΜΜΕ σε κάθε δυνατή ευκαιρία ως εργαλείο για την καταπολέμηση στερεοτύπων και φαινομένων που αποδυναμώνουν τους ανθρώπους, προσβάλλουν κάθε έννοια αξιοπρέπειας, καταστρέφουν τις ζωές θυμάτων και δραστηλών, τραυματίζουν τον ψυχικό κόσμο των παιδιών που μεγαλώνουν σε βίαιο οικογενειακό περιβάλλον, μπορεί να έχει πολύ θετικά και ουσιαστικά αποτελέσματα. Η αξιοποίηση αυτή πρέπει να είναι συστηματική και να απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες. Η εξοικείωση με τις έννοιες των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και της ισότητας των φύλων πρέπει να αρχίζει από την προσχολική ηλικία και να συνεχίζεται μέχρι το τέλος του Λυκείου.

Στο πλαίσιο του προγράμματος ΕΣΠΑ που υλοποιήσαμε στο ΣΔΓ, στα σεμινάρια που έγιναν, ενημερώσαμε τους συμμετέχοντες για το ρόλο και την επιρροή των ΜΜΕ στις διάφορες μορφές βίας.

Έγινε εκτενής αναφορά στη μακρόχρονη εμπειρία και το έργο του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας και ειδικότερα στη δράση του Συμβουλευτικού Τμήματος για την στήριξη γυναικών που αντιμετωπίζουν προβλήματα βίας.

Με δεδομένη την παρούσα οικονομική κρίση και τις οδυνηρές επιπτώσεις που συνεπάγεται σε ατομικό, οικογενειακό και κοινωνικό επίπεδο, τη ραγδαία αύξηση της ανεργίας, της φτώχειας σε ένα περιβάλλον γενικευμένης έντασης και ανασφάλειας, η καταπολέμηση του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών σε όλες του τις εκφάνσεις αποτελεί ζήτημα μείζονος σημασίας. Πιστεύουμε ότι στην προσπάθεια αυτή τα ΜΜΕ μπορούν να γίνουν αρωγός.

Στην κατεύθυνση αυτή είναι αναγκαία η συμβολή των ΜΜΕ στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση όχι μόνον των πολιτών αλλά και της πολιτικής ηγεσίας, των κοινοβουλευτικών εκπροσώπων και των αρμόδιων στελεχών στους τομείς: της Υγείας, της Δικαιοσύνης, της Δημόσιας Τάξης, της

Εργασίας, της Κοινωνικής Πρόνοιας και Κοινωνικής Πολιτικής για τις πραγματικές διαστάσεις, τα χαρακτηριστικά και το σκληρό πρόσωπο της βίας και των συνεπειών της, συμπεριλαμβανομένου του μεγάλου οικονομικού κόστους που συνεπάγεται, μεταξύ άλλων, για περίθαλψη (σωματική και ψυχική υγεία), αναρρωτικές άδειες και απουσία από την εργασία, καθώς και σημαντική επιβάρυνση του συστήματος δικαιοσύνης.

Είναι γνωστό από διάφορες μελέτες ότι το κόστος αντιμετώπισης της βίας είναι 20πλάσιο σε σύγκριση με αυτό της πρόληψης.

Η προβολή από τα ΜΜΕ της ισχύουσας δικής μας νομοθεσίας, Νόμος 3500/2006, της αυστηροποίησης των ποινών και των καινοτόμων διατάξεων, με παράλληλη ενίσχυση των αναγκαίων υποστηρικτικών δομών είναι σημαντική για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή της, ενώ συγχρόνως είναι απαραίτητη η ευαισθητοποίηση του ανδρικού πληθυσμού ώστε ο ανδρισμός να μην συνδέεται με την επιθετικότητα. Το τι βλέπουν τα παιδιά στα ΜΜΕ και πόσο εκτίθενται και εξοικειώνονται με τη βία αποτελεί ένα σημαντικό μέρος του προβλήματος.

Με δεδομένη την δύναμη των ΜΜΕ στην διαμόρφωση της κοινής γνώμης και την αναπαραγωγή των στερεοτύπων, η μετάβαση από την αντιδεοντολογική, επιφανειακή και συχνά επικίνδυνη περιπτώσιολογία στην βαθύτερη κατανόηση του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών, των αιτιών και των συνεπειών για την κοινωνία στο σύνολό της είναι αναγκαία, μέσα από μια επιστημονικά τεκμηριωμένη και κοινωνικά ευαίσθητη προβολή του φαινομένου, των υποστηρικτικών δομών που λειτουργούν στη χώρα μας.

Οι διακρίσεις κατά των γυναικών καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα στα διαφορετικά μήκη και πλάτη του πλανήτη. Η υλοποίηση διεθνών εκστρατειών που αφορούν προβλήματα των γυναικών του αναπτυσσόμενου κόσμου και η συμβολή των ΜΜΕ στην άσκηση πολιτικής πίεσης για τον τερματισμό τους είναι πολύ σημαντικές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η εγκληματική πράξη του σεξουαλικού ακρωτηριασμού των κοριτσιών σε χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου αλλά και σε χώρες της Ευρώπης με το μανδύα του πολιτισμικού εθίμου και της παραδοσιακής πρακτικής.

Ανάλογο καθοριστική είναι η σημασία της συστηματικής προβολής και ανάπτυξης στα ΜΜΕ θετικών μηνυμάτων για τις αρχές των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και της Ισότητας των Φύλων και η ένταξή τους σε προγράμματα που απευθύνονται στην παιδική και νεανική ηλικία. Πάντα μαθαίνουμε καλύτερα με τα θετικά παραδείγματα.

Απέναντι σε θλιβερά φαινόμενα βίας, παραβιάσεων και εγκλημάτων που χαρακτηρίζουν τις περισσότερες σύγχρονες κοινωνίες, τα ΜΜΕ με την μοναδική δυνατότητα πρόσβασης που διαθέτουν σε εκατομμύρια πολιτών μπορούν να αποτελέσουν ένα ισχυρό εργαλείο για την προσέγγιση των στόχων της προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, της ισότητας των φύλων και της πρόληψης κάθε μορφής βίας.

Η ενδυνάμωση των ανθρώπων, ενηλίκων και ανηλίκων, ανεξαρτήτως φύλου, με πληροφόρηση, γνώσεις, κοι-

νωνικές δεξιότητες, τους καθιστά πιο ενημερωμένους και καλύτερα προετοιμασμένους ώστε ως υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες να απορρίπτουν τη βία, να δραστηριοποιούνται ενάντια σε κάθε μορφής παραβίαση, να αντιστέκονται και να καταγγέλλουν τέτοια φαινόμενα. Σε αυτή την σύνθετη προσπάθεια μαζί με άλλους θεσμούς, όπως το εκπαιδευτικό σύστημα, τα ΜΜΕ μπορούν να αποτελέσουν ένα πολύτιμο συνοδοιπόρο και σύμμαχο.

Θα κλείσω την εισήγησή μου με ένα σύντομο video. Αυτό που θα δείτε είναι η γρήγορη εναλλαγή 365 selfies. Οι φωτογραφίες αντιστοιχούν στην κάθε μέρα από τις 365

του χρόνου. Ένα όμορφο νεανικό γυναικείο πρόσωπο αρχίζει να δείχνει τα πρώτα σημάδια της βίας, μώλωπες, εκδορές. Τα σημάδια σιγά-σιγά επουλώνονται, το χαμόγελο και μαζί με αυτό η ελπίδα εμφανίζεται δειλά, όμως η βία επανέρχεται δριμύτερη ξανά και ξανά. Τελικά το πρόσωπο γίνεται τραγικά αγνώριστο.

Στην πραγματικότητα πρόκειται για ένα μήνυμα ευαισθητοποίησης της κυβέρνησης της Κροατίας στο οποίο παρουσιάζεται μια γυναίκα, θύμα κακοποίησης, που υποδύεται μια ηθοποιός. Το μήνυμα τελειώνει με την φράση: «Βοηθήστε με. Δεν ξέρω αν μπορώ να περιμένω μέχρι αύριο...».

Από αριστερά: Ε. Φερέτη, Θ. Καρζής, Μ. Δεληθανάση, Μ. Ψύλλα, Ι. Αθανασάτου

Έμφυλα στερεότυπα στα ΜΜΕ. Σκέψεις για την αλλαγή τους

Ιωάννα Αθανασάτου

**Δρ. Πανεπιστήμιου Αθηνών, Καθηγήτρια Σύμβουλος
Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου**

Α. Έμφυλα στερεότυπα στα ΜΜΕ...

Η ανάπτυξη ενός συστηματικού και αξιόπιστου προβληματισμού στα θέματα του φύλου τα τελευταία χρόνια και στη χώρα μας επέτρεψε τη μελέτη του επικοινωνιακού πεδίου και από την οπτική του φύλου. Αξιοποιώντας τις διεπιστημονικές προσεγγίσεις από διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους όπως η Πολιτική Επιστήμη, η θεωρία της Επικοινωνίας, η Κοινωνική Ανθρωπολογία, η Ψυχανάλυση και η θεωρία Κινηματογράφου προτείνονται εργαλεία και μοντέλα ανάλυσης τα οποία συμβάλλουν στη μελέτη στερεοτυπικών αναπαραστάσεων και των μηχανισμών αναπαραγωγής τους, καθώς και στη συγκρότηση εναλλακτικών λόγων περί φύλων.

Κυριότερα πεδία ενδιαφέροντος στο παραπάνω πλαίσιο αποτελούν (Αθανασάτου 2014:16)

1. Η κατασκευή και αναπαραγωγή στερεοτυπικών αναπαραστάσεων για τα φύλα οι οποίες λειτουργούν περιοριστικά, κυρίως για τις γυναίκες. Ιδιαίτερη σημασία αποκτά

η κατασκευή ισχυρών αρχέτυπων γυναικείων «εικόνων» μέσω της Τέχνης και ιδιαίτερα του Κινηματογράφου (αρκεί να σκεφθούμε τη συμβολή του κλασσικού κινηματογράφου του Χόλλυγουντ στην κατασκευή του προτύπου της «ιδεώδους θηλυκότητας» αλλά και τη διαπαιδαγωγική του σημασία στην εδραίωση ενός τρόπου θέασης σύμφωνα με τον οποίο η γυναίκα θεωρείται «αντικείμενο του ανδρικού βλέμματος και της ανδρικής επιθυμίας» (Mulvey, 1975, Αθανασάτου 2014: 16).

2. Η διάχυση σεξιστικών προειδεάσεων στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, μέσω του «δημόσιου λόγου της καθημερινότητας»- τηλεόραση, ραδιόφωνο, ενημερωτικές εκπομπές, διαφήμιση, εφημερίδες, περιοδικά κλπ. Στην επίδραση των παραπάνω η οποία είναι διαρκής και καθημερινή, θα πρέπει να συνεκτιμηθεί και η καταλυτική –κυρίως για τους νέους και τις νέες- επιρροή του διαδικτύου (υπολογιστές, κινητά τηλέφωνα) μέσω της χρήσης των οποίων νέοι άνδρες και νέες γυναίκες προσλαμβάνουν βασικές έννοιες για την έμφυλη διάσταση

της προσωπικότητάς τους όπως το σώμα και η σεξουαλικότητα.

3. Σύγχρονες προσεγγίσεις για το φύλο και την επικοινωνία, όπως η προσέγγιση του Bourdieu για την συμβολική βία, η συμβολή του Habermas για την έννοια της δημόσιας σφαίρας, οι θεωρίες για την πρόσληψη των δημοφιλών κειμένων από τις γυναίκες με βάση την εμπειρία τους (Van Zoonen, 2001:75, Ang & Hermes, 2001:459) σύμφωνα με το μοντέλλο κωδικοποίησης-αποκωδικοποίησης του Stuart Hall (αναλυτικά Αθανασάτου 2014:43).

4. Νέες δυνατότητες συγκρότησης εναλλακτικών κοινωνικών λόγων. Κριτικές διαφοροποιήσεις και εναλλακτικές πρακτικές που προάγουν την ισότητα και την απάλειψη των έμφυλων διακρίσεων στη δημόσια σφαίρα. Στην κατεύθυνση αυτή καταγράφονται σε θεσμικό επίπεδο η αξιοποίηση του ευρωπαϊκού κεκτημένου στο χώρο της νομοθεσίας της ισότητας, η δημιουργία και προβολή πολιτισμικών προϊόντων τα οποία προάγουν την αξία της ισότητας των φύλων και την άρση των στερεοτύπων στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης με τη προβολή αντίστοιχων χειραφετητικών κα.

Η σημασία της αναλυτικής κατηγορίας του κοινωνικού φύλου είναι μεγάλη όσον αφορά την «αποφυσικοποίηση» και την ανάδειξη του χαρακτήρα μιάς σειράς στερεοτυπικών αντιλήψεων ως πολιτισμικών και κοινωνικών κατασκευών οι οποίες εγγράφονται στο ασυνείδητο, και τις οποίες τα υποκείμενα μπορούν επομένως υπό ορισμένες προϋποθέσεις να υπερβούν.

B. ...Και μερικές σκέψεις για την αλλαγή τους

Οι προτάσεις για την αλλαγή των στερεοτύπων που αναπαράγουν τις πατριαρχικές σχέσεις στα ΜΜΕ περιλαμβάνουν τόσο θεσμικές παρεμβάσεις όσο και πολιτισμικές δράσεις. Ο συνδυασμός αυτός είναι αναγκαίος προκειμένου βραχυπρόθεσμα να διασφαλισθεί με κανονιστικό τρόπο η τήρηση της δεοντολογίας στο κρίσιμο πεδίο του δημόσιου λόγου αλλά και μακροπρόθεσμα να προταθούν και να διαχυθούν εναλλακτικά πρότυπα όσο αφορά τις έμφυλες σχέσεις. Είναι αυτονόητο ότι η δεύτερη διαδικασία είναι «μακράς πνοής», απαιτεί χρόνο, σταθερότητα και συστηματικότητα και βέβαια είναι πολύ περισσότερο σύνθετη αφού αφορά διαμόρφωση συνειδήσεων, έχοντας μάλιστα να αντιπαλαίψει την καθημερινή επίδραση αντίρροπων μηνυμάτων-κυρίως μέσω διαδικτύου- σε γυναίκες και άνδρες.

Στο πλαίσιο αυτό θα ήθελα να μοιρασθώ μαζί σας κάποιες σκέψεις οι οποίες θα μπορούσαν να συμβάλουν σε υλοποίηση παρεμβάσεων προς αυτή την κατεύθυνση

Πολιτιστική ατζέντα

1. Προβολή συστηματική στα ΜΜΕ (τηλεόραση, ραδιόφω-

νο) σώματος πολιτισμικών έργων για την έμφυλη ισότητα. Εννοείται ότι ο ρόλος της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης –ΕΡΤ μπορεί να είναι πολύ σημαντικός σε αυτή την δράση.

2. Επιχορήγηση και γενικότερα παροχή κινήτρων ιδίως σε νέους δημιουργούς για δημιουργία καλλιτεχνικών έργων με αντικείμενο την έμφυλη ισότητα και την καταπολέμηση σεξιστικών προτύπων.
3. Θέσπιση βραβείου για την ισότητα των φύλων στα εθνικά φεστιβάλ ταινιών (Θεσσαλονίκης, Δράμας κα) . Η βράβευση μπορεί να αφορά τόσο ταινίες μυθοπλασίας (μικρού και μεγάλου μήκους) όσο και ντοκυμαντέρ, animation κτλ
4. Διοργάνωση Φεστιβάλ, ημερίδων, αφιερωμάτων με κεντρική θεματική τα ζητήματα φύλου. Οι δράσεις αυτές μπορούν να γίνονται σε συνεργασία πολιτιστικών φορέων όπως Ταινιοθήκες, Πινακοθήκες, κινηματογραφικές λέσχες, πολιτιστικοί σύλλογοι κα σε όλη την Ελλάδα. Προτείνεται η συνεννόηση με Δήμους και Περιφέρειες για την συμβολή στην κάλυψη της αντίστοιχης χρηματοδότησης.
5. Παραγωγή μόνιμης εκπομπής στην δημόσια τηλεόραση (ΕΡΤ, Κανάλι της Βουλής) στην οποία θα παρουσιάζονται επίκαιρα ζητήματα που αφορούν τις διακρίσεις λόγω φύλου, έμφυλης βίας κλπ. και θα αναπτύσσεται ευρύτερα δημόσιος διάλογος για σχετικά θέματα που αφορά όλα τα πεδία της δημόσιας ζωής.

Θεσμικές παρεμβάσεις

6. Κώδικας δεοντολογίας για τα ΜΜΕ/συμπλήρωση υπάρχοντος κώδικα με ειδικές διατάξεις, ο οποίος θα λειτουργεί δεσμευτικά για όλα τα προβαλλόμενα οπτικοακουστικά προϊόντα (ταινίες, εκπομπές διαλόγου, διαφημίσεις, ενημερωτικές εκπομπές) και θα ενταχθεί στο πεδίο αρμοδιότητας του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου.
7. Συνεργασία με την Γενική γραμματεία Τύπου και Επικοινωνίας σχετικά με την εναρμόνιση της χώρας μας με την Οδηγία 2007/65/ΕΚ αναφορικά με την άσκηση τηλεοπτικών δραστηριοτήτων με στόχο την συμπερίληψη ειδικής διάταξης για την ισότητα των φύλων.
8. Συνεργασία με το Συμβούλιο Ελέγχου Επικοινωνίας για την επανεξέταση του ισχύοντος Κώδικα Διαφήμισης και Επικοινωνίας προς την κατεύθυνση άρσης σεξιστικών αναπαραστάσεων.
9. Συμμετοχή των γυναικών, τουλάχιστον στο όριο του 1/3 σύμφωνα με τον ισχύοντα για τη συγκρότηση των συλλογικών οργάνων της Διοίκησης νόμο, σε όλες τις Επιτροπές του δημόσιου τομέα οι οποίες λαμβάνουν αποφάσεις για έγκριση χρηματοδοτήσεων, επιλογή, προκριματικές, κριτικές κ.λπ πολιτιστικών έργων οιασδήποτε μορφής.
10. Ισόρροπη συμμετοχή των γυναικών σε όλες τις θέσεις ευθύνης που αφορούν συγκροτήματα του Τύπου, διοικήσεις τηλεοπτικών φορέων.

Ορισμένα από τα παραπάνω είχαν ενταχθεί στο «Εθνικό

Πρόγραμμα για την ουσιαστική ισότητα των φύλων 2010-2013», όπου προβλήθηκαν συγκεκριμένες δράσεις στο Έργο με τίτλο «Άρση στερεοτύπων στα ΜΜΕ» (Έργο 13) καθώς και στο Έργο «Ενίσχυση της Πολιτιστικής Δημιουργίας που προωθεί την ισότητα των φύλων» (Έργο 14) και μπορούν να επικαιροποιηθούν και να υλοποιηθούν.

Ο Τομέας του Πολιτισμού και της καλλιτεχνικής δημιουργίας αποτελεί κρίσιμο πεδίο για τη διάχυση προοδευτικής κουλτούρας σε όλον τον πληθυσμό σχετικά με τα ζητήματα της ισότητας.

Στο πλαίσιο του ελληνικού κινηματογράφου, τόσο των παλαιότερων δεκαετιών έως και το 1980, όσο και του σύγχρονου, έχουμε εντοπίσει αρκετές ταινίες που διαφοροποιούνται από τον «ουδέτερο» ή σεξιστικό λόγο των Μέσων Ενημέρωσης αλλά και τη λογική της κοινωνικής ανοχής σε πρακτικές που προσβάλλουν συνολικά το γυναικείο φύλο και εθίζουν το σύνολο των πολιτών, ανδρών και γυναικών, στην κοινωνική υποτίμηση λόγω φύλου. Ταινίες όπως η «Στέλλα» και το «Κορίτσι με τα μαύρα» του Μιχάλη Κακογιάννη, η «Τιμή της Αγάπης» της Τώνιας Μαρκετάκη, και σύγχρονες όπως «Ο δρόμος προς τη Δύση» του Κυριάκου Κατζουράκη, «Ερείπια-Ruins» της Ζωής Μαυρουδή αποτελούν κριτικό κοινωνικό λόγο και εντάσσονται στην κατηγορία που μας ενδιαφέρει. (Αθανασάτου, 2014 & 2002). Ακόμη, στο δανέζικο σήριαλ «Μπόργκεν» που προβλήθηκε την περίοδο 2012-2013 και από την ΕΡΤ με μεγάλη απήχηση μπορούμε να εντοπίσουμε μία σοβαρή προσπάθεια αλλαγής των προτύπων αναπαράστασης των γυναικών και ειδικότερα των γυναικών πολιτικών προς μία προοδευτική χειραφετητική κατεύθυνση. Το τηλεοπτικό παράδειγμα του «Μπόργκεν» δίνει, νομίζω, μια ιδέα του πώς θα μπορούσε να είναι μία τηλεοπτική σειρά ευρείας απήχησης η οποία θα συνέβαλε στην κατασκευή μίας χειραφετητικής γυναικείας εικόνας και στην αναδιαπραγμάτευση των ορίων με-

ταξύ της δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας της ζωής των γυναικών.

Βιβλιογραφία, αρθρογραφία

Αθανασάτου Ι., (2002), «Οι γυναίκες από τις δύο πλευρές της κάμερας. Προσεγγίσεις στην αναζήτηση γυναικείας ταυτότητας», στο Λεβεντάκος Δ., *Οψεις του Νέου Ελληνικού Κινηματογράφου, περ. Οπτικοακουστική Κουλτούρα*, τχ 2, Αθήνα, Κέντρο Οπτικοακουστικών Μελετών, σελ. 159-170.

Αθανασάτου Ι., (2013), «Trafficking γυναικών. Η Μαρτυρία της Κινηματογραφικής Εικόνας», στο Σαδικάκη Κ., Τσαλίκη Λ (επιμ), *Μέσα Επικοινωνίας, Λαϊκή κουλτούρα και βιομηχανία του σέξ*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 201-235.

Αθανασάτου Ι., (2014), *Πολιτική Επικοινωνία. Ζητήματα Επικοινωνίας και Φύλου*, Αθήνα, Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας.

Ang I & Hermes J, (2001), «Φύλο και/στην κατανάλωση των Μέσων», στο Curran J. και Gurvitch M. (επιμ), *ΜΜΕ και Κοινωνία*, μτφρ. Δημήτρης Κίικιζας, Αθήνα, εκδόσεις Πατάκη, σελ. 455-485.

Mulvey, L. (1975), "Visual pleasure and narrative cinema", πρώτη δημοσίευση περ. Screen, 1975, αναδημοσίευση στο Kay K, Peary G, (eds), *Woman and the cinema. A critical anthology*, Dutton, New York, 1977, σελ. 412-428 (πρώτη μετάφραση στα ελληνικά «Οπτική απόλαυση και αφηγηματικός κινηματογράφος». περ. *Φίλημ*, τχ 17, Αθήνα, Καστανιώτης)

Van Zoonen L., (1994), *Feminist Media Studies*, Thousand Oaks., Sage.

Van Zoonen, L (2001), «Φεμινιστικές θεωρήσεις των Μέσων», στο Curran και Gurvitch., ό.π., σελ. 53-83.

Ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας έκανε τον απολογισμό του...

Γιώργος Ιγνατίου, Δημοσιογράφος

απο την ηλεκτρονική εφημερίδα:

Ο κονδυλοφόρος, 2 Οκτ. 2015, www.kondiloforos.gr

Στις 29 Σεπτεμβρίου ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας (ΣΔΓ) πραγματοποίησε εκδήλωση στην οποία έκανε απολογισμό για τη δράση του, η οποία αφορά τη «Συμβολή στην καταπολέμηση των στερεοτύπων λόγω φύλου όπως παρουσιάζονται στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης».

Στην εκδήλωση απνύθυνα χαιρετισμό η Λιλή Κου-

ράκου, Πρόεδρος του ΣΔΓ, η Γενική Γραμματέας Ισότητας Φύλων, Φωτεινή Κούβελα και η Μαρία Στρατηγάκη, Αντιδήμαρχος της Αθήνας. Ομιλίες έκαναν η Λάουρα Μαρράτου-Αλιπράντη, Αντιπρόεδρος του ΣΔΓ, η Χαρά Καραγιαννοπούλου, ειδ.Γραμματέας του ΣΔΓ, η Ευριδίκη Τσέλιου, ειδική επιστήμονας, ο Παναγιώτης Τσοχιάς, δημοσιογράφος, ο Θεόδωρος Καρχής, συγγραφέας, δημοσιο-

γράφος, η Μαριάννα Ψύλλα, Αν.Καθηγήτρια Παντείου, η Ειρήνη Φερέτη, Αντιπρόεδρος του ΣΔΓ και η Ιωάννα Αθανασάτου, Νομικός.

Να σημειώσουμε πως όλες οι παρουσιάσεις προκάλεσαν το ενδιαφέρον όσων παρευρέθηκαν στη συγκεκριμένη εκδήλωση, πως το θέμα των Μ.Μ.Ε. σε σχέση με τα στερεότυπα των Φύλων είναι ένα ακανθώδες ζήτημα και χρειάζονται δράσεις, όπως αυτές που έχει αναλάβει ο ΣΔΓ για να βελτιωθούν τα πράγματα σε σχέση με αυτά που επικρατούν για την εικόνα και τις αντιλήψεις για τους ρόλους των δύο φύλων. Ο αριθμός αυτών που ήρθαν και παρακολούθησαν τη συγκεκριμένη εκδήλωση δεν ήταν λίγος, όμως υπάρχει περιθώριο να γίνουν

κοινωνικοί και άλλοι αυτών που παρουσιάζει ο ΣΔΓ, μιας και στοχεύουν σε μια καλύτερη ποιότητα ζωής και για τα δύο φύλα. Συμπερασματικά, επειδή ο ΣΔΓ έχει αποδείξει πως τα καταφέρνει στα δύσκολα, ως εφημερίδα τον προτρέπουμε να χρησιμοποιήσει όλα τα στελέχη του ώστε να κάνει άνοιγμα στην κοινωνία και μέσα από εκημευμένες παρουσιάσεις να αγκαλιάσει κοινωνικά στρώματα που δεν έχουν παρακολουθήσει τις δράσεις του. Εξάλλου, πριν λίγους μήνες με την βράβευση δύο γυναικών εκπαιδευτικών που δίνουν αγώνα να εκπαιδεύσουν παιδιά σε υποβαθμισμένες περιοχές έδειξε πως αφουγκράζεται τα προβλήματα που αφορούν όλα τα κοινωνικά στρώματα..

Εκδήλωση/Δημόσιος Διάλογος

«Στερεότυπα λόγω φύλου: Βοηθούν τα Μ.Μ.Ε. στην εξάλειψή τους ή τα αναπαράγουν»

Κόρινθος 27 Σεπτεμβρίου 2015

Στο πλαίσιο του προγράμματος: «Συμβολή στην καταπολέμηση των στερεοτύπων λόγω φύλου όπως παρουσιάζονται στα Μ.Μ.Ε.» την Κυριακή 27 Σεπτεμβρίου 2015 πραγματοποιήθηκε εκδήλωση με θέμα: «Στερεότυπα λόγω φύλου: Βοηθούν τα Μ.Μ.Ε. στην εξάλειψή τους ή τα αναπαράγουν». Η εκδήλωση έγινε στην Κόρινθο στο Κέντρο Πολιτισμού, Αθλητισμού και Περιβάλλοντος του Δήμου Κορινθίων, Πυθαρνίου 84 στην αίθουσα MediaLab.

Αρχικά μίλησε η Πρόεδρος του ΣΔΓ, θέτοντας τους κρίσιμους προβληματισμούς και στόχους του προγράμματος, η Αντιπρόεδρος του ΣΔΓ, Λάουρα Μαράτου-Αλιπράντη, παρουσίασε αναλυτικά το Σχέδιο Δράσης και τον Οδηγό που εκπονήθηκε για την καταπολέμηση των στερεοτύπων και τέλος, η Ειρήνη Φερέτη, Αντιπρόεδρος του ΣΔΓ ανέπτυξε το θέμα: Βία κατά των γυναικών και ΜΜΕ. Ακολούθησαν τοποθετήσεις και συζήτηση.

Η εξάλειψη των έμφυλων στερεοτύπων και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας /ΜΜΕ

Μετάφραση: Λάουρα Μαράτου-Αλιπράντη,
Δρ Κοινωνιολογίας, Β' Αντιπρόεδρος του ΣΔΓ

Εισαγωγή

Η Νέα Στρατηγική της ΕΕ για την Ισότητα των Φύλων για την περίοδο μετά το 2015 αποτέλεσε το αντικείμενο συζήτησης σεμιναρίου που διοργανώθηκε το Σεπτέμβριο του 2014 από το Γ' Τμήμα Πολιτικής (Policy Department C) για τα Δικαιώματα των Πολιτών και τις Συνταγματικές Υποθέσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, σε συνέχεια σχετικού αιτήματος της Επιτροπής Ισότητας των Φύλων και Δικαιωμάτων των Γυναικών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (FEMM Committee). Στόχος του σεμιναρίου ήταν η ανάλυση και η διατύπωση συστάσεων για τις παρεμβάσεις που πρέπει να υλοποιήσουν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ε.Ε.) καθώς και άλλοι ευρωπαϊκοί φορείς πριν το 2020, προκειμένου να βελτιωθεί η θέση των γυναικών και να επιτευχθεί η ισότητα των φύλων. Όπως επισημάνθηκε, οι δράσεις και οι πρωτοβουλίες που οφείλουν να

σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν η Επιτροπή και οι άλλοι φορείς αφορούν τους εξής επτά τομείς: α) ένταξη της διάστασης της ισότητας των φύλων σε όλες τις πολιτικές, β) θεσμικοί μηχανισμοί, για την αξιολόγηση και την παρακολούθηση της προόδου της ισότητας των φύλων καθώς και την κατανομή πόρων για πολιτικές ισότητας των φύλων, γ) η οικονομική ανεξαρτησία των γυναικών και η θέση τους στην αγορά εργασίας, δ) άδεια μητρότητας, άδεια πατρότητας, γονική άδεια, άδεια ανατροφής και μη αμειβόμενη φροντίδα, ε) γυναίκες στην πολιτική και στα κέντρα λήψης αποφάσεων στ) αξιοπρέπεια, ακεραιότητα και εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών, ζ) εξάλειψη των έμφυλων στερεοτύπων στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης/ΜΜΕ καθώς και η) διαστάσεις του φύλου στις εξωτερικές υποθέσεις και την αναπτυξιακή συνεργασία.

Τα Πρακτικά του σεμιναρίου εκδόθηκαν το 2014 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (European Parliament), Policy

Department C, (2014), *A new strategy for gender equality post 2015/Μια νέα στρατηγική για την ισότητα των φύλων μετά το 2015*, Brussels¹.

Στη συνέχεια παρατίθεται σε ελληνική μετάφραση το 3ο Κεφάλαιο (σελ. 22-25) του βιβλίου των πρακτικών που αφορά την εξάλειψη των έμφυλων στερεότυπων στα Μέσα

Μαζικής Ενημέρωσης/ΜΜΕ. Το ζήτημα αυτό αποτέλεσε εξάλλου το θέμα του Σχεδίου Δράσης που υλοποίησε ο ΣΔΓ κατά την περίοδο 2013-2015 και για τον λόγο αυτό το δημοσιεύουμε το κεφάλαιο αυτό σε μετάφραση.

3.1 Το πλαίσιο των στερεότυπων λόγω φύλου

Ένας ευρύτατα αποδεκτός ορισμός σχετικά με τα στερεότυπα (που έχει υιοθετηθεί από την αρμόδια επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Ισότητα των Φύλων και την Ενίσχυση των Γυναικών/UN Women) αναφέρει ότι «**τα στερεότυπα βασίζονται σε κοινωνικά κατασκευασμένες αντιλήψεις, πρακτικές και πεποιθήσεις**», οι οποίες αποτελούν συχνά πολιτισμικές και θρησκευτικές αντιλήψεις ενώ αντανακλούν σχέσεις εξουσίας. Είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι τα στερεότυπα δεν είναι εκ προοιμίου/ εκ φύσεως αρνητικά, αλλά επειδή αποτελούν παραδοχές, οι οποίες δεν λαμβάνουν υπόψη τους τις προσωπικές και έμφυτες ικανότητες ενός ατόμου καθώς και τις ευκαιρίες και το κοινωνικό περιβάλλον, τείνουν να γίνονται προκαταλήψεις.

Πρόσφατες έρευνες που διεξήχθησαν στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης/ ΕΕ έχουν αναδείξει συστηματικά ότι από τη μια μεριά παρατηρείται μια συνεχής υποεκπροσώπηση των γυναικών σε ανώτερες και εξειδικευμένες θέσεις σε ενημερωτικά προγράμματα και ντοκιμαντέρ των οργανισμών ΜΜΕ (Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας), και από την άλλη μεριά παρατηρείται αυξανόμενη προβολή «σεξουαλικοποιημένων» εικόνων των γυναικών στη διαφήμιση. Εξάλλου, τα έμφυλα στερεότυπα σπάνια λειτουργούν από μόνα τους και συνήθως συνδέονται και αναπαράγονται περαιτέρω μέσω της φύλης, της ηλικίας, της σεξουαλικής προτίμησης, της κοινωνικής τάξης/θέσης και κάποιας ειδικής ικανότητας του ατόμου. Η παρούσα μελέτη εστιάζει στον καταλυτικό ρόλο που θα μπορούσε να παίξει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ) στο ζήτημα της εξάλειψης των στερεότυπων λόγω φύλου στα ΜΜΕ, γνωρίζοντας ότι αυτό αποτελεί απλά μόνο ένα μέρος της γενικής εικόνας του προβλήματος. Η διαδικασία χάραξης πολιτικής θα πρέπει επίσης να αναδείξει τις πολλαπλές προκαταλήψεις που υφίστανται οι γυναίκες σε διάφορους τομείς και καταστάσεις.

1. European Parliament (2014), Policy Department C on Citizen's Rights and Constitutional Affairs, *A new strategy for gender equality post 2015*, Brussels. Available at: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/509984/IPOL_STU%282014%29509984_EN.pdf

3.2 Έμφυλα στερεότυπα και ΜΜΕ: ένα ζήτημα για δράση

Τα έμφυλα στερεότυπα στα ΜΜΕ επιβεβαιώνουν ότι οι πεποιθήσεις και οι προκαταλήψεις για τους ρόλους των γυναικών και των ανδρών, διαπερνούν κάθε τομέα της κοινωνίας, από την εργασία και την εκπαίδευση μέχρι τη διαμόρφωση της νομοθεσίας, γεγονός το οποίο μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις για την ΕΕ σε διάφορα επίπεδα. Πρώτον, τα αρνητικά στερεότυπα εμποδίζουν τα άτομα να εκπληρώσουν τις προσδοκίες τους, περιορίζοντας τις επιλογές και τις ευκαιρίες τους, πράγμα το οποίο με τη σειρά του επηρεάζει αρνητικά τις στρατηγικές της Ε.Ε. για την οικονομική ανάπτυξη και την επίτευξη της Ενιαίας Αγοράς. Ειδικότερα, οι διαφοροποιημένες επαγγελματικές επιλογές και πορείες των ανδρών και των γυναικών, μπορούν να ενισχυθούν από πολιτικές που βασίζονται στα έμφυλα πρότυπα που αναπαράγουν τα ΜΜΕ σχετικά με τους ρόλους των γυναικών και των ανδρών, τόσο στην εργασία όσο και στην ιδιωτική ζωή. ορισμένα επαγγέλματα προβάλλονται συχνά από τα ΜΜΕ ως εκ προοιμίου γυναικεία και άλλα ως εκ προοιμίου ανδρικά. Αυτό φαίνεται και στην υπο-εκπροσώπηση των γυναικών στις φυσικές επιστήμες ή στη μηχανική και αντίστοιχα στην υπο-εκπροσώπηση των ανδρών στους τομείς της νοσηλευτικής, των επαγγελματιών υγείας και της εκπαίδευσης.

Δεύτερον, η ύπαρξη στερεότυπων αποτελεί μια απ τις βασικές αιτίες της ανισότητας μεταξύ των δυο φύλων, επηρεάζοντας έτσι αρνητικά την ευρύτερη ατζέντα της ΕΕ για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Ακόμη, οι διάφορες νομοθετικές πρωτοβουλίες και πολιτικές που προωθούνται από πλευράς Ε.Ε. πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους περισσότερο τα καθαυτά στερεότυπα παρά τα απτά στοιχεία και συνεπώς όλες οι νομοθετικές και μη νομοθετικές δράσεις να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, όπως τη βιώνουν τα άτομα. Τέλος, τα έμφυλα στερεότυπα, μπορεί να αποτελέσουν τη βάση –η ακόμη και μια δικαιολογία– για την άσκηση βίας κατά των γυναικών. Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί το γεγονός ότι ορισμένοι τομείς της βιομηχανίας της διαφήμισης χρησιμοποιούν εικόνες βίας κατά των γυναικών, συχνά σεξουαλικής φύσης, για την προώθηση των πωλήσεων των προϊόντων τους.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ) έχουν εκπονήσει τα τελευταία χρόνια πολλές Εκθέσεις και Μελέτες σχετικά με το ρόλο της ΕΕ στην εξάλειψη έμφυλων στερεότυπων, όπως αυτά παρουσιάζονται στα ΜΜΕ². Ακόμη, το Συμβούλιο της Ευρώπης (Council of Europe) έχει αναπτύξει σημαντική δραστηριότητα στον τομέα αυτό, ενώ η εκπόνηση σχετικών μελετών από το ΕΙΓΕ (European Institute for Gender Equality) που αποτελεί ευ-

2. Οι μελέτες του ΕΙΓΕ είναι διαθέσιμες στο: <http://eige.europa.eu/content/gender-stereotypes>. European Parliament (2012), *Report on Eliminating Gender Stereotypes in the EU*, 2012/2116(INI), European Commission (2010), Advisory Committee on Equal Opportunities for Equal Opportunities for Women and Men, Opinion on "Breaking Stereotypes in the Media", . Available at: <http://ec.europa.eu/justice/gender>

ρωπαϊκό φορέα για την προώθηση της ισότητας των φύλων, αναδεικνύουν την ολοένα αυξανόμενη συναίνεση για την ανάγκη ανάληψης δράσης στον τομέα αυτό. Κατά συνέπεια, η εξάλειψη των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ, θα πρέπει να συμπεριληφθεί στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής της ΕΕ για την ισότητα των φύλων που σχεδιάζεται για την περίοδο 2015-2020.

3.3 Προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσουν οι δράσεις της Ε.Ε. για την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ

Αν και υπάρχουν σαφείς λόγοι για την ανάγκη παρέμβασης της Ε.Ε., σχετικά με την αντιμετώπιση των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ, οι δράσεις που θα ληφθούν πρέπει να προσαρμοστούν στο δύσκολο πλαίσιο λειτουργίας των οργανισμών των ΜΜΕ καθώς και στις ποικίλες πολιτισμικές αντιλήψεις που επικρατούν για τους ρόλους των δυο φύλων στα των κράτη-μέλη. Όσον αφορά το προηγούμενο σημείο, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι σε πολλά κράτη-μέλη δεν συνηθίζεται η παρέμβαση του κράτους στον τομέα της ενημέρωσης (των ΜΜΕ) και επομένως η λήψη δεσμευτικών μέτρων ενδέχεται να μην αποτελέσει πάντοτε τον κατάλληλο τρόπο αντιμετώπισης. Επιπλέον, κάθε δράση θα πρέπει να υλοποιείται σε πλήρη εναρμόνιση με το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης, το οποίο εμπεριέχεται μεταξύ άλλων στο Άρθρο 11 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ευρύ φάσμα των εργαλείων και των μηχανισμών που χρησιμοποιούνται για την ένταξη της διάστασης της του φύλου σε όλους τους τομείς, μπορεί να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο: η χρήση ήπιων μέτρων, όπως ο προσδιορισμός συγκεκριμένων στόχων και οι εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, μπορούν να προσφέρουν μια πιο αποδοτική ρυθμιστική επιλογή.

Πράγματι, πολλές από τις επιτυχημένες ενέργειες που έχουν υλοποιηθεί για την ένταξη της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές, έχουν γίνει μέσω της χρήσης ήπιων μέσων, ως συμπληρωματικών μέσων στις πιο «ισχυρές» νομοθετικές δράσεις/παρεμβάσεις. Επιπλέον, οποιαδήποτε ενέργεια υλοποιηθεί σχετικά με την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ δεν θα πρέπει να επιβάλει κάποιο συγκεκριμένο ιδεατό πολιτιστικό πρότυπο για τους ρόλους των δύο φύλων, καθώς αυτό μπορεί να μην γίνει αποδεκτό από όλα τα κράτη-μέλη. Είναι επίσης σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι η ισότητα των δυο φύλων βρίσκεται σε διαφορετικά επίπεδα και υλοποιείται με διαφορετικά μέσα στο πλαίσιο των χωρών- μελών της ΕΕ. Προσφέροντάς επομένως στα κράτη-μέλη ένα φάσμα επιλογών στο πλαίσιο ενός υποστηρικτικού, συντονιστικού και εκπαιδευτικού ρόλου, θα τους δοθεί η δυνατότητα να επιλέξουν τις πιο κατάλληλες και αποτελεσματικές ενέργειες που θα συμβάλουν στη εξάλειψη των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ.

3.4 Η χρήση της ένταξης της διάστασης του φύλου ως τρόπος αντιμετώπισης των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ

Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι τα εργαλεία που παρέχει η πολιτική ένταξης της διάστασης του φύλου είναι κατάλληλα για τη δημιουργία ενός πλαισίου αντιμετώπισης των έμφυλων στερεοτύπων, ιδιαίτερα αυτών που υπάρχουν στα ΜΜΕ. Στη συνέχεια προτείνονται τέσσερις βασικές παρεμβάσεις που θα μπορούσε να κάνει η Ε.Ε. σε μια μελλοντική στρατηγική της στον τομέα αυτό:

3.4.1 Αξιοποίηση των ήδη υπάρχοντων θεσμικών πλαισίων

Η ΕΕ δε διαθέτει καμία άμεση αρμοδιότητα να ρυθμίζει την προβολή και τη χρήση των έμφυλων στερεοτύπων στα ΜΜΕ. Ωστόσο, είναι αρμόδια για τη ρύθμιση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς καθώς και για την εξάλειψη των ανισοτήτων και την προώθηση της ισότητας των φύλων σε όλες τους τομείς δράσης της (Άρθρο 8, ΣΛΕΕ). Το γεγονός αυτό, θα μπορούσε να συμβάλει στη δημιουργία ευρωπαϊκών προτύπων για τις υπηρεσίες των ΜΜΕ και το υλικό που προβάλλεται σε αυτά, ξεπερνώντας έτσι τον κίνδυνο που διατρέχουν τα κράτη μέλη να προκαλέσουν αναταραχές στη λειτουργία της ενιαίας αγοράς, εάν επιδιώξουν να δράσουν μονομερώς στον τομέα αυτό. Για παράδειγμα, η απαγόρευση χρήσης εικόνων γυναικών που υφίστανται σεξουαλική βία στις διαφημίσεις των περιοδικών σε ένα κράτος-μέλος Α, θα μπορούσε να αποτελέσει εμπόδιο για την ελεύθερη διακίνηση των περιοδικών που περιέχουν τέτοιου είδους διαφημίσεις για ένα άλλο κράτος-μέλος Β όπου, ενδεχομένως να μην προβλέπεται τέτοια απαγόρευση. Κατά συνέπεια, οι προσπάθειες που πραγματοποιεί ένα κράτος-μέλος για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, χωρίς την παρέμβαση της Ε.Ε., μπορούν να δημιουργήσουν νομικής φύσεως ζήτημα, ως ασύμβατες με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για την ελεύθερη διακίνηση. Ένας κατάλληλος τρόπος αντιμετώπισης από πλευράς Ε.Ε., θα ήταν η θέσπιση υψηλών κοινών προτύπων για την προβολή των δύο φύλων στη διαφήμιση σε όλη την Ε.Ε., μέσω δεσμευτικών μέτρων. Η ενέργεια αυτή θα κινητοποιούσε επομένως τα κράτη μέλη να ανταποκριθούν ταυτόχρονα τόσο στις δεσμεύσεις τους σχετικά με τη λειτουργία όσο και στις δεσμεύσεις τους για την ισότητα των φύλων. Γενικότερα, προτείνεται ότι η ένταξη της διάστασης του φύλου στη λειτουργία της ενιαίας αγοράς θα μπορέσει να λειτουργήσει ως απόδειξη ότι η νομοθεσία που λαμβάνει υπόψη της τη διάσταση του φύλου στη λειτουργία του χώρου των ΜΜΕ, εγγυάται και τη λήψη των κατάλληλων μέτρων για την εξάλειψη των έμφυλων στερεοτύπων.

3.4.2 Αξιοποίηση όλων των 'εργαλείων' για την ένταξη της διάστασης του φύλου σε όλες τις πολιτικές

Η ένταξη της διάστασης φύλου σχετίζεται με ένα ευρύ φάσμα δράσεων οι οποίες περιλαμβάνουν τόσο "ισχυρές"

όσο και πιο "ήπιες" παρεμβάσεις, συγκεκριμένες νομοθετικές παρεμβάσεις, , θέσπιση συγκεκριμένων στόχων, διάδοση καλών πρακτικών/ έρευνα και συλλογή δεδομένων και στοιχείων, εκπαίδευση-επιμόρφωση, εκστρατείες ευαισθητοποίησης και δράσεις ενημέρωσης. Ο πολύπλοκος χαρακτήρας και οι πολιτιστικές ιδιαιτερότητες των έμφυλων στερεοτύπων, και ο αντίκτυπός τους, σε συνδυασμό με τη φύση των ρυθμίσεων που έχουν υιοθετήσει τα κράτη-μέλη για τη λειτουργία των ΜΜΕ απαιτεί μια προσεκτικά σχεδιασμένη στρατηγική η οποία δεν θα βασίζεται μόνο σε μια κανονιστική προσέγγιση, αλλά θα αξιοποιεί αποτελεσματικά όλα τα διαθέσιμα εργαλεία για την ένταξη της διάστασης του φύλου. Σε συνέχεια έρευνας της σχετικής βιβλιογραφίας, θα μπορούσε να προταθεί η υλοποίηση των ακόλουθων δράσεων :

Δημιουργία "ομάδας παρακολούθησης" της λειτουργίας των ΜΜΕ

Το 2010 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε τη σύσταση μιας ευρωπαϊκής ομάδας για την παρακολούθηση του πλαισίου και του τρόπου λειτουργίας των ΜΜΕ, η οποία να περιλαμβάνει ειδικό τμήμα για την ισότητα των φύλων. Προτάθηκε ότι αυτό το όργανο θα λειτουργεί σύμφωνα με κοινά ευρωπαϊκά κριτήρια/πρότυπα που έχουν θεσπιστεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο σχετικά με τους ορισμούς των προσβλητικών εικόνων και του σεξισμού. Παράλληλα, θα λαμβάνει υπόψη του σχετικά παράπονα που έχει υποβάλει το κοινό. Η επιτροπή αυτή επίσης θα μπορούσε να έχει και άλλες αρμοδιότητες, οι οποίες θα λειτουργούσαν υποστηρικτικά για τα επιπλέον εργαλεία ένταξης της διάστασης του φύλου: για παράδειγμα το συντονισμό μιας κεντρικής βάσης καλών πρακτικών, η οποία να παρέχει εκπαιδευτικό και επιμορφωτικό υλικό καθώς και να επιβλέπει τη συγκέντρωση υλικού και της έρευνας.

Αύξηση της παρουσίας γυναικών σε ανώτερες θέσεις στους οργανισμούς των ΜΜΕ

Ενώ η εκπροσώπηση των γυναικών στους οργανισμούς των ΜΜΕ είναι σχετικά καλή, οι γυναίκες δεν εκπροσωπούνται επαρκώς στις ανώτερες θέσεις στο επίπεδο λήψης αποφάσεων. Όπως έχει επισημανθεί, η ισόρροπη παρουσία των γυναικών στις διευθυντικές θέσεις στους οργανισμούς των ΜΜΕ, θα παίξει σημαντικό ρόλο στη σταδιακή εξάλειψη των στερεοτύπων λόγω φύλου. Για παράδειγμα, η νομοθεσία της Αυστρίας έχει θέσει ως συγκεκριμένο στόχο το ποσοστό 45% για την εκπροσώπηση και συμμετοχή των γυναικών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων της Αυστριακής Εταιρίας Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης

Εκπαίδευση και εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού

Αποτελεί κοινή παραδοχή ότι τα άτομα που έχουν προσλάβει και αναπτύξει από την παιδική τους ηλικία

θετικά έμφυλα πρότυπα, έχουν ελάχιστες πιθανότητες να ενστερνιστούν αρνητικά πρότυπα αργότερα στη ζωή τους. Επιπλέον, είναι ιδιαίτερα σημαντικό τα παιδιά, ιδιαίτερα τα αγόρια, να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένα ώστε να αντιμετωπίζουν με τον κατάλληλο τρόπο την προβολή εικόνων γυναικών που υφίστανται σεξουαλική βία. Αν και η ΕΕ δεν μπορεί να επηρεάσει το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών των κρατών-μελών, μπορεί να συμβάλει καταλυτικά μέσω της ανταλλαγής καλών πρακτικών στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εντοπίσει μεγάλο αριθμό θετικών πρωτοβουλιών για την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των πολιτών, οι οποίες θα μπορούσαν να διαδοθούν σε όλη την Ευρώπη με σκοπό την προώθηση θετικών και ρεαλιστικών προτύπων των γυναικών και των ανδρών στα ΜΜΕ.

Ενίσχυση διαλόγου με όλους τους αρμόδιους φορείς

Για την καλύτερη αντιμετώπιση των πολιτισμικών αντιλήψεων των έμφυλων στερεοτύπων κρίνεται απαραίτητη η πιο ενεργός συμμετοχή όλων των αρμοδίων φορέων του χώρου των ΜΜΕ. Το ΕΙΓΕ έχει επισημάνει την πρόοδο που έχει σημειώσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην προσπάθεια ένταξης των φορέων του ΜΜΕ στον πολιτικό διάλογο που διεξάγεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η διαδικασία αυτή θα πρέπει να συνεχιστεί στο πλαίσιο των προσπαθειών για την εξάλειψη των έμφυλων στερεοτύπων. Επίσης, στο πλαίσιο της προσπάθειας αυτής, θα πρέπει να συμπεριληφθούν ενώσεις εργοδοτών, επαγγελματικά σωματεία, ομοσπονδίες και εμπορικά επιμελητήρια, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα έμφυλα στερεότυπα στα ΜΜΕ, μέσω της αξιοποίησης πρακτικών που εφαρμόζονται σε αυτούς τους χώρους εργασίας. Τέλος, οι φορείς θα πρέπει επίσης να συμμετάσχουν ενεργά στη διαδικασία διαμόρφωσης πολιτικής, καθώς διαθέτουν πληθώρα στοιχείων σχετικά με την καταπολέμηση των στερεοτύπων λόγω φύλου.

3.4.3 Συνεχής χρήση της διττής προσέγγισης

Σύμφωνα με τη «διττή» προσέγγιση οι πρωτοβουλίες και τα προγράμματα που σχεδιάζονται και στοχεύουν στην ενίσχυση της ισότητας των φύλων, θα πρέπει να συμπληρώνονται από μια δια-τομεακή στρατηγική όπου η θέση των γυναικών και των ανδρών, θα λαμβάνεται υπόψη στον σχεδιασμό κάθε πολιτικής της Ε.Ε.. Μια βασική πτυχή αυτής της προσέγγισης είναι ότι πρέπει να διασφαλίζεται πως όλες οι πολιτικές που αφορούν όλους τους τομείς δράσεις της η Ε.Ε. βασίζονται σε πραγματικά-τεκμηριωμένα δεδομένα και όχι σε στερεότυπα. Η Ε.Ε. επομένως, παίξει σημαντικό ρόλο στον συντονισμό και τη χρηματοδότηση της έρευνας που αφορά την επίδραση των στερεοτύπων λόγω φύλου σε ένα ευρύ φάσμα τομέων πολιτικής.

Σύνοψη-Βασικά Ευρήματα

- Το ζήτημα των στερεοτύπων λόγω φύλου αποτελεί ένα σημαντικό θέμα για την ΕΕ (Ευρωπαϊκή Ένωση) καθώς τα αρνητικά στερεότυπα εμποδίζουν τα άτομα να εκπληρώσουν τις προσδοκίες τους, περιορίζοντας τις επιλογές και τις ευκαιρίες τους και ως εκ τούτου επηρεάζουν αρνητικά την υλοποίηση των οικονομικών στρατηγικών της ΕΕ (Ευρωπαϊκής Ένωσης).
- Τα στερεότυπα ενδέχεται να λειτουργήσουν αρνητικά απειλώντας ακόμη και για την εφαρμογή των νόμων που έχουν θεσπιστεί κατά των διακρίσεων καθώς και άλλων

πολιτικών της ΕΕ, δημιουργώντας ένα πλαίσιο λήψης αποφάσεων βάσει στερεοτύπων και όχι βάσει πραγματικών δεδομένων.

- Η διττή στρατηγική για την επίτευξη της ισότητας των φύλων παρέχει στην Ε.Ε. ένα ευρύ φάσμα εργαλείων για την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων που αποτελείται από Οδηγίες και Κανονισμούς σε τομείς όπου τα στερεότυπα λόγω φύλου διακυβεύουν την αποτελεσματικότητα της Ενιαίας Αγοράς μέχρι τη διάδοση καλών πρακτικών και την εκπόνηση ερευνών που στοχεύουν στην καλύτερη κατανόηση των συνεπειών των στερεοτύπων καθώς και των προσπαθειών για την αντιμετώπισή τους.

Από την εκδήλωση στην Κόρινθο, η Πρόεδρος του ΣΔΓ, Λ. Κουράκου και οι Αντιπρόεδροι Λ. Μαράτου - Αλιπράντη και Ε. Φερέτη

Η Πρόεδρος και οι Αντιπρόεδροι με την Βουλευτή Μαρία Θελερίτη

ΒΙΒΛΙΑ ΒΙΒΛΙΑ ΒΙΒΛΙΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κούλα Κασιμάτη, "ΣΜΥΡΝΗ: ΤΑ ΜΕΙΖΟΝΑ ΚΥΘΗΡΑ"

του Ιορδάνη Ψημμένου

(Από την παρουσίαση του βιβλίου στην Ένωση Σμυρναίων, Ιούλιος 2015)

Τα Είναι μεγάλη μου τιμή να παρευρίσκομαι σήμερα εδώ παρουσιάζοντας, ελπίζω με επάρκεια, την πρόσφατη μελέτη της ομότιμης καθηγήτριας του Παντείου Πανεπιστημίου Κούλας Κασιμάτη με τίτλο «Σμύρνη: τα μείζονα Κύθηρα».

Αυτό το πόνημα έρχεται να συμπληρώσει πολλά κενά στην υπάρχουσα ιστορική και κοινωνιολογική διερεύνηση της Μετανάστευσης και της κοινωνικής στρωμάτωσης και κινητικότητας στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, και θεωρώ ότι αποτελεί οδηγό σε όλους μας και ειδικότερα σε εμάς τους νεότερους για πώς μελετάμε αυτά τα ζητήματα.

Το βιβλίο έχει πολλές πλευρές: την ιστορική, κοινωνιολογική, ανθρωπολογική και εθνολογική διάσταση. Όμως πιστεύω ότι όπως κάθε μελέτη τρία είναι τα βασικά ερωτήματα που θα πρέπει να διατυπώσουμε για να προσεγγίσουμε τη συμβολή του πονήματος στην Ελληνική και διεθνή επιστημονική σκέψη. Αυτά τα ερωτήματα αφορούν συγκεκριμένα: α) *πρώτο*, τη μεταναστευτική ροή από τα Κύθηρα στη Σμύρνη, β) *δεύτερο*, τι αναδεικνύει αυτή για τη μελέτη της *κοινωνικής στρωμάτωσης και κινητικότητας* των μεταναστών, και γ) *τρίτο*, πώς αυτή η παραπάνω μελέτη πραγματοποιείται, *τι μας διδάσκει για τη μεθοδολογική προσέγγιση της μετανάστευσης και την ερμηνεία* αυτής από *τα ίδια τα υποκείμενα*.

Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, αυτό της Μεταναστευτικής ροής από τα Κύθηρα στη Σμύρνη, αυτό που διέπει τη μελέτη από την αρχή ως το τέλος είναι ότι: η ροή αυτή αποτελεί μέρος ενός *συστήματος Μετανάστευσης* που αν και ομοιάζει, διαφέρει από την Μετανάστευση στην Αίγυπτο ή άλλα μέρη. Το ταξίδι της Μετανάστευσης ξεκινά όπως αναφέρει και ο Μανώλης Τριανταφυλλίδης στους *Έλληνες της Αμερικής*, σε ένα τόπο στενό, με δημογραφικά, κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά που σπρώχνουν ειδικότερα την εργατική τάξη στο να φύγει και να βρει λύσεις στα μεγάλα προβλήματα επιβίωσης και κοινωνικής εξέλιξης. Η *αγροτική οικονομία* των Κυθέρων κυριαρχεί και στον τομέα οργάνωσης των οικογενειών και όπως έχουν εντοπίσει και οι ιστορικές κλασικές μελέτες των Chayanov και Lucassen, σπρώχνουν μέσα στα πλαίσια του κύκλου ζωής και παραγωγής – κατανάλωσης γυναίκες, παιδιά και νέους άντρες στην εποχική ή μόνιμη εγκατάσταση τους σε νέους τόπους. Την περίοδο 1814-1864 55% που έφυγε για τη Σμύρνη ανήκε στις ομάδες ηλικιών 20-29 και 30-39 ετών ενώ, όπως ανα-

φέρει η κ. Κασιμάτη 13% του πληθυσμού των μεταναστών βρισκόταν τότε σε μικρότερες ηλικίες, 12 έως 13 ετών, δηλώνοντας ότι *αναγκάζονται οι οικογένειες να στέλνουν τα παιδιά τους σε τόσο μικρή ηλικία στην ξενιτιά για να σταδιοδρομήσουν εκεί* (σελ. 124).

Ο τόπος των Κυθέρων δεν ήταν μόνο στενός γιατί δεν υπήρχαν δουλειές και αρκετοί πόροι για να θρέψουν τις οικογένειες αλλά δεν υπήρχαν και οι κατάλληλες κοινωνικές συνθήκες για την κινητικότητα των ανθρώπων εντός του τόπου. Ο τόπος, για την Κούλα Κασιμάτη, έχει ιδιαίτερη σημασία για τη μετανάστευση αφού συνδέεται άμεσα με τις καλλιέργειες και άλλες μορφές εργασίας οι οποίες συνδέονται με τα νοικοκυριά, τις εκτεταμένες οικογένειες, την οργάνωση τους και τις προσδοκίες των μελών τους. Ο τόπος, το χωριό έχει όνομα και η μεταναστευτική ροή είναι συνδεδεμένη με το όνομα αυτό και αποκτά σημασία γιατί μας δείχνει ότι αναπτύσσεται μια δικτυακή μετανάστευση όπως συνέβη σε πολλές περιπτώσεις και στις σύγχρονες μεταναστευτικές ροές στην Ελλάδα από τις χώρες της πρώην σοσιαλιστικής Ευρώπης και ειδικότερα από την Αλβανία.

Αυτές οι κοινωνικές συνθήκες δημιουργούνται τον καιρό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και με τη Γαλλική και Αγγλική κυριαρχία στο νησί των Κυθέρων όπου αναπτύσσονται ιδιαίτερες σχέσεις με περιοχές της Μικράς Ασίας όπως η Σμύρνη, για την ανάπτυξη ενός διαμεσολαβητικού εμπορικού κέντρου μεταφοράς αγαθών και υπηρεσιών προς τη Δύση. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο: *Η Σμύρνη* (ήδη από τον 18^ο αιώνα μετατρέπεται όπως αναφέρει η Κούλα Κασιμάτη) *σε μια ιδανική πόλη – λιμάνι η οποία δέσποσε στην Ανατολική Μεσόγειο και μαζί με τα λιμάνια της Κωνσταντινούπολης και της Αλεξάνδρειας αποτέλεσαν το τρίγωνο όπου διεκινείτο ο μεγαλύτερος όγκος του εισαγωγικού και εξαγωγικού εμπορίου ανάμεσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, την Ευρώπη και την Άπω Ανατολή...* (σελ. 62). Με τη μη-ανάπτυξη στα χρόνια της αγγλικής κυριαρχίας άλλων μορφών παραγωγής εκτός της αγροτικής, την αύξηση του πληθυσμού το 1853-1864, τη μείωση της αυτοκατανάλωσης ικανή να θρέψει τους ανθρώπους, τις ασθένειες στις καλλιέργειες των αμπελιών και την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου οι άνθρωποι από τα Κύθηρα σπρώχνονται στη μετανάστευση.

Οι αγγλικές αρχές διαμορφώνουν δύο τύπους μετανα-

στευτικής ροής, αυτής που αφορά την *χρονική διάρκεια* (δηλ. βραχεία και μακρά διάρκεια) και αυτή που αφορά τη *μορφή* μετανάστευσης (δηλ. ως κύριο εργατικό δυναμικό, ως συνοδοί, σύζυγοι και παιδιά και ως ανήλικοι μετανάστες υπεύθυνοι των οποίων ήταν οι λεγόμενοι ταχυδρόμοι ή αμανατζήδες για τη μετακίνηση, εργασία και προστασία). Σε αυτά τα πλαίσια έχει μεγάλο ενδιαφέρον η ανάπτυξη της γυναικείας μετανάστευσης η οποία και στο μεγάλο της μέρος αφορά κυρίως την υπηρετική εργασία. Μαθαίνουμε από τη μελέτη ότι στα πρώτα χρόνια σε αυτή την εργασία τοποθετούνται κυρίως άνδρες... ενώ μετά το 1850 πήγαιναν και γυναίκες ως υπηρέτριες σε σπίτια εύπορων Κυθηρίων στη Σμύρνη καθώς στο μεταξύ οι Κυθηριοί μετανάστες είχαν εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες που παρουσίαζε η Σμύρνη για επαγγελματική και κοινωνική προαγωγή (σελ. 130).

Όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα γύρω από την σημασία που έχει το βιβλίο για τη μετανάστευση, την κοινωνική στρωμάτωση και κινητικότητα, πέρα από όσα ειπώθηκαν παραπάνω θα ήθελα να σταθώ σε κάποια σημεία.

Διάβασα αρκετές φορές τη μελέτη της κ. Κασσιμάτη, ίσως όχι όσες έπρεπε, αλλά αυτό που κατάλαβα είναι ότι η κοινωνική στρωμάτωση και κινητικότητα των Κυθηρίων μεταναστών ακολουθεί μια πορεία όπου η ηλικία, οι τόποι εγκατάστασης και τα κοινωνικά και κοινοτικά δίκτυα αλληλεγγύης παίζουν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των ανθρώπων πέρα της καθ' αυτού απασχόλησης. Η κοινωνική στρωμάτωση εμπλουτίζεται στη Σμύρνη με στοιχεία (όπως αυτό της εθνικότητας ή της επαγγελματικής κοινότητας) που επιτρέπουν στον μεταναστευτικό πληθυσμό την ανέλιξη έξω από τα όρια της οικογένειας του φύλου και της εργασίας στον τόπο καταγωγής ή/και στον τόπο διαμονής. Η διευκόλυνση στη μετανάστευση από τις Αρχές, η εκούσια επιλογή του τόπου κατοίκησης, οι δυνατότητες οικογενειακής συνένωσης, η ανάπτυξη συλλόγων – σωματείων και εθνοτικών μορφών προστασίας και εκπροσώπησης στην κοινωνία παίζουν ένα μεγάλο ρόλο στην πορεία της ζωής των μεταναστών από τα Κύθηρα. Όμως καθ' όλη τη διάρκεια του ταξιδιού αυτού για εμένα τουλάχιστον, καθοριστικά στοιχεία στην κοινωνική εξέλιξη του πληθυσμού στη Σμύρνη αποτέλεσαν η σταθερότητα της διαμονής σε ένα τόπο, η ανάπτυξη σταθερών δομών κοινωνικής υποστήριξης, η δυνατότητα δηλαδή οργάνωσης κοινοτήτων καθώς και η συλλογική οργάνωση της εργασίας και της εκπροσώπησης των εργαζομένων είτε σε σωματεία είτε σε εθνοτικούς συλλόγους. Η κοινωνική στρωμάτωση των Κυθηρίων στη Σμύρνη, διαπιστώνει η μελέτη, διαφοροποιείται ανάλογα με το αν για παράδειγμα κατοικούν στην πόλη ή στα προάστια της Σμύρνης και με τα κοινωνικά δίκτυα.

Η εργασία στα Κύθηρα και τα κοινωνικά δίκτυα στη Σμύρνη παίζουν σημαντικό ρόλο στις επιλογές των Κυθηρίων του τόπου εγκατάστασης. Στα προάστια της Σμύρνης, η πλειονότητα των Κυθηρίων είναι γεωργοί ενώ στην πόλη συγκεντρώνονται κυρίως εργάτες οι οποίοι με την πάροδο των χρόνων δραστηριοποιούνται στο χώρο του εμπορίου ή

γενικά ως επαγγελματίες. Σε σύγκριση με τη μετανάστευση στην Αλεξάνδρεια αυτό που διακρίνει η μελέτη είναι: α) υπερτερούν στην Αλεξάνδρεια (43,6%) τα εμπορικά επαγγέλματα (1880) ενώ στη Σμύρνη τα γεωργικά (51,8%) στο σύνολο του μεταναστευτικού πληθυσμού, β) το ίδιο συμβαίνει και με το υπηρετικό επάγγελμα (17,7% έναντι 9,8% στη Σμύρνη), γ) το αντίθετο συμβαίνει με τα *επιστημονικά επαγγέλματα* όπου όπως παρατηρεί η Κούλλα Κασσιμάτη, το ποσοστό ήταν αρκετά υψηλότερο στη Σμύρνη, πιθανώς λόγω σπουδών και νέων ευκαιριών που δόθηκαν στη δεύτερη γενιά Κυθηρίων στην πόλη της Σμύρνης (σελ. 154). Αυτό που διαπιστώνει η μελέτη γενικότερα είναι ότι αν και στη Σμύρνη ο ελληνισμός συγκεντρώνεται περισσότερο στη μεσαία τάξη οι Κυθηριοί αντιπροσωπεύουν μεγάλα ποσοστά στις επαγγελματικές κατηγορίες των *αγροτών* και *επιστημόνων*, αν δε κρίνουμε από το επάγγελμα του υπηρέτη αυτό που βλέπουμε είναι ότι η Σμύρνη προσφέρει δυνατότητες έξω-επαγγελματικής κινητικότητας και η ηλικία συσχετίζεται με τις επιλογές του επαγγέλματος.

Αυτό όμως που κατά τη γνώμη μου διακρίνει κανείς είναι ότι στην κοινωνική στρωμάτωση και κινητικότητα σημαντικό ρόλο παίζει η συλλογική οργάνωση υπό τη μορφή επαγγελματικών σωματείων και η ίδρυση κοινοτικών συλλόγων, τόσο για την εκπαίδευση, την κοινωνική προστασία όσο και για την πολιτισμική ταυτότητα των Κυθηρίων.

Εισχωρώντας ακόμα παραπάνω στη μελέτη, διακρίνει κανείς ότι το θέμα της κοινωνικής στρωμάτωσης των Κυθηρίων στη Σμύρνη αποκτά όλο και περισσότερο με την πάροδο των χρόνων, μια ταξική – εθνοτική δομή όπου οι Κυθηριοί μετανάστες διακρίνονται ανάμεσα τους σε πολλά επίπεδα της κοινωνικής οργάνωσης και μεταξύ αυτών και άλλων εθνοτήτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού είναι οι γειτονιές και οι κατοικίες που στεγάζονταν καθώς και οι συλλογικές μορφές προστασίας που αναπτύχθηκαν προς τα τέλη του 19^{ου} και αρχές εικοστού αιώνα. Όπως πολύ σωστά αναφέρει η Κούλλα Κασσιμάτη, οι Κυθηριοί δεν άλλαξαν βασικές πτυχές του αξιακού τους συστήματος όμως αυτό εμπλουτίστηκε με την καθιέρωση νέων προτύπων εργασίας, διασκέδασης, τύπων συνάθροισης και μορφών συλλογικής αλληλεγγύης, καθώς και με νέες διαφορές και διακρίσεις ανάμεσα τους.

Ερχόμαστε τώρα στο τρίτο ερώτημα που αφορά τη Μεθοδολογία της μελέτης και τι αναδεικνύει αυτή για την ιστορική και κοινωνιολογική προσέγγιση της μετανάστευσης και της κοινωνικής στρωμάτωσης.

Ίσως αναρωτηθεί κανείς γιατί τα βιβλία για τους Κυθηριούς στην Αίγυπτο και τη Σμύρνη δεν είναι ένα. Η Κούλλα Κασσιμάτη κατά τη γνώμη μου, επιλέγει να αφιερώσει δύο βιβλία στη μετανάστευση των ανθρώπων από τα Κύθηρα τονίζοντας τη σημασία που έχει η *σύγκριση* στην εξέταση ενός θέματος όπως αυτό εδώ και το πόσο μεγάλες διαφορές μπορεί να υπάρχουν μεταξύ του ίδιου τόπου προέλευσης και του τόπου διαμονής.

Το βιβλίο αδιαμφισβήτητα αποτελεί *μελέτη περίπτωσης*

Τι θέλει να μας πει και πώς το κάνει; Οδοιπορούμε σε δύσκολες εποχές για ανθρώπους και λαούς. Εξεληχθήκαμε, αλλά δεν ευτυχίσαμε. Έχουμε επιπροσθέτως μηλεχτεί σε δραματικές αντινομίες, διαφωνίες, προκαταλήψεις. Αποκομμένοι από τις αλλαγές, κινδυνεύουμε να ισοπεδωθούμε. Χρέος του κάθε συγγραφέα σε παρόμοιες εποχές είναι να σταθεί όσο και όπως μπορεί όρθιος, να συγκινήσει για να εμπνεύσει. Η κ. Χιλιαδάκη διαλέγει το αφήγημα για να επικοινωνήσει με απλούς αναγνώστες και την ιστορία για να αντλήσει μνήμες που δεν γερνάνε και δεν πεθαίνουν.

Ξέρει πως η ιστορική αφήγηση έχει τη δύναμη να συνδέσει το σήμερα με το χθες, μεταφέροντας συμπεριφορές, δράσεις, κοινωνικές συνθήκες μιας παλιάς εποχής, κρίνοντας ή συγκρίνοντας, ενισχύοντας ή καταγγέλλοντας ιδέες, αρχές, αξίες, πρόσωπα. Μπορεί να δείξει τις ρίζες ενός τόπου και τα μυστικά νερά που τις θρέφουν. Στην μεταπολεμική Ελλάδα ό,τι έχει σχέση με την πατρίδα εγκαταλείφθηκε σε χέρια φανατικών που την οικειοποιήθηκαν ως έννοια, την χρησιμοποίησαν ως άλλοθι διωγμών, την ευτέλισαν. Εδώ έχουμε μια επαναφορά του πατριωτικού στην φυσική του τροχιά. Η ματιά έρχεται από προοδευτικό χώρο, άρα διαφέρει και ο σκοπός και η ουσία της αναφοράς που κάνει. Οι ηρωίδες εδώ δεν είναι αυταρχικές και απρόσιτες, δεν δικαιώνουν δόγματα, ούτε δικαιολογούν επαναλαμβανόμενες αυθαιρεσίες. Βεβαίως και εκπροσώπησαν εξουσία, ήταν αυτοκράτειρες και οι δύο, αντιπροσωπεύουν (με τις ιδέες και πολιτικές που φθάνουν ως τις μέρες μας) μια ιστορική περίοδο στο μεγαλείο και στα πάθη της. Δεν είναι αλάθητες. Η συγγραφέας τις συνδέει με ηθικές αξίες, κοινωνικές αντιλήψεις, τους δίνει όγκο και σχήμα ζωής. Τις κρίνει για τον τρόπο που ερωτεύοντουσαν, αγαπούσαν, συμβουλεύανε, αντιστεκόντουσαν, υποκύπτανε, πολεμούσαν. Τις κατεβάζει από το βάθρο της ιδεοληψίας και τις προσφέρει ξεπλυμένες από φανατισμούς και υστεροφημίες εκεί όπου ανήκουν, στη χώρα τους. Κάθε μια διαφορετική από την άλλη και οι δυο μαζί, αποκαλύπτουν τα πολλή πρόσωπα της γυναίκας. Αγνότητα και πονηριά. Υποταγή και άρνηση. Επιτηδειότητα, ευφυΐα, θέληση. Σεμνότητα και άμετρα φιλοδοξία.

Η πρώτη, που ο Κώστας Καβάφης στο ομώνυμο ποίημά του τιμά ως «λίαν νοήμονα Κυρίαν Άννα Δαλασσινή» είναι η μητέρα του αυτοκράτορα Αλεξίου Α΄ Κομνηνού, με ενεργό ρόλο στην άνοδο των Κομνηνών στην εξουσία. Ενάρετη και αφοσιωμένη στα παιδιά της, πανέξυπνη, φιλόανθρωπη και αγαπητή στο λαό, πειστική ρήτορας, αναμίχθηκε ενεργά στα κοινά, κατηύθυνε από το προσκήνιο ή το παρασκήνιο τη βυζαντινή διπλωματία, επηρέαζε άμεσα το γιό της στις αποφάσεις του. Έντιμη, λιτή, δίκαιη, μάζεψε τη διαχείριση, αναμόρφωσε τα ήθη του παλατιού. Συν-αυτοκράτειρα για 20 χρόνια, αντιλήφθηκε έγκαιρα, με την οξυδέρκεια που τη χαρακτήριζε πως είχε φτάσει η στιγμή να αποσυρθεί πριν την απομακρύνουν.

Συγκρίνετε με τις σημερινές κυβερνήσεις/εξουσίες για

να απαντήσετε στο «τι θέλει να πει;» η συγγραφέας. Το ύφος γραφής της απαντά επίσης στο ερώτημα «πώς το κάνεις».

Στην Άννα Δαλασσινή η κ. Χιλιαδάκη ακολουθεί καθαρά αφηγηματική γραφή. Η εξιστόρηση έχει ζωντάνια, σύνοψη, θεματική στόχευση, όμως μοιάζει να έρχεται από κάποιον γνωστό της αυτοκράτειρας, που βρίσκεται διαρκώς κοντά της, την ξέρει καλά, του εκμυστηρεύεται τις μύχιες σκέψεις της, έχει την ικανότητα να την κρίνει στα λάθη και στα πάθη. Βεβαίως υπάρχει και το κρυμμένο μήνυμα, αδιόρατο μεν αλλά πολύ συγκεκριμένο σαν υπόδειξη προς εξουσίες και πολίτες για τον τρόπο που μπορεί να ασκηθεί η εξουσία, στο πώς συγκρατείσαι για να μην ζηλιστείς και να μην σε παρασύρει. Παράλληλα λειτουργεί ως υπόμνηση και ως απόδειξη για τη διαχρονική θέση και το ρόλο της Ελληνίδας, τις ικανότητές της στη διαχείριση κρίσεων, την ηγεμονική της παρουσία στην οικογένεια και στην κοινωνία: Αυτοκράτειρα, Μητέρα, Σύζυγος, ντυμένη στην πορφύρα ή ζαλωμένη ενίοτε ξύλα, άλλοτε βόλια και μπαρούτι, στο σπίτι ή στον «πόλεμο με νύφες και μ'αγγόνια». Έξυπνη είναι λοιπόν η επιλογή της κι επικερδής για τον αναγνώστη. Το βιβλίο ζει στην ανάγνωση και ανάγνωση σημαίνει πρώτα κατανόηση και έπειτα σύνδεση ψυχών.

Έξυπνη, όμως είναι η επιλογή έκφρασης και πλοκής και στο δεύτερο βιβλίο της «Αθηναίδα – Ευδοκία και εγώ, η Ευγενία».

Αρχικά αντιμετώπισε, πιστεύω, κρίσιμα ερωτήματα. Πώς να μιλήσεις σήμερα στην αποστεωμένη πολιτεία για τη ζωή μιας κοσμικής που μετουσιώθηκε σε αγία; Πώς να πείσεις μέσα στην ξέχειλη ηδονή για την αξία της εγκράτειας, στο ψεύδος για την αλήθεια, στις μίζες για την πολιτική ευθύνη; Πώς μπορεί μια τέτοια ζωή να γίνει επίκαιρη, ώστε να ενδιαφέρει ευρύτερο -όχι μόνο θρησκευόμενο- κοινό;

Η Αθηναίδα γεννήθηκε το 401 μ.Χ. Σπούδασε Γραμματική, Ρητορική, Φιλοσοφία. Όταν πέθανε ο πατέρας της, ο φιλόσοφος Λεόντιος, την αποκλήρωσε. Πήγε στην Κωνσταντινούπολη για να διεκδικήσει το μερίδιό της, γνώρισε και παντρεύτηκε τον Θεοδόσιο Β, χάρη στην αδερφή του αυτοκράτορα Πουληκερία, που ενθουσιάστηκε με τα χαρίσματά της. Βαπτίστηκε χριστιανή με το όνομα Ευδοκία. Σε αντίθεση με τη Δαλασσινή, δεν ανακατεύθηκε καθόλου με τις βασιλικές υποθέσεις, όμως με το έργο της συνετέλεσε ώστε να ισχυροποιηθούν οι δεσμοί και ο ρόλος της κλασσικής αρχαιοελληνικής σκέψης στην παγκοσμιοποίηση, που επέβαλλε, τότε, το Βυζάντιο. Ένωσε την ειδωλολατρεία με τον χριστιανισμό. Έπεσε, όμως, θύμα της ραδιουργίας της αυλής, εξορίστηκε, αφιερώθηκε στη θρησκεία, έγραψε αρκετά βιβλία, ποίηση από την οποία δεν διασώθηκε ούτε ένας στίχος, πέθανε σε μοναστήρι, ανακηρύχθηκε αγία.

Ιδιαίτερο θέμα, όπως παρατηρείτε, το οποίο –πιστεύω συμφωνείτε– ενδιαφέρει συγκεκριμένους, λίγους, αναγνώστες. Πώς θα ελκύσει περισσότερους, πώς η αφήγηση δεν θα γίνει βαρετό παραμύθι;

Η απάντηση σε παρόμοια λογοτεχνικά διλήμματα είναι

ο αφηγητής να γίνει ένα από τα πρόσωπα του έργου, δηλαδή να αφηγηθεί σαν να έχει προσωπική εμπειρία για τι συνέβη. Σε αυτή την περίπτωση η αφήγηση ή εναλλάσσεται με το διάλογο ή παίρνει τη μορφή συνεχούς διαλόγου.

Η κ. Χιλιανιάκη επιλέγει να αφηγηθεί –και σωστά πράττει– μέσω του συνεχούς διαλόγου. Το παρόν διαλέγεται με το χθες. Ο εαυτός μιλά με τον εαυτό του. Δύο γυναίκες, η Ευδοκία, 1600 χρόνια πριν και η Ευγενία σήμερα, επισμαίνονται τα κοινά σημεία της παρουσίας τους, βρίσκουν τις σταθερές των γεγονότων και των περιστατικών έστω κι αν συμβαίνουν σε άλλες συνθήκες, περιβάλλοντα, πρόσωπα. Μέσα στην ιστορία της Ευδοκίας εξελίσσεται μια δεύτερη επίκαιρη ιστορία, αυτή της Ευγενίας. Και εκείνη αποκληρώνεται από τον πατέρα της στην Αθήνα, συνδέεται στο Παρίσι με τους Έλληνες αντιστασιακούς, δρα και υπηρετεί τις ιδέες της ως μέλος μιας πνευματικής εξουσίας (Μελίνα, Σαρτρ, Θεοδωράκης), αγωνίζεται να αναδείξει την ελληνική σκέψη σε μια παγκοσμιοποίηση απόψεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την αυτοδιάθεση των λαών, μετέχει στο «Μάν του 68», αγαπά, συκοφαντείται ότι έχει ερωτική σχέση με τον άνδρα της φίλης και προστάτιδάς της, Ειρήνης. Σε μια παράγραφο της αφήγησης αποκαλύπτεται το εσωτερικό νόημα των παράλληλων ιστοριών, όμως δεν πρόκειται να το πω, δεν θα καταστρέψω την ομορφιά να βρεις το ανέβασμα στην αφώτιστη σκιά.

Επισμαίνω επίσης τη διαφορετικότητα των δύο γραφών ανάμεσα στα βιβλία, απόδειξη πως ο συνειδητός συγγραφέας οφείλει να επιλέγει τη γλώσσα που ταιριάζει στη μορφή και αποδίδει τη σημασία και την ακρίβεια του περιεχομένου. Στο πρώτο βιβλίο, την καθαρή αφήγηση, έχουμε περιγραφικές προτάσεις, παρελθόντες ρηματικούς χρόνους, λιτή γραφή. Στο δεύτερο, του συνεχούς διαλόγου, κυριαρχεί η μικρή, αποφθεγματική πρόταση, με έντονα ποιοτικά στοιχεία (παρομοιώσεις, οικονομία λέξεων, νοηματική πυκνότητα, παρενθετικοί στίχοι, κτλ). Και οι δύο γραφές διακρίνονται ακόμα για την απλότητα, τη σαφήνειά τους αναδεικνύοντας το σημαίνον, επομένως και το ενδιαφέρον, μέσα από πολλή ιστορικά περιστατικά.

Κυρία Χιλιανιάκη σας είχα πει παλαιότερα στη συνάντησή μας στο βιβλιοπωλείο ότι απόλαυσα τα βιβλία σας. Και για την διεύρυνση της παιδείας μου, με τις ιστορικές καταστάσεις που αναφέρατε, και για το επίπεδο της επικοινωνίας με τον αναγνώστη, και για την προοδευτική σας προσέγγιση. Ξέρουμε όλοι πως κανένα βιβλίο δεν ζει από τις κριτικές. Ανασάινει μόνο αν μέσα του υπάρχει η ψυχή του συγγραφέα. Με αυτή την ψυχή μου επιτρέψατε να μιλήσω (ωραία στην ευγένεια, στην αποφασιστικότητα, στην επιμονή και καρτερία των ηρωίδων σας) γι' αυτήν είμαστε εδώ σήμερα και με αυτήν, διαβάζοντας τα έργα σας, ανεπιφύλακτα συστήνω σε όλους να επικοινωνήσουν. Σας Ευχαριστώ.

Νέα έκδοση του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου για την Ισότητα των Φύλων (EIGE)

Η νέα μελέτη του EIGE, *Gender gap in pensions in the EU* (2015) που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λιθουανίας (α' εξάμηνο 2015) αναφέρεται στις ανισότητες λόγω φύλου που υπάρχουν στις συντάξεις στις χώρες της ΕΕ. και οι οποίες μπορούν να γίνουν κατανοητές ως το σύνολο των έμφυλων ανισοτήτων που παρατηρούνται σε όλη τη διάρκεια της ζωής των γυναικών. Ακόμη, είναι πολύ σημαντικό να επισημανθούν οι ανισότητες αυτές αλλά και αναδυθεί το ζήτημα κατά πόσο οι ανισότητες στις συντάξεις σχετίζονται με τις ευρύτερες ανισότητες λόγω φύλου στο πλαίσιο της κοινωνίας. Η έρευνα στοχεύει στην ανάδειξη αυτών των ζητημάτων παρουσιάζοντας όχι μόνο την τρέχουσα κατάσταση στις χώρες - μέλη της ΕΕ. αλλά και τις πολιτικές που εφαρμόζονται σχετικά με τη συνταξιοδότηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ν Ο Μ Ι Κ Α

Υποχώρηση της Γυναικείας Εκπροσώπησης στη Νέα Βουλή

Αμαλία Σαρρή*

Η εκπροσώπηση των γυναικών στη νέα Βουλή είναι περιορισμένη μετά την εκλογική αναμέτρηση της 20ης Σεπτεμβρίου. Η ψηφοφορία με τις λίστες δεν απέβη θετική για τις γυναίκες. Τοποθετήθηκαν χαμηλά συγκριτικά με τους άνδρες συναδέλφους τους στα ψηφοδέλτια με αποτέλεσμα το χαμηλό ποσοστό των 56 γυναικών βουλευτών. Η εκπροσώπηση των γυναικών βουλευτών που προέκυψε από τις εκλογές του Ιανουαρίου του 2015 είχε φτάσει στις 68.

Αναλυτικότερα εξελέγησαν με τα ψηφοδέλτια του κάθε κόμματος οι ακόλουθες γυναίκες (κατά αλφαβητική σειρά):

ΣΥΡΙΖΑ (33 έδρες)

Αναγνωστοπούλου Αθανασία,
Αυλωνίτου Ελένη, Βαγενά Άννα,
Βαγιωνάκη Ευαγγελία, Βάκη Φωτεινή,
Βράντζα Παναγιώτα,
Γεννιά Γεωργία,
Γεροβασίλη Όλγα,
Γεωργοπούλου –Σαητάρη Ευσταθία,
Γκαρά Αναστασία,
Δριτσέλη Παναγιώτα,
Θελερίτη Μαρία,
Θεοπεφτάτου Αφροδίτη,
Ιγγλέζη Αικατερίνη,
Καββαδία Ιωαννέτα,
Καρακώστα Ευαγγελία,
Καρασαρλίδου Ευφροσύνη,
Κασιμάτη Ειρήνη,
Κατριβάνου Βασιλική,
Κατσαβριά- Σιωροπούλου Χρυσούλα,
Καφαντάρη Χαρούλα,
Κοζομπόλη- Αμανατίδη Παναγιώτα,
Λιβανίου Ζωή,
Παπανάτσιου Αικατερίνη,
Σκούφα Ελισάβετ,
Σταματάκη Ελένη,

Σταμπουλή Αφροδίτη,
Τελιγιορίδου Ολυμπία
Τζάκη Θεοδώρα,
Τζούφη Μερόπη,
Τριανταφύλλου Μαρία,
Φωτίου Θεανώ,
Χριστοδουλοπούλου Αναστασία.

Νέα Δημοκρατία (11 έδρες)

Αντωνίου Μαρία,
Αραμπατζή Φωτεινή,
Ασημακοπούλου Άννα - Μισελ,
Βούλτεψη Σοφία,
Καραμανλή Άννα,
Κεραμέως Νίκη,
Κεφαλογιάννη Όλγα,
Μαρτίνου Γεωργία,
Μπακογιάννη Ντόρα,
Παπακώστα Κατερίνα,
Ράπη Έλενα

ΠΑΣΟΚ-Δημοκρατική Συμπράταξη (3 έδρες)

Γεννηματά Φώφη,

Κεφαλίδου Χαρούλα,
Χριστοφιλοπούλου Εύη

Κ.Κ.Ε (3 έδρες)

Κανέλλη Λιάνα,
Μανωλάκου Διαμάντω,
Παπαρήγα Αλέκα

ΠΟΤΑΜΙ (1 έδρα)

Μάρκου Κατερίνα,

ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ

Βελέτζα Δήμητρα,
Βλάχου Σωτηρία,
Ζαρούλια Ελένη

ΑΝΕΛ (2 έδρες)

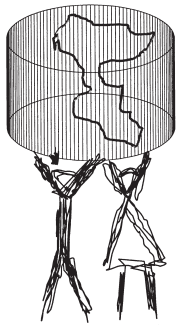
Κόλλια- Τσαρουχά Μαρία,
Κουντουρά Έλενα

Ένωση Κεντρώων (1 έδρα)

Μεγαλοοικονόμου Θεοδώρα

Τα παραπάνω αποτελέσματα είναι απογοητευτικά μετά από την θεσμοθέτηση του νόμου για την καθιέρωση ποσοστώσης για κάθε φύλο στις βουλευτικές εκλογές. Η μείωση του ποσοστού σε αυτή την εκλογική αναμέτρηση προβληματίζει το γυναικείο κίνημα και επιτάσσει την ανάγκη λήψης πρωτοβουλιών και μέτρων προκειμένου να αποφευχθεί στο μέλλον ένα νέο απογοητευτικό αποτέλεσμα.

* Η Αμαλία Σαρρή είναι νομικός και μέλος του ΔΣ του ΣΔΓ.

ΔΙΕΘΝΗ

Σκέψεις και σχόλια για την 59η Σύνοδο της Επιτροπής του ΟΗΕ για τη θέση των Γυναικών (Πεκίνου +20) και την Πολιτική Διακήρυξη

Χαρά Καραγιαννοπούλου*

Η Διεθνής κοινότητα τίμησε φέτος την εικοστή επέτειο της Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνου που υιοθετήθηκε το 1995 κατά την διάρκεια της 4ης Παγκόσμιας Συνδιάσκεψης για τις Γυναίκες. Η Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου είναι η πρώτη διεθνής ατζέντα για την ενδυνάμωση των γυναικών και το πρώτο διεθνούς αποδοχής κείμενο αναγνώρισης των γυναικείων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η δε υπογραφή της Πλατφόρμας Δράσης από 189 κράτη είναι πράξη δέσμευσης της διεθνούς κοινότητας για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Στο πλαίσιο λοιπόν αυτής της δέσμευσης συνέρχεται η διεθνής κοινότητα κάθε πέντε χρόνια για να προβεί στον απολογισμό και την αποτίμηση της εφαρμογής των στόχων που έθεσε το 1995, αλλά και να ανανεώσει τις δεσμεύσεις της, ορίζοντας την περαιτέρω πορεία και τους στόχους της. Το 2015 ήταν σταθμός εκτίμησης, ελέγχου και επαναστόχευσης. Η 59η Σύνοδος της Επιτροπής για την θέση των Γυναικών, η οποία φέρει τον τίτλο Πεκίνου+20, έλαβε χώρα μεταξύ 9 και 20 Μαρτίου στη Νέα Υόρκη. Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας ήταν η υιοθέτηση της Πολιτικής Διακήρυξης που συνοψίζει τις δεσμεύσεις και τους οραματισμούς (τους νέους επιμέρους στόχους) της μετέπειτα πορείας των κρατών μελών.

Εφέτος όμως η 59η Σύνοδος συνοδεύτηκε από έντονο προβληματισμό και σχόλια που εκφράστηκαν από το σύνολο σχεδόν των μη κυβερνητικών γυναικείων οργανώσεων, τόσο αναφορικά με τη διαδικασία των εργασιών της Συνόδου, όσο και με το περιεχόμενο της Πολιτικής Διακήρυξης που εκδόθηκε από αυτή.

Πρώτον, έντονη ανησυχία προέκυψε μετά την απόφαση της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τη θέση των Γυναικών (UN Commission on the Status of Women / CSW) να μη υπάρξουν Συμφωνηθέντα Συμπεράσματα, ως αποτέλεσμα των διεργασιών και διαπραγματεύσεων που θα έχουν προηγηθεί και θα έχουν διαμορφωθεί στη διάρκεια των εργασιών της 59ης Συνόδου, αλλά να υιοθετηθεί και να εκδοθεί η Πολιτική Διακήρυξη ήδη την πρώτη μέρα των διαπραγματεύσεων. Το περιεχόμενο δε της Διακήρυξης ορίστηκε να μην είναι

(και δεν ήταν) διαπραγματεύσιμο μετά το τέλος της πρώτης μέρας των συναντήσεων.

Σε αυτή την απόφαση αντιτάχθηκαν οι ΜΚΟ και εξέφρασαν την αντίθεσή τους με επιστολή¹ που εστάλη προς την Επιτροπή από την Nyaradzayi Gumbonzvanda, Πρόεδρο της Επιτροπής των ΜΚΟ στην Επιτροπή του ΟΗΕ για την Κατάσταση των Γυναικών. Η Nyaradzayi Gumbonzvanda εξέθεσε τους λόγους που η Πολιτική Διακήρυξη όφειλε να είναι το αποτέλεσμα του τέλους του συνόλου των εργασιών ή τουλάχιστον το καταληκτικό γεγονός της πρώτης εβδομάδας. Τόνισε επίσης πως η απόφαση αυτή θα σημάνει τον περιορισμό της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία καθορισμού του πλάνου δράσης μετά το Πεκίνο +20. Πιο συγκεκριμένα υποστήριξε πως: α) μια τέτοια απόφαση μειώνει την σημασία των εργασιών της Συνόδου -Πεκίνο+20, μη επιτρέποντας σε συμμετέχουσες, που δεν μπόρεσαν να εκφράσουν τις θέσεις τους σε εθνικό επίπεδο, να συμμετάσχουν δυναμικά στις επίσημες διαδικασίες, εφόσον το ζήτημα θα έχει κλείσει ήδη από την πρώτη μέρα, β) η υιοθέτηση της Πολιτικής Διακήρυξης ήδη από την πρώτη μέρα θίγει το ήθος της Διακήρυξης αποκλείοντας τη διεξαγωγή διαλόγου δηλαδή τις διαπραγματεύσεις· το κείμενο της Διακήρυξης δεν είναι το αποτέλεσμα συλλογικών διαπραγματεύσεων μέσω των οποίων όσοι συνέβαλαν στη σύνταξή του δεσμεύονται ουσιαστικότερα, γ) παρά το γεγονός πως το κείμενο της Διακήρυξης δημοσιοποιήθηκε στο διαδίκτυο ώστε να δοθεί η δυνατότητα παρεμβάσεων από την πλευρά της κοινωνίας των πολιτών πριν τη διεξαγωγή της 59ης Συνόδου, το Μάρτιο, αναμφισβήτητα αποκλείστηκαν από το διαδικτυακό διάλογο όσοι/ες από την

* Λέκτορας, Τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών & Περιφερειακών Σπουδών Πάντειο Πανεπιστήμιο

1. Nyaradzayi Gumbonzvanda, CSW 59: NGOs object to a political declaration being adopted on the very first day of the session, Available at: <http://womenalliance.org/csw-59-ngos-object-to-a-political-declaration-being-adopted-on-the-very-first-day-of-the-session>

κοινωνία των πολιτών δεν είχαν πρόσβαση στο διαδίκτυο και δ) αν από τη αρχή της Συνεδρίασης υπάρχει ένα τελικό κείμενο, τότε με ποιο τρόπο θα δημοσιοποιηθούν τα αποτελέσματα των εργασιών των εβδομάδων που θα ακολουθήσουν;

Η Διεθνής Ένωση Γυναικών (International Alliance of Women) επίσης συστοιχήθηκε με την επιχειρηματολογία κατά της «εσπευσμένης» Διακήρυξης. Η Πρόεδρος της Διεθνούς Ένωσης Γυναικών (Ιωάννα Μαγγανάρα, μέλος του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας) τόνισε πως η απόφαση της Επιτροπής για έκδοση της Πολιτικής Διακήρυξης στην αρχή της Συνόδου, περιορίζει τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στη διακυβερνητική διαδικασία και απομειώνει το ήθος της Διακήρυξης.² Η Διεθνής Ένωση Γυναικών (δια της Προέδρου της) επεσήμανε το σημαντικό ρόλο των ΜΚΟ στη διαδικασία της λογοδοσίας των κυβερνήσεων και των φορέων που δεσμεύονται για την προώθηση της ισότητας. Οι γυναίκες ΜΚΟ (ανέφερε η Πρόεδρος) παρακολουθούν στενά την πρόοδο ή τις δυσκολίες που καταγράφονται σε εθνικό και διεθνές επίπεδο σε σχέση με την πορεία προς την ισότητα και επομένως είναι αυτές που μπορούν, περισσότερο από κάθε άλλον, να πληροφορηθούν, να σχολιάσουν και να ερμηνεύσουν τα δεδομένα της πορείας. Επομένως όχι μόνο δεν θα έπρεπε να παραγκωνιστούν, αλλά αντίθετα θα έπρεπε να τους δοθεί περισσότερος χρόνος και χώρος για συμμετοχή τόσο στην ολομέλεια όσο και στις επιμέρους συναντήσεις εργασίας. Άλλωστε δεν πρέπει να αποσιωπάται το γεγονός πως οι ΜΚΟ είναι σε θέση να αναφέρουν τις καλές πρακτικές, να ανταλλάξουν εμπειρίες και να συζητήσουν λάθη και παραλείψεις.

Δεύτερον, πέρα από τις αντιδράσεις που εκδηλώθηκαν αναφορικά με τη διαδικασία σύνταξης και το χρόνο έκδοσης της Πολιτικής Διακήρυξης, το ίδιο το κείμενο της Πολιτικής Διακήρυξης³ που υιοθετήθηκε την πρώτη μέρα των εργασιών, θεωρήθηκε ανεπαρκής αντίδραση στα ευρήματα της παγκόσμιας επισκόπησης και αποτίμησης που ακολούθησαν (τις επόμενες μέρες). Έτσι μετά τη έκδοση της Πολιτικής Διακήρυξης διατυπώθηκε από την κοινωνία των πολιτών το ερώτημα αν με αυτή σημειώθηκε ένα βήμα προόδου ή ένα πισωγύρισμα.⁴

Το κείμενο της Πολιτικής Διακήρυξης της 59ης Συνόδου αποτελεί, κατά την άποψη των γυναικείων ΜΚΟ, μια επιβεβαίωση των ήδη υπάρχουσών δεσμεύσεων, αποτυγχάνει όμως να θέσει υψηλότερους στόχους. Ενώ λοιπόν τονίζει την ανάγκη να εφαρμοστεί η Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου δεν προχωρά σε ορισμό χρονικού πλαισίου υλοποίησης και προτάσεις μηχανισμών ελέγχου, γεγονός που θα υποχρέωνε τους κρατικούς και μη-κρατικούς δρώντες σε εγρήγορση και απολογισμό. Επίσης παρόλο που αναγνωρίζει πως έχουν αναδυθεί νέες προκλήσεις, δεν προχωρά σε δεσμεύσεις αναφορικά με αυτές, ώστε να είναι δυνατή η διαχείρισή τους.

Επιπλέον επισημαίνεται από την πλευρά της κοινωνίας των πολιτών, πως το τελικό κείμενο της Διακήρυξης περιορίστηκε σε μια ήπια και άτονη αναφορά στη συνεισφορά των φεμινιστικών και γυναικείων οργανώσεων και αποσιωπήθηκε ο αποφασιστικός ρόλος τους για την επίτευξη της προόδου που καταγράφηκε όσον αφορά την εφαρμογή της Πλατφόρμας. Η Πολιτική Διακήρυξη παρέβλεψε στοιχεία που υπήρχαν σε πρωτόλειο κείμενο που κατατέθηκε αρχικά από την κοινωνία των πολιτών. Ακόμη πιο σημαντικό πισωγύρισμα θεωρήθηκε το γεγονός πως η Πολιτική Διακήρυξη δεν αναγνωρίζει τις οργανώσεις που ασχολούνται με τα γυναικεία ανθρώπινα δικαιώματα ως βασικούς φορείς στην προσπάθεια της επίτευξης της ισότητας και δεν δεσμεύεται με χρηματοδότηση και παροχή πόρων ώστε να διασφαλιστεί η συνέχιση του έργου τους.

Ως ιδιαίτερα ανησυχητική χαρακτηρίζεται επίσης η απουσία άμεσων αναφορών στα γυναικεία ανθρώπινα δικαιώματα. Στο κείμενο βέβαια υπάρχουν αναφορές για πλήρη εφαρμογή της Πλατφόρμας Δράσης και της Διακήρυξης του Πεκίνου, όπου σαφώς διατυπώνεται πως η ισότητα φύλου είναι ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όμως η Πολιτική Διακήρυξη περιέχει ελάχιστες άμεσες αναφορές στη «αναγνώριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των κοριτσιών και των γυναικών» ενώ γίνονται πολλές αναφορές στα δύο από τα τρία στοιχεία του «χρυσού τριγώνου» των γυναικείων ανθρωπίνων δικαιωμάτων (δηλαδή στην ισότητα φύλου και την ενδυνάμωση των γυναικών και κοριτσιών). Επομένως, ενώ η Διακήρυξη σαφώς αναφέρθηκε στις ήδη υπάρχουσες δεσμεύσεις, απέφυγε να δεσμευτεί περαιτέρω για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των κοριτσιών και των γυναικών.

As μη λησμονούμε πως η 59η Σύνοδος της Επιτροπής του ΟΗΕ για τη θέση των Γυναικών έγινε σε μια κρίσιμη στιγμή για την πορεία της επίτευξης της ισότητας διότι αυτή την χρονική περίοδο προτείνονται οι Στρατηγικοί Στόχοι της «Μετά το 2015 Αναπτυξιακής Ατζέντας» (Post-2015 Development Agenda). Έτσι παρά τις σκέψεις και τους προβληματισμούς που αναπτύχθηκαν πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη λήξη της 59ης Συνόδου της Επιτροπής, αισιόδοξο μήνυμα αποτελεί το γεγονός πως η «Ισότητα Φύλου και η Ενδυνάμωση των Γυναικών και των Κοριτσιών» προτάθηκε ως ξεχωριστός και διακριτός στρατηγικός στόχος στην Ατζέντα των «Στόχων για Βιώσιμη Ανάπτυξη» (Sustainable Development Goals –SDGs). Αν λοιπόν τα κράτη μέλη συμφωνήσουν σχετικά με τα 17 Σημεία της Ατζέντας στην Σύνοδο του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη τον τρέχοντα μήνα (Σεπτέμβριο 2015), τότε θα έχει επιτευχθεί η διασύνδεση της Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνου με τους «νέους» Στόχους για Βιώσιμη Ανάπτυξη (κάτι που ομοιολογούμεως δεν έγινε επιτυχώς αναφορικά με τους «Στόχους της Χιλιετίας» (Millennium Development Goals –MDGs).

2. International Alliance of Women, Manganara, [23 January 2015, IAW supports Nyaradzaji Gumbonzvand, President of NGO/CSW Geneva, Available at: <http://womenalliance.org/iaw-supports-nyaradzaji-gumbonzvand-president-of-ngocsw-geneva>

3. United Nations Commission on the Status of Women, 2015, Political Declaration on the occasion of the twentieth anniversary of the Fourth World Conference on Women, Available at: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=E/CN.6/2015/L.1

4. Womankind, Amelia Hopkins and Abigail Hunt, CSW 59 Political Declaration: A step backwards, <http://www.womankind.org.uk/2015/03/csw-59-political-declaration-a-step-backwards/>

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ

Νέο Κέντρο τεκμηρίωσης του EIGE για στατιστικές και πληροφορίες σχετικά με το φύλο

EIGE's Gender Statistics Database
Gendering data for better decision-making

Λάουρα Μαράτου-Αλιπράντη*

Όπως έχει επισημανθεί διεθνώς, τα στατιστικά δεδομένα και οι δείκτες σχετικά με το φύλο είναι απαραίτητα για να μας περιγράψουν τους ρόλους και τη θέση των ανδρών και των γυναικών στην οικονομία, στην κοινωνία και στην οικογένεια, ενώ μας παρέχουν τη βάση για το σχεδιασμό πολιτικών και τη συνεχή παρακολούθηση της προόδου που επιτυγχάνεται στα θέματα της ισότητας.

Το EIGE (European Institute for Gender Equality/Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων) δημιούργησε ένα νέο Κέντρο τεκμηρίωσης που περιλαμβάνει στατιστικές και πληροφορίες σε διάφορα θέματα σχετικά με την ισότητα ή τις ανισότητες των δυο φύλων. Στο Κέντρο αυτό περιλαμβάνεται και μια ειδική βάση στατιστικών δεδομένων για το φύλο. Στόχος της βάσης αυτής είναι η συγκέντρωση στατι-

στικών δεδομένων σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων και η τεκμηριωμένη γνώση των υπάρχοντων διαφορών και ανισοτήτων ανάμεσα στα δυο φύλα διαχρονικά. Επίσης, θα υποστηρίζει τις αναλύσεις και τις μετρήσεις σχετικά με την πρόοδο που επιτελείται στα θέματα της ισότητας και θα λειτουργεί σαν πηγή. Η Βάση δεδομένων για το φύλο περιλαμβάνει στατιστικές σειρές συγκριτικά για όλες τις χώρες - 28 μέλη - της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) Έτσι, θα συμπληρώνει και θα υποστηρίζει το έργο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ενώ θα βοηθάει τις χώρες να παρακολουθούν την πρόοδο στον τομέα της ισότητας.

Η βάση αυτή είναι διαθέσιμη δωρεάν, με εύκολη πρόσβαση για κάθε χρήστη μέσω διαδικτύου στο : <http://eige.europa.eu>

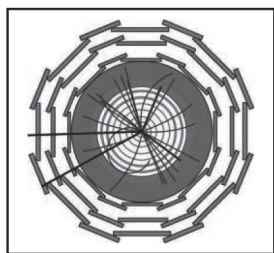
Νέος «Χάρτης Πορείας» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη βελτίωση του εξισορρόπησης εργασίας - οικογένειας, 2015

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε Νέο «Χάρτη Πορείας» για τη βελτίωση του εξισορρόπησης εργασίας-οικογένειας στις οικογένειες που οι γονείς εργάζονται. Στις 5 Αυγούστου 2015 δημοσιεύτηκε ο νέος «Χάρτης Πορείας» λοιπόν που αναφέρει τις πολιτικές που πρέπει να εφαρμοστούν για την εξισορρόπηση εργασιακής και ιδιωτικής ζωής. Η νέα αυτή πρωτοβουλία θα αντικαταστήσει την πρόταση της Επιτροπής το 2008 για την αναθεώρηση της Οδηγίας για την άδεια μητρότητας, όπως ανακοινώθηκε στο Πρόγραμμα για το 2015 της Ευρωπαϊκής Επιτρο-

πής. Στόχος του Χάρτη είναι να επιτρέψει στους γονείς με παιδιά ή σε εργαζόμενους που έχουν εξαρτημένους συγγενείς να εξισορροπήσουν καλύτερα τις εργασίες φροντίδας με τις επαγγελματικές τους υποχρεώσεις με τον εκσυγχρονισμό της ισχύουσας νομοθεσίας και του πλαισίου πολιτικής και την προσαρμογή του στα σημερινά δεδομένα της αγοράς εργασίας.

Μπορείτε να αναζητήσετε το Χάρτη Πορείας στο: http://ec.europa.eu/smartregulation/roadmaps/docs/2015_just_xxx_maternity_leave.en.pdf

* Η Λάουρα Μαράτου-Αλιπράντη είναι Δρ Κοινωνιολογίας & μέλος του Expert Forum του EIGE, Β΄ Αντιπρόεδρος του ΣΔΓ

Γυναίκα & Επιστήμη

Το CERN στην πρωτοπορία της Έρευνας-Τεχνολογίας και της Εκπαίδευσης

Θεοδώρα Δ. Παπαδοπούλου*

Το CERN πήρε το όνομά του από τα αρχικά των λέξεων της ονομασίας του Οργανισμού στα Γαλλικά: "Conseil Européen pour la Research Nucléaire".

Η πρώτη συζήτηση για την ίδρυσή του έγινε στο Παρίσι την 1η Ιουλίου 1953, όπου υπέγραψε εκ μέρους της Ελλάδας ο Καθηγητής Ν. Εμπειρικός, ένα φωτισμένο μυαλό της εποχής του, Καθηγητής και Πρύτανης του Α. Π. Θεσσαλονίκης μαζί με 11 χώρες. Στις 29 Σεπτεμβρίου 1954 επικυρώθηκε από 12 χώρες. Σήμερα 21 χώρες είναι μέλη του CERN και πολλές άλλες έχουν ρόλο συνεργάτη και παρατηρητή. Η αρχική ιδέα να δημιουργηθεί μια Ευρωπαϊκή Συνεργασία χωρών για τη βασική έρευνα πέτυχε και επεκτάθηκε στην ανάπτυξη της Τεχνολογίας σε συνεργασία με χώρες από όλες τις ηπείρους!

Η αναζήτηση της φυσικής του πυρήνα με την πάροδο των χρόνων και την αύξηση της ενέργειας των επιταχυντών οδήγησε στην έρευνα των στοιχειωδών σωματιδίων και σήμερα το CERN ονομάζεται και "Ευρωπαϊκό Εργαστήριο Φυσικής Στοιχειωδών Σωματιδίων" (European Laboratory for Particle Physics) ή και "Εργαστήριο Φυσικής Υψηλών Ενεργειών". Για την αναζήτηση των στοιχειωδών συστατικών της ύλης και τη μελέτη των αλληλεπιδράσεων τους κατασκευάστηκε μια σειρά επιταχυντών με βάση τεχνολογίες αιχμής και σκοπό να επιταχύνουν σωματίδια υψηλών ενεργειών για να επιτευχθεί ο στόχος να μελετήσουμε όσο πιο βαθιά γίνεται την ύλη. Ο μεγαλύτερος και ισχυρότερος επιταχυντής του κόσμου σήμερα είναι ο Μεγάλος Επιταχυντής Αδρονίων LHC (Large Hadron Collider) στο CERN.

Ο Επιταχυντής LHC έχει σχεδόν κυκλικό σχήμα σαν δακτυλίδι με περίμετρο 27 χιλιομέτρων.

Αποτελείται από μια σειρά διπολικούς και τετραπολικούς υπεραγωγίμους ηλεκτρο-μαγνήτες που δημιουργούν ισχυρά μαγνητικά πεδία και μια σειρά από κοιλοότητες επιτάχυνσης. Δύο δέσμες με ~300 τρισεκατομμύρια πρωτόνια εκτοξεύονται και ταξιδεύουν σε αντίθετες κατευθύνσεις

μέσα σε δύο σωλήνες υψηλού κενού αποκτώντας μεγάλη ενέργεια στο ταξίδι τους στο τούνελ και ταχύτητα που πλησιάζει την ταχύτητα του φωτός c (99,9999991 % c).

Οι δύο δέσμες κάνουν περίπου 11.000 φορές το δευτερόλεπτο το γύρο του επιταχυντή και συγκρούονται στο κέντρο των 4 πειραμάτων ATLAS, CMS, ALICE, LHC-b, που έχουν στηθεί στον Επιταχυντή LHC σε βάθος κατά μέσον όρο 100 μέτρα από την επιφάνεια του εδάφους. Στα σημεία όπου συγκρούονται οι δέσμες υπάρχουν στημένα τα πειράματα με ανιχνευτές, διαφορετικούς για κάθε είδος σωματιδίου, που καταγράφουν ηλεκτρονικά τα σήματα των σωματιδίων της κάθε αντίδρασης η οποία έχει επιλεγεί για μελέτη.

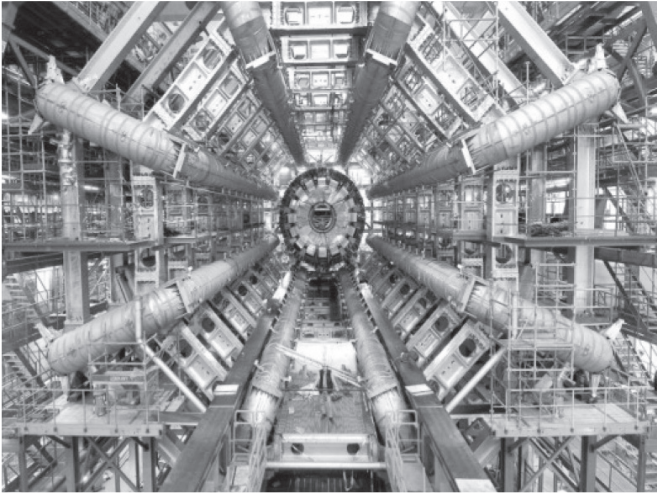
Ο Μεγάλος Επιταχυντής Αδρονίων - Large Hadron Collider (LHC) στο CERN

Αν γράφαμε τα δεδομένα δύο μόνο χρόνων λειτουργίας του LHC σε CD θα είχαμε ένα πλήθος CD που θα έφθανε στην άκρη της ατμόσφαιρας ύψος περίπου 20 χιλιομέτρων! Τα πολύπλοκα αυτά δεδομένα (big data) τα επεξεργάζονται ειδικά γραμμένα προγράμματα και PC συνδεδεμένοι με το σύστημα GRID.

Ένα πρωταρχικό ερώτημα που περίμενε απάντηση από

* Η Θεοδώρα Παπαδοπούλου είναι Ομ. Καθηγήτρια ΕΜΠ και τ. Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Φυσικής Υψηλών Ενεργειών. Είναι περίπου 40 χρόνια ερευνήτρια στο CERN, αρχηγός ερευνητικής ομάδας. Είναι μέλος του Δ.Σ. του Σ.Δ.Γ.

τις μετρήσεις στο LHC ήταν η αναζήτηση της προέλευσης της μάζας των στοιχειωδών σωματιδίων. Η μάζα αποτελεί εμάς τους ίδιους, ότι βλέπουμε στη Γη και στο Σύμπαν. Σήμερα 4% των υαρχόντων στο Σύμπαν είναι ορατή ύλη ενώ είναι άγνωστο από τι αποτελείται η "σκοτεινή ύλη ~ 22%" και η "σκοτεινή ενέργεια ~ 74%".

Ο Ανιχνευτής ATLAS

Από τα 1964 τρεις θεωρητικοί φυσικοί, δουλεύοντας ανεξάρτητα, οι Robert Brout, Francois Englert και Peter Higgs πρότειναν μια θεωρία για την προέλευση της μάζας, γνωστή ως μηχανισμός ΒΕΗ, από τα αρχικά των ονομάτων τους. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, τα σωματίδια παίρνουν μάζα όταν αλληλεπιδρούν με ένα αόρατο πεδίο, που τώρα λέγεται πεδίο Higgs, και καλύπτει τα πάντα. Ακριβώς μετά τη Μεγάλη Έκρηξη (Big Bang) το πεδίο Higgs ήταν μηδέν αλλά μερικά κλάσματα του δευτερολέπτου αργότερα κρύωσε και η θερμοκρασία έπεσε κάτω από την κρίσιμη τιμή, το πεδίο στιγμιαία μεγάλωσε έτσι ώστε κάθε σωματίδιο που είχε αλληλεπίδραση με αυτό πήρε μάζα. Όσο περισσότερο αλληλεπιδρά το σωματίδιο με το πεδίο, τόσο βαρύτερο είναι. Όπως όλα τα πεδία, με βάση την αρχή του δυϊσμού, έτσι και το πεδίο Higgs έχει ένα σωματίδιο που συνδέεται με αυτό, το σωματίδιο Higgs.

Σύμφωνα με τη θεωρία της Μεγάλης Έκρηξης το Σύμπαν

δημιουργήθηκε πριν από περίπου 14 δισεκατομμύρια χρόνια και από τότε διαστέλλεται και ψύχεται συνεχώς. Με τα πειράματα του LHC οι φυσικοί του CERN προσπαθούν να δημιουργήσουν μια τέτοια κατάσταση που την στιγμή της αντίδρασης θα βρίσκονται όσο πιο κοντά γίνεται στις συνθήκες του πρώιμου Σύμπαντος έτσι ώστε να ανακαλύψουμε την ύπαρξη του μποζονίου Higgs, το οποίο ζει απειροελάχιστο χρονικό διάστημα.

Στις 4 Ιουλίου 2012, σε ειδικό σεμινάριο στο κεντρικό αμφιθέατρο του CERN, τα δύο πειράματα ATLAS και CMS παρουσίασαν τα πρώτα προκαταρκτικά αποτελέσματα που με την τεχνική "two way video" παρουσιάζονταν στο Διεθνές Συνέδριο της Μεμβούνης, ICHEP 2012. Το Higgs Μποζόνιο, το μόνο σωματίδιο που δεν είχε βρεθεί ακόμη σύμφωνα με τις προβλέψεις του Καθιερωμένου Προτύπου, έκανε την εμφάνισή του!

Οι Francois Englert και Peter Higgs που πρότειναν τη θεωρία για την προέλευση της μάζας, γνωστή ως μηχανισμός ΒΕΗ, και είναι εν ζωή, βραβεύθηκαν με το βραβείο Nobel Φυσικής το 2013, αφού περίμεναν περίπου 50 χρόνια να ανακαλύψουν οι πειραματικοί φυσικοί ότι οι προβλέψεις της θεωρίας τους επιβεβαιώθηκαν!

Αυτό το επίτευγμα είναι αποτέλεσμα πάνω από 20 χρόνια προσεκτικής, επίπονου και υψηλού επιπέδου εργασίας από πολλούς συνεργάτες από διάφορα ερευνητικά εργαστήρια και Πανεπιστήμια που εργάστηκαν στον επιταχυντή, στους ανιχνευτές, στα προγράμματα και στη φυσική.

Η έρευνα των Στοιχειωδών Σωματιδίων ή Υψηλών Ενέργειών έχει δημιουργήσει παράδοση στην Ελλάδα και έχει συμβάλει στην ποιοτική άνοδο της εκπαίδευσης στα ΑΕΙ. Παράλληλα το CERN έχει αναπτύξει πολλά προγράμματα υποτροφιών για προ- και μετα-πτυχιακούς φοιτητές όπως θερινά σχολεία και δυνατότητες για πρακτική άσκηση και εκπόνηση διδακτορικών.

Στο πείραμα ATLAS συγκεκριμένα συμμετέχουν το ΕΜΠ, το ΕΚΠΑ, το ΑΠΘ και το Παν/μιο Αιγαίου. Στο πείραμα CMS συμμετέχουν το ΕΚΠΑ, το Παν/μιο Ιωαννίνων και το Ερευνητικό Κέντρο "Δημόκριτος".

Η συμμετοχή της Ελλάδας σε πειράματα του CERN έχει δυναμική παρουσία γυναικών επιστημόνων.

Νέα από παντού

Επιμέλεια: Καίτη Μποτοπούλου*

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΙΣΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

Στις γραμμές που ακολουθούν, θα προσπαθήσουμε αρχίζοντας από το απώτερο παρελθόν να αναφερθούμε σε λίγες από τις πολλές γυναίκες που σημάδεψαν με την παρουσία τους την ιστορία της ανθρωπότητας αφού το παρελθόν μπορεί να αποτελέσει πολύτιμο σύμβουλο για την διαμόρφωση του παρόντος. Από την βασίλισσα της Αιγύπτου των Πτολεμαίων Κλεοπάτρα και τη μεγάλη Αλεξανδρινή φιλόσοφο, μαθηματικό και αστρονόμο Υπατία (4ος μ.Χ.) που έχασε τη ζωή της σε καιρούς φανατισμών, ως τη Βυζαντινή Άννα Κομνηνού και τη σχεδόν μυθική ηρωίδα Ιωάννα της Λωρραίνης και ακόμη όλες τις γυναίκες που κάηκαν στην πυρά για τις πεποιθήσεις τους και τη δράση τους, οι γυναίκες ήταν πάντα παρούσες στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Περνώντας από τον Μεσαίωνα και την Αναγέννηση με γυναίκες να δίνουν το παρόν ως ποιήτριες, συγγραφείς, παράγοντες εξουσίας, δεν θα ξεχάσουμε όλες εκείνες τις γυναίκες που πάλεψαν σκληρά, αντίθετα στο ρεύμα των προκαταλήψεων, της άγνοιας, της μισαλλοδοξίας και του φανατισμού σε δύσκολες εποχές για την αναγνώριση της προσφοράς τους και των ικανότητων τους που όχι μόνο δεν αναγνωρίζονταν αλλά και χλευάζονταν. Πολλές από τις προικισμένες αυτές γυναίκες ξεχάστηκαν, άλλες όμως καταγράφηκαν στο βιβλίο της εξέλιξης του ανθρώπινου πνεύματος και των αγώνων για ισότητα και ελευθερία. Αναφέρονται εδώ μερικές Από τις πρωτοπόρες αυτές γυναίκες κατά τους τέσσερις τελευταίους αιώνες.

Τον 17ο αιώνα, εποχή των πρώτων επιστημονικών κοινοτήτων εξαιρετικά σημαντικών για την προαγωγή της επιστήμης, πολλές είναι οι γυναίκες που σε πολύ δύσκολες συνθήκες για τη μόρφωση και την ανεξαρτησία τους κατάφεραν να διακριθούν στην παραγωγή επιστημονικής έρευνας.

Μάργκαρετ Κάβεντις (1623-1673)

Είναι η πρώτη γυναίκα μέλος της νεοϊδρυθείσας Βασιλικής Ακαδημίας Επιστημών του Λονδίνου (1660). Λόγω της καλής της οικονομικής κατάστασης κατόρθωσε να σπουδάσει Φυσική, έγραψε βιβλία με ιδιαίτερα κριτική διάθεση και της αποδόθηκε ο τίτλος της πρώτης γυναίκας επιστήμονος.

* Η Καίτη Μποτοπούλου είναι αρχαιολόγος και μέλος του ΔΣ του ΣΔΓ.

Ελισάβετ Χαβέλιους (1647-1693)

Υπήρξε σπουδαία αστρονόμος. Τα επιτεύγματά της είχαν γίνει γνωστά σε ολόκληρη την Ευρώπη. Μαζί με τον σύζυγό της, επίσης αστρονόμο, εξέδωσαν τον πιο έγκυρο αστρικό χάρτη για τα επόμενα εκατό χρόνια.

Μαρία Βίνκελμαν (1670-1720)

Ήταν μια από τις πιο διάσημες αστρονόμους, είχε δικό της αστεροσκοπείο όπου δίδασκε τα παιδιά της.

Μαρία Σύμπιλα Μέριαν (1647-1717)

Υπήρξε διάσημη εντομολόγος και φυσιολόγος. Μελέτησε και εικονογράφησε πολλά είδη εντόμων κυρίως σπάνιων ειδών από τη Ν. Αμερική όπου έζησε πολλά χρόνια. Τον 17ο αιώνα οι άνδρες γίνονταν γιατροί και οι γυναίκες νοσοκόμες παρόλο ότι πολύ συχνά έκαναν ιατρική δουλειά.

Λουίζ Μπουρζουά (1563-1636)

Ήταν μία από τις πρώτες γυναίκες που κατάφερε να υπερβεί τα εσκαμμένα. Ήταν μαία (δεν της δόθηκε η ευκαιρία να σπουδάσει ιατρική) και έγραψε ένα θεωρητικό εγχειρίδιο το οποίο μεταφράστηκε σε πολλές γλώσσες και στο οποίο περιλαμβάνονταν πληροφορίες σχετικά με τις ειδικότητες της ιατρικής και της χειρουργικής. Η εργασία αυτή συνεισέφερε πολλά στη μαιευτική όχι μόνο στη Γαλλία αλλά και σε όλη την Ευρώπη.

Κατά τον 18ο αιώνα, γνωστό ως αιώνα του Διαφωτισμού αλλά και της Γαλλικής Επανάστασης οι εφευρέτες παρουσίαζαν νέα όργανα για τις μετρήσεις της επιστημονικής παρατήρησης. Άνδρες και γυναίκες ταξίδευαν σε όλη την Ευρώπη αλλά και τις Η.Π.Α διαφημίζοντας τη δύναμη της επιστήμης. Οι κυβερνήσεις άρχισαν να δίνουν χρήματα για την επιστημονική έρευνα. Μέσα σ' αυτή την κοσμογονία οι γυναίκες δεν έπαψαν να παλεύουν για το δικαίωμά τους στην ελευθερία και την ισότητα.

Παρόλο όμως που η Γαλλική Επανάσταση διακήρυττε το περίφημο σύνθημα "Ελευθερία-Ισότητας-Αδελφότητας, οι γυναίκες έμειναν απομονωμένες και περιφρονημένες.

Ολυμπία ντε Γκούζ (1748-1793)

Υπήρξε μία από τις πρώτες γυναίκες που πολέμησε για την ισότητα και τα δικαιώματα του φύλου της με ανοιχτό μυαλό και πίστη στη δικαιοσύνη. Συγγραφέας και πολιτικός έμεινε στην ιστορία ως η συγγραφέας της "Διακήρυξης των Δικαιωμάτων της Γυναίκας και του Πολίτη" (1791) τονίζοντας την ανάγκη για την προστασία των κατατρεγμένων, των σκλάβων και των μαύρων των αποικιών. Οι ιδέες της, που μας διακήρυττε στα συγγράμματά της, εξόργισαν τους επαναστάτες. Κατηγορήθηκε για αντεπαναστατική δράση, καταδικάστηκε εις θάνατον και πέθανε στη λαιμψτόμο (γκιγιωτίν) το 1893.

Εμιλί ντι Σατλέ (1706-1749)

Είναι η πρώτη που μετέφρασε το βιβλίο του Νεύτωνα για την βαρύτητα στα γαλλικά με ερμηνευτικά σχόλια και δική της κριτική. Στα 27 άρχισε να μελετά μαθηματικά και νευτώνεια φυσική. Στενή φίλη του Βολταίρου έζησε μαζί του δεκαπέντε χρόνια. Συνέγραψαν μαζί το πρώτο βασικό βιβλίο για τη φυσική του Νεύτωνα: Στοιχεία της Νευτώνειας φιλοσοφίας. Όμως στο εξώφυλλο του βιβλίου υπάρχει μόνο το όνομα του Βολταίρου!

Στις περισσότερες πόλεις της Ευρώπης δεν επιτρεπόταν στις γυναίκες να παρακολουθήσουν μαθήματα στο Πανεπιστήμιο. Η Ιταλία αποτέλεσε εξαίρεση.

Έτσι η Λάουρα Μπάσι (1711-1778) έγινε η πρώτη γυναίκα καθηγήτρια στην Ευρώπη (1776). Δίδαξε φυσική στο Πανεπιστήμιο της Μπολόνια με επιμονή στη διενέργεια πειραμάτων σύμφωνα με τον Νεύτωνα ο οποίος πίστευε ότι η φυσική δεν πρέπει να θεωρείται μόνο βασική επιστήμη αλλά και πειραματική.

Καρολίνα Χέρσελ (1775-1848)

Πρωτοπόρος αστρονόμος, ανακάλυψε διάφορους κομήτες τελειοποιώντας πολυπλοκούς μαθηματικούς υπολογισμούς και κέρδισε την εκτίμηση και τον έπαινο των αστρονόμων σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Μαρί Πάουλσε (1758-1836)

Παντρεύτηκε τον Αντουάν Λαβουαζιέ που ξεκίνησε ως πλούσιος επιχειρηματίας με ιδιαίτερη αγάπη στη χημεία και στη γεωλογία. Η Μαρί Πάουλσε Λαβουαζιέ που ήταν πολύ νέα όταν παντρεύτηκε, έμαθε πολύ γρήγορα χημεία, λατινικά και αγγλικά για να μπορεί να βοηθάει τον σύζυγό της στην έρευνα, καθώς ήταν και ταλαντούχος ζωγράφος, ζωγράφιζε τα επιστημονικά όργανα του εργαστηρίου τους και τα διαγράμματα για τα βιβλία του Λαβουαζιέ.

Πολλές από τις γυναίκες που ήθελαν να εισχωρήσουν στον ανδρικό κόσμο της επιστήμης και που για λόγους προκατάληψης της εποχής δεν τους δινόταν η ευκαιρία, κατέ-

φευγαν συχνά στην απόκρυψη της πραγματικής τους ταυτότητας.

Ζάν Μπάρετ (1740-1816)

Ήταν η πρώτη γυναίκα που έκανε τον γύρω του κόσμου μεταμφιεσμένη σε άντρα με το όνομα Μπονφοί. Ο μόνος που ήξερε το μυστικό ήταν ο γιατρός και φυσιοδίφης Κόμερσον κοντά στον οποίον μαθήτευσε η Μπάρετ. Ανεβαίνοντας μαζί επικίνδυνες χιονισμένες πλαγιές εργάζονταν για την ανακάλυψη σπάνιων φυτών. Ο Κόμερσον σε αναγνώριση της βοήθειάς της και των γνώσεών της της αφιέρωσε ένα νεόφυτο που ανακάλυψε, τη Μπαρέλια.

Ζοφί Ζερμέν (1776-1831)

Ήταν μια εξαιρετικά προικισμένη μαθηματικός. Στα δέκα οκτώ της φοίτησε με τέχνασμα (διότι απαγορευόταν η παρουσία των γυναικών) στην καινούργια Σχολή Επιστημών στο Παρίσι, την περίφημη Ecole Polytechnique. Εκεί ξεκίνησε δική της έρευνα επάνω στη θεωρία των αριθμών και έβαλε τα θεμέλια για ανακαλύψεις οι οποίες ολοκληρώθηκαν μόλις στο τέλος του 20ου αιώνα.

Μαίρη Σόμερβιλ (1780-1872)

Εξαιρετική φυσικομαθηματικός έχει γράψει σειρά βιβλίων όπου εξηγεί τις έννοιες των μαθηματικών.

Άντα Λάβλεις (1815-1852)

Κόρη του Λόρδου Βύρωνα, πειραματική μαθηματικός, ειδική στους πρώτους υπολογιστές, έχει χαρακτηριστεί ως η πρώτη προγραμματίστρια που συνεισέφερε με τις ιδέες της στην επερχόμενη επανάσταση των υπολογιστών.

Μαίρη Λάιελ (1808-1873)

Είναι ακόμη μία από τις σπουδαίες μαθηματικούς των αρχών του 19ου αιώνα.

Κλέμανς Ρουαγιέ (1830-1902)

Υπήρξε μια από τις πρωτοπόρους φεμινίστριες του 19ου αιώνα. Το φεμινιστικό κίνημα που αποτελεί ένα ξεχωριστό μεγάλο κεφάλαιο στην ιστορία της εξέλιξης των ιδεών έχει τις ρίζες του πιο νωρίς αλλά ολοκληρώνεται στο κίνημα του 19ου αιώνα. Η Κ. Ρουαγιέ εξέδωσε βιβλία με θέμα την Πολιτική και την Επιστήμη και μετέφρασε στα γαλλικά το βιβλίο του Δαρβίνου για την εξέλιξη των ειδών με δικό της σχολιασμό στον πρόλογο χαρακτηρίζοντας την διαπίστωση του Δαρβίνου για την πνευματική κατωτερότητα της γυναίκας ως λανθασμένη.

Κάθριν Τρέιλ (1802-1899)

Εξερεύνησε τα παρθένα δάση του Καναδά και έγραψε σειρά βιβλίων περιγράφοντας άγνωστα φυτά και ζώα. Κατά το 2ο μισό του 19ου αιώνα οι γυναίκες συνέχισαν τον αγώνα τους για ισότητα πράγμα το οποίο ξεκίνησε η Μ. Φοίλστοουνκράφτ στο τέλος της εποχής του Διαφωτισμού.

Φλόρενς Νάιτινγκεϊλ (1820-1910)

Διάσημη πρωτοπόρος νοσηλεύτρια της Βικτωριανής Αγγλίας. Ίδρυσε την πρώτη σχολή για νοσοκόμες στο Λονδίνο. Έγινε διάσημη για τις ιατρικές υπηρεσίες που προσέφερε κατά τον Κριμαϊκό πόλεμο.

Ελίζαμπεθ Μπλάκγουελ (1821-1910)

Γεννημένη στην Αγγλία, μετανάστευσε στην Αμερική και έγινε η πρώτη γυναίκα γιατρός. Αυτές οι πρωτοπόρες γυναίκες στον τομέα της ιατρικής (Ελίζαμπεθ 1836-1917 Γκάρει Άντερσον πρώτη Αγγλίδα γιατρός) έκαναν μεγάλο αγώνα για την ιατρική εκπαίδευση των γυναικών. Κατά τον πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο υπήρχαν περίπου πεντακόσιες γυναίκες γιατροί.

Μιλέβα Αϊνστάιν (1875-1948)

Φοίτησε σε σχολείο αρρένων της Κροατίας όπου αρίστευσε στη Φυσική και τα Μαθηματικά. Συνέχισε τις σπουδές της σε Πανεπιστήμιο της Ελβετίας όπου γνώρισε τον Αλβέρτο Αϊνστάιν και αργότερα παντρεύτηκαν. Πολλοί ιστορικοί πιστεύουν ότι η Μιλέβα ήταν η πραγματική πηγή έμπνευσης της θεωρίας της σχετικότητας. Ο Αϊνστάιν όμως ποτέ δεν αναφέρθηκε στις εξαιρετικές ικανότητες της γυναίκας του και παρουσίασε τις ιδέες της ως δικές του.

Λίζε Μάιτνερ (1878-1968)

Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης και ολοκλήρωσε τη διδακτορική της διατριβή στη θεωρητική φυσική. Ασχολήθηκε με την έρευνα για τη ραδιενέργεια. Το 1919 έγινε η πρώτη γυναίκα καθηγήτρια στη Γερμανία. Τα πειράματα που επί 31 χρόνια διεξήγαγε έθεσαν τις βάσεις για την ανάπτυξη της ατομικής φυσικής.

Μαρί Κιουρί (1867-1934)

Γεννημένη στα τέλη του 19ου αιώνα η Μαρί Κιουρί φώτισε με το λαμπρό της πνεύμα και την μοναδική της προσωπικότητα τις αρχές του 20ου αιώνα.

Η Μαρί Κιουρί (Σκλοντόβσκα) γεννήθηκε στην Βαρσοβία το 1867 και πέθανε στη Γαλλία το 1934. Μετακομίζει στο Παρίσι για να φοιτήσει στο Πανεπιστήμιο της Σορβόννης. Το 1895 παντρεύεται τον Πιέρ Κιουρί και εργάζονται μαζί. Το 1904 γίνεται διδάκτωρ των Επιστημών ενώ ήδη είχε εργαστεί για την ανακάλυψη του ουρανίου. Ο τίτλος της διατριβής της είναι "Μελέτη των ακτινών του ουρανίου". Μαζί με τον άνδρα της Πιέρ

Κιουρί καθηγήτρια Φυσικής στη Σορβόννη, εργάστηκε εντατικά γύρω από το θέμα της ραδιενέργειας και την απομόνωση του ραδίου. Μετά τον πρόωπο θάνατο του άνδρα της συνεχίζει να εργάζεται εντατικά και ξεπερνώντας πολλές δυσκολίες καταλαμβάνει την έδρα του άνδρα της στη Φυσική και γίνεται η πρώτη γυναίκα καθηγήτρια στη Σορβόννη. Λίγο πριν τον 1ο παγκόσμιο πόλεμο ιδρύει το Ραδιολογικό Ινστιτούτο και κατά τη διάρκεια του πολέμου οργανώνει τις ραδιολογικές υπηρεσίες του γαλλικού στρατού. Το αποτέλεσμα είναι να σωθούν πολλές ζωές στρατιωτών. Το 1903 της έχει απονεμηθεί σε αυτήν και τον άντρα της Πιέρ Κιουρί, το βραβείο Νόμπελ Φυσικής και το 1911 για δεύτερη φορά μόνο σε αυτή το Νόμπελ Χημείας. Το 1920 ηγαίνει μαζί με τις κόρες της στην Αμερική όπου της γίνεται ενθουσιώδης υποδοχή από τον Πρόεδρο των Η.Π.Α και όλους τους επίσημους φορείς.

Η κόρη της Ιρέν Κιουρί τιμάται το 1935 επίσης με το Νόμπελ Χημείας.

Μπάρμπαρα Μακ Κλίντον (1902-1992)

Υπήρξε μια εξαιρετική γενετίστρια. Η έρευνά της αναφέρεται στην κληρονομικότητα και την ανθρώπινη γενετική. Οι θεωρίες της για το ανθρώπινο DNA δεν έγιναν αμέσως κατανοητές. Πολύ αργότερα όμως, το 1983, της απονεμήθηκε το Βραβείο Νόμπελ για την έρευνά της στη μοριακή βιολογία και την κληρονομικότητα.

Κατά τον 20ο και 21ο αιώνα η γυναίκα έχει πια κατακτήσει μετά από αιώνες αγώνων για αναγνώριση του ρόλου της αξιοπρέπειάς της μια θέση εκτίμησης στην κοινωνία.

As θυμηθούμε, ως φόρο τιμής, μερικά ονόματα λαμπρών γυναικών της εποχής μας: Ίντιρα Γκάντι, Μ.Θάτσερ, Σ.Βέιτλ, Αμ.Φλέμιγκελ, Ελ. Γλύκαλγκ Αρβελέρ, Χ.Κλίντον, Αγγ. Μέρκελ, αλλά και πολλές ακόμα γυναίκες που τίμησαν με τη ζωή τους και τη δράση τους την κοινωνία και την ιστορία. Όλες αυτές τις γιατρούς, τις δασκάλες, τις καλλιτέχνιδες, τις ερευνήτριες, τις αθλήτριες, τις πιλότους, τις αστροναύτες, τις θαλασσοπόρους, τις φιλοσόφους, τις δικαστές, τις στρατηγούς, τις αρχηγούς κομμάτων και τις γυναίκες του καθημερινού μόχθου.

Σήμερα περισσότερες γυναίκες είναι επικεφαλής κυβερνήσεων, επιχειρήσεων, επιστημονικών τομέων, διεθνών οργανισμών από ότι σε προηγούμενες γενιές. Όμως, όπως λέει η Χίλαρι Κλίντον, οι γυναίκες εξακολουθούν να αποτελούν την πλειοψηφία των φτωχών παγκοσμίως, των πεινασμένων, των χωρίς εκπαίδευση. Εξακολουθούν να υπόκεινται σε βιασμούς και πέφτουν θύματα σωματεμπορίου παγκοσμίως. Δολοφονίες για λόγους τιμής, ακρωτηριασμοί γυναικείων γεννητικών οργάνων και άλλες βίαιες και υποτιμητικές πρακτικές με στόχο τις γυναίκες εξακολουθούν να είναι ανεκτές σε πολλά μέρη. Ακόμη και σε ανεπτυγμένα κράτη, η πλήρης οικονομική δύναμη των γυναικών απέχει πολύ από την πραγματικότητά της. Η αναγνώριση των πλήρων δυνατοτήτων των γυναικών δεν αποτελεί μόνο ζήτημα δικαίωσης και ίσων ευκαιριών αλλά ενισχύει την παγκόσμια ειρήνη για την πρόοδο και ευημερία των επόμενων γενεών.

No 94

August- September 2015

WOMEN'S STRUGGLE (O AGONAS TIS GYNAEKAS)

The Journal of the Greek League for Women's Rights

60, Skoufa st., Athens 106 80, Greece

Tel.: 210-36 26 460 - **Fax:** 210-36 16 236 - **e-mail:** L.women-rights@otenet.gr

http://www.leagueforwomenrights.gr

This journal was first published in September 1923. Its publication was suspended by the Metaxas dictatorship (1936-1940), while the League ceased the publication during the colonels' dictatorship (1967-1974) in order to avoid censorship. It is being published in a new format.

Editor:	Lili Kourakou
Columnists:	K. Anagnostopoulou-Kourakou, Kety Botopoulou, Chara Karayannopoulou, Laoura Maratou-Alipranti, Amalia Sarri
Copy Editor:	Terpsi Lambrinopoulou, Irene Fereti

GREEK LEAGUE FOR WOMEN'S RIGHTS: THE BOARD

Honourary President: Alice Yotopoulos-Marangopoulos

President: Lili Kourakou

Vice-Presidents: Irene Fereti, Laura Maratou-Alipranti

Secretary General: Terpsi Lambrinopoulou

Secretary: Chara Karayiannopoulou

Treasurer: Koula Anagnostopoulou-Kourakou

Members:

Kety Botopoulou, Dora Chiliadaki, Pinio Ioannidou,

Kiki Kalligianni, Koula Kassimati, Lena Kontoyiorgou,

Theodora Papadopoulou, Amalia Sarri, Evgenia

Tsoumani

ENGLISH SUMMARIES

LESS WOMEN IN PARLIAMENT

FIGHTING GENDER STEREOTYPES AS THEY APPEAR IN THE MEDIA By Lili Kourakou (p. 1)

Main article by the GLWR President, commenting on two topics: 1. At the recent Greek Legislative elections (20th September 2015), the women's seats in Parliament dropped from 69 (23%) to 56 (19%). This significant and sad loss is attributed to the "closed list" electoral system, according to which candidates are elected from a party list in the order of their appearance on the list, which order is decided by party leaderships, with no obligatory quotas as regards gender. Male party leaderships placed more male candidates at the top of the lists, thus causing the above result. This retreat dictates a new course of action for the GLWR: At the next revision of the electoral law, we will fight for a new system to be instituted in case of elections with "closed list": the listing to be: one man/one woman.

2. The Project "Contribution in combating Gender Stereotypes as they appear in the Mass Media" co-funded by the European Social Fund and national resources, which the GLWR was implementing for the last two years, was concluded with a special meeting on September 29th. In the presence of a large audience, members of the scientific committee of the GLWR and distinguished speakers from the field of social sciences, presented data, conclusions and suggestions towards eliminating stereotypes from the mass media.

In spite of the difficulties encountered during the implementation, we believe that the actions realized (seminars to specific interested

groups, public meetings in Athens and up-county, publications, and particularly the "Guide for combating gender stereotypes in mass media" produced) the project will prove to have done a positive contribution towards the elimination discrimination against women in the media.

**INTERNATIONAL HIGH-LEVEL CONFERENCE
ORGANIZED BY GEORGIA IN COOPERATION WITH THE EU AND UN
"ACHIEVING GENDER EQUALITY - CHALLENGES AND OPPORTUNITIES IN THE
EUROPEAN NEIGHBOURHOOD POLICY (ENP) REGION" (p. 3)**

*9-10 November 2015
Radisson Blu Iveria Hotel
Tbilisi, Georgia*

Concept Note

Background

The year 2015 is a watershed year for global, regional and national developments in the field of Gender Equality and Women's Empowerment. The global review of Beijing +20 process indicated that

"progress has been slow and uneven, that major gaps remain and [...] that significant levels of inequality between women and men and girls and boys persist globally, and that many women and girls experience multiple and intersecting forms of discrimination, vulnerability and marginalization throughout their life cycle;"¹

The year 2015 marks 15 years since the adoption of the landmark UN Security Council Resolution 1325 and on this occasion the High-level Review of its implementation will take place. The 2015 is also the first year of implementation of the Framework of Actions for the follow up to the Programme of Action of the International Conference on Population and Development (ICPD) Beyond 2014. The 2015 is the year when the shaping of the post-2015 development agenda will be made complete with the launch of Sustainable Development Goals (SDGs) containing a stand-alone goal on achieving gender equality and empowering all women and girls (goal 5) and mainstreaming gender into the other goals/indicators. The overall aim by 2030 should be to attain transformative gender equality, women's and girls' rights and empowerment with goals and targets that promote, among other things, women's and girls' education, equal access to basic services, land and other resources, economic opportunities, health care, including sexual and reproductive health and rights, political participation, and decision-making, including in peacebuilding and conflict resolution, and last but not least elimination of all forms of violence against women and girls in private and public spheres.² By adopting the Political Declaration of this year's Commission on the Status of Women, the UN Member States have committed to achieve a "50/50 planet by 2030".

In parallel to the momentum created in 2015 by putting Gender Equality and Women's Empowerment issues high on the political agenda of the governments at the global level, there are quite a number of regional processes taking place in the European Neighbourhood countries that create further opportunities for enhancement of the position of women and gender equality.

It is in light of these developments and processes that the Ministry of Foreign Affairs of Georgia would like to host a high-level conference "Achieving Gender Equality - Challenges and Opportunities in the ENP Region" on 9-10 November 2015 in Tbilisi. The conference is organised in partnership with the High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy/Vice-President of the Commission Federica Mogherini, UN Women, UNDP and UNFPA.

Why Georgia?

2015 has been declared as the Year of Women by the President of Georgia as a response to challenges that the country faced in the course of 2014. Georgia is committed to protect women's rights and promote gender equality. In this regard it is noteworthy that the country has signed the Istanbul Convention in 2014 and plans to ratify it before the end of 2015. In addition, in March 2015, the President and the Speaker of the Parliament have openly declared their support to the introduction of mandatory political quotas to increase women's participation in politics and respective legal changes will be debated in the Parliament before the end of 2015. And last but not least, Georgia is finishing the implementation of the first phase of its National Action Plan on Women Peace and Security (2012-2015), with experience accumulated and lessons learned.

The Ministry of Foreign Affairs of Georgia ensured effective mobilization of government resources once carrying out the national review of the Beijing +20 in 2014 and also undergoing the periodic review with the CEDAW Committee in July 2014, the concluding comments and observations of which have provided a new blueprint for the policy and legislative developments towards enhancement of women's rights and elimination of all forms of discrimination against women.

In 2014, Georgia signed the Association Agreement with the European Union. Thus Georgia took a huge step towards political association and economic integration, development and reform agenda, as well as strengthened cooperation with the EU in all directions. Given these dynamics, the Ministry of Foreign Affairs of Georgia is convinced that Georgia is well positioned to host partners from the European Union and the neighbouring countries to engage them in a high-level discussion on the role that women and enhancement of gender equality play in democratization, development and transition processes.

1. E/CN.6/2015/L.1, Economic and Social Council, Commission on the Status of Women, Political declaration on the occasion of the twentieth anniversary of the Fourth World Conference on Women, DRAFT of March 6, 2015, paragraph 4.

2. A/68/970, General Assembly, Report of the Open Working Group of the General Assembly on Sustainable Development Goals, 12 August 2014, 14.

Objective: The main objective of the High-level Conference is to provide an opportunity for participants to locate the gender equality and women's empowerment agenda within the ENP processes, addressing challenges, as well as sharing good practices and experiences in relation to:

1. Women's political and economic empowerment cornerstones for the achievement of gender equality;
2. Women as agents of positive change in peace and security efforts;
3. Joining forces to end violence against women and girls in public and private domains.

The selection of the thematic focus of the High-level Conference is based on the analysis of shared priorities and needs of the 16 European Neighbourhood Countries in the area of gender equality and women's rights. These issues lie also at the heart of sustainable development and improved governance in the countries at question.

Format: The conference itself will take place on 10 November 2015 and will be a one day event. It will be preceded by a reception and exhibition of work of vulnerable groups of women hosted by the President of Georgia in the evening of 9 November 2015.

The High-level Conference on 10 November will consist of an opening session, three thematic panels and the adoption of the "Tbilisi Declaration" and closing remarks. The thematic panels will be organised around the three broad topics spelled out in the objectives' section above.

Participation: Around 200 representatives of the ENP and Union for the Mediterranean countries will be invited to participate in the High-level Conference along with representatives of the EU and EU Member States. Women's rights and gender equality activists and scholars along with the representatives of UN entities, OSCE and the Council of Europe will be also invited to attend.

Outcome: It is envisaged that the participants of the conference will adopt the "Tbilisi Declaration" with explicit commitment towards advancement of gender equality and women's rights as an integral part of sustainable development of the ENP Region. The draft of the Declaration will be prepared and circulated well in advance with the participants of the conference.

Future of the Conference: The Conference could be the start of further events on gender related issues periodically taking place within the ENP Region.

Preparatory Works: The Ministry of Foreign Affairs of Georgia (MFA) established a task force for the preparatory work of the Conference which, apart from representatives of relevant state authorities, includes the representatives of the Office of the Public Defender of Georgia, UN Women, UNDP, UNFPA and the Women's Information Center.

GENDER AND MASS MEDIA By Koula Anagnostopoulou-Kourakou (p. 5)

An article on the power exerted by the Mass Media on all sectors of economic, political and social life, on how they form social values, thus constituting a vehicle of social change. However, while social structures change, the way mass media present women remains unchanged, adhered to the traditional stereotypes of the woman as house wife, wife and mother, often as a decorative or sexual object, her contribution on family and society ignored. The modern educated woman, excelling herself in science and professional life is rarely shown in the media, while her picture is distorted in the news, advertisements, serials etc. In the sector of mass media, men outnumber by far women, especially in higher ranking posts.

The article refers to the Project "Combating gender stereotypes in mass media" implemented by the GLWR, as well as to views and data presented and suggestions made during a meeting of a working group set up by the "Research Center on Equality Issues", an institution of the General Secretariat for Equality. Special reference is made to a book titled "Political Communication – Issues on Communication and Gender", dealing with gender discrimination in the media, with interesting analysis and views on the subject.

SOFIA RALLI-KATHARIOU, AN OUTSTANDING GREEK WOMAN IN AUSTRALIA By Niki Kaltsoya-Tournaviti (p. 7)

Sofia Ralli Kathariou, was born in Patras, Greece. She was educated in Greece, and after successfully gaining a series of scholarships, pursued further studies in the USA, in political science and International Affairs. After that she migrates in Australia, where she takes post graduate courses in philosophy and culture, works at Australian Universities as tutor and professor responsible for Greek studies, and then in the State Radio/Television as responsible for the Program on Equal Opportunities and Multiculture, which brings her in touch with the state policy on gender equality. In 1998 she establishes the Organisation of Greek and Greek-Cypriot women in Australia, first in Sydney and then at pan-Australian level. Apart from her work and her interests in gender equality, she has a remarkable presence in the cultural life of Australia, as a writer of novels, poetry and as play writer for the theatre, obtaining excellent reviews for her theatrical plays (among many others) «Transit», «Iphigenia South of Capricorn», «Hypatia of Alexandria».

This distinguished Greek woman living in Australia, gives the opportunity to the writer of this article to ponder on the life and achievements of the Greek immigrant communities (in Europe, N. America, Canada, Australia). These communities were initially organized around the Church, later diversified according to political, economic or professional interests. They all thrived thanks to their drive and vigour, honoring both their native land and their new country. The women of these communities, real fighters in building their new lives, sensitive to all great social problems, made great contribution to the immigrants retaining their Greek identity, values and civilization away from home.

CONTRIBUTION IN COMBATING GENDER STEREOTYPES AS THEY APPEAR IN MASS MEDIA By I. Fereti (p. 11)

The For the period 2014-2015, the GLWR has carried out an important project whose scope was to combat gender stereotypes in Mass Media. This action has been co funded by the European Social Fund and national resources. The main focus was on informing and sensitizing students and

graduates in Mass Media, journalism and advertising, as well as professionals and the wider public, on gender discrimination, gender stereotypes and attitudes portrayed by Mass Media, the overall aim being the promotion of gender equality.

The Action Plan involved various activities, such as counselling seminars, workshops, production of information material, including a Guide of good practices, as well as open discussions in the Athens, in two towns in central Greece, as well as smaller prefectures, with the involvement of local journalists and media organisations.

In this present issue of our journal 38 pages are devoted to the project's content and activities.

More specifically, the final event of the project was organised under the theme: **"Gender Stereotypes: Do the Mass Media contribute to their elimination or facilitate their reproduction?"**.

The event took place in the Cultural Centre of the Municipality of Athens, on the 29th of November 2014. The event was coordinated by Maria Delithanassi, journalist..

The program started with an opening speech by our President, Lili Kourakou, in which she emphasized the existing problems created by gender stereotypes and the continuing efforts needed in order to eliminate them. In addressing the audience, L. Kourakou spoke about the complex issues, difficulties and demands of the project which were successfully overcome by the hard work and the generosity of many board members. Finally, she mentioned the sad regression, due to the economic crisis and the high levels of unemployment which have driven women back to the home, to traditional roles and unpaid work, thus reinforcing the gender stereotypes about women's position in family and society.

The General Secretary for Equality, Fotini Kouvela in her brief address, emphasized the importance of the Mass Media and the need to adopt measures for promoting equality and monitoring all their functions including advertising. Finally the Vice Mayor of Athens for Social Solidarity, Welfare and Equality, Maria Stratigaki, underlined the need for continuing the funding of NGOs in carrying out such projects for the promotion of equality.

The first part of the final event included:

- a) A presentation, by L. Maratou – Alipranti of the whole project, its scope, the procedures followed and the completed activities over the two year period, including the publication of the Guide for Combating Gender Stereotypes in the Mass Media.
- b) A presentation, by C. Karagiannopoulou, on 'International and European Actions for Combating Gender Stereotypes in Mass Media. Thoughts and concerns'
- c) A presentation by E. Tseliou on: 'The problem of gender discriminations in Mass Media in Greece'.
- d) A presentation by P. Tsolias on: 'The way female issues are presented in the Media in USA and Europe'..

The second part of the program included:

- a) A presentation by Theodoros Karzis on "The progress of the position of women and the way it is dealt by the Media"
- b) A presentation by M. Psilla, on "Mediated form of communication and gender"
- c) A presentation by I. Fereti on "Gender violence and the Mass Media"
- d) A presentation by I. Athanasatou on "Gender Stereotypes in the Mass Media. Thoughts for their change"

The event was highly attended by an audience who showed a genuine interest in the issues and participated in the discussion including many representatives of women's NGOs.

An additional event concerning the project took place on the 27th of September, 2015, in Corinth. The event was organised under the theme: "Gender stereotypes: Do the mass media contribute to their elimination or facilitate their reproduction?". The venue was the MediaLab Hall, in the Cultural, Athletic and Environmental Centre of the Municipality of Corinth in Peloponnese. The presentations by the board members were followed by an interesting discussion. **(p. 34)**

BOOKS

Books written by members of the GLWR Board:

- 1) **Koula Kassimati**:³ "Smyrna, the major Kythira" **(p. 39)**

A book on the migration of Greeks, and especially on people from the island of Kythira, to Smyrna, during the first half of the 19th century. A scientific contribution to the historical and sociological research on the migration flows from Greece to the Middle East during that time.

- 2) **Dora Chiliadaki**:⁴ **a) Anna Dalassini (b) Athinaida-Evdokia and me, Evgenia.** **(p. 41)**

Two novels, based on historical female personalities from the Byzantine era, seen in parallel with modern times heroines.

COLUMNS BOARD MEMBERS WRITE ON:

Legal Issues / Amalia Sarri: September 2015 national elections yield less women seats in Parliament. **(p. 44)**

International / Chara Karayannopoulou: Thoughts and comments on the 59th UN Commission on the Status of Women Political Declaration on Beijing+20. **(p. 45)**

European: / Laoura Maratou-Alipranti: EIGE's Gender Statistics Database for better decision making. **(p. 47)**

Woman and Science / Theodora Papadopoulou: CERN at Front-End of Research-Technology and Education **(p. 48)**

News from everywhere, Women's news / Keti Botopoulou: Women and equal opportunities: Women from old times who left their mark on the history of the world. **(p. 50)**

3. Koula Kassimati is Emeritus Professor, Dept. of Social Policy, Panteion University

4. Dora Chiliadaki is well known writer of a series of novels, as well as and poetry